هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

39

سالْ/ 2007 – بەرگی سی و نۆ

چاپی یەکەم/ سالْی 2007

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/1/7 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/1/8 ل37

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/1/14 ل63

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/1/15 ل117

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/1/24ل125

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/3/13 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/3/26 ل181

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/3/27 ل235

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/4/2 ل279

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/3 ل317

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/4 ل343

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/10 ل385

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/11 ل445

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – شەممە 2007/4/14 ل549

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/4/16 ل577

ئێران كه له ئەنجامدا كێڵگەكانی مین وتەقەمەنی له زۆر شوێنەكانی هەرێمدا بلاَوبووەوە، كه بووەوە هۆی پەیدابوونی مەترسی گەورەو تراژیدی لەبەر دەم هاوولاَتیان، وله پێناوی ئەوەی حكومەتی هەرێم بتوانیٚ گرینگیەكانی له ئەستۆدایه بەرامبەر ئەو مەترسیانه جێبەجیٚ بكات، وئاسانكردنی كاری رێكخراوە نێودەوڵەتیەكان وغەیرە حكومەتیەكان له بەشداریكردنیان لەو مەیدانه پربایەخ وزیندووە، وله پێناو پاككردنەوەی هەرێم لەو كەرەستە ترسناكانە، له دواییشدا دوورخستنەوەی هاوولاَتیان له مەترسیەكانی، ئەوەش مەیدانەكه فراوانتر دەكات لەبەردەم پرۆسەی ئاوەدانكردنەوەو پەرەسەندنی ژێرخانی هەرێم، بۆیە ئەم یاسایه داندرا.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.كمال كەركووكی):

پرۆژەی یاسای دەزگای گشتی بۆ كاروباری مین له هەرێمی كوردستان دەدرێتە لیژنەی یاسایی و لیژنەی ناوخۆ و لیژنەی پێشمەرگەو لیژنەی تەندروستی و كۆمەلاَیەتی و لیژنەی مافی مرۆڤ و ئەندامە بەڕێزەكانی پەرلەمانی كوردستان, فەرموو ئێستاش خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی كشتوكاڵی له هەرێمی كوردستان.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێستاش هەر كاك زانا پرۆژەی یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی كشتوكاڵی له هەرێمی كوردستان دەخوێنێتەوە.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی 200

یاسای پاراستن وپەرەپێدانی بەرهەمی كشتوكاڵی له هەرێمی كوردستان – عێراق

ماددەی یەكەم: زەوی كشتوكاڵ ورووەك وباخچەو دارستان و لەوەڕگاو سامانی ئاژەڵ وسەرچاوەكانی ئاو وبەروبوومەكانی وهۆیەكانی بەرهەمهێنانی كشتوكاڵ به سامانی نەتەوەیی دادەندرێت، پێویستە لەسەر خاوەنەكانیان وخەڵكی پەیوەندیدار به پێی پلان وپرۆگرامەكانی هەرێم ورێنمایی وبڕیارو ئاراستەكانی له لایەنەكانی تایبەتمەندی هەرێمەوە دەردەچن وەبەر بهێندرێن، و چاودێریان بكرێت وپەرەیان پیٚ بدریٚ ونەیەڵن هیچ شتێك له ناویان بەریٚ وزیانیان پیٚ بگەینیٚ.

ماددەی دووەم: پێویستە لەسەر جوتیاران وچێنەران وكەسانی پەیوەندیدار به كشتوكاڵەوە پەیڕەوی ئەمانەی خوارەوە بكەن:

1- بایەخ دان بەزەوی كشتوكاڵ، نابیٚ بۆ مەبەستی دیكەی جگه له كشتوكاڵ بەكاری بهێنین، یان به بەیاری بەجیٚ بهێڵین، به هیچ شێوەیەك نەهێڵین زەوی به پیت بیٚ هیز ببیٚ یان بەروبوومی كەم ببێتەوە.

2- پرۆسەکانی چاندن بە پێی ڕێگای زانستی ڕاست و ڕێنماییەکانی وەزارەتی کشتوکاڵی هەرێم وفەرمانگەکانی کشتوکاڵی تایبەتمەند لە پارێزگادا بەرێوەببەن.

3- دابینکردنی کەرستەکانی پێویست وبە توانای بەرزەوە لەبەرهەمهێناندا.

4- بایەخدان بە شینایییەکان هەر لەکاتی چاندنیان تاکو کاتی تەواوبووونیان، ڕێگەنەدان بە هیچ شتێك لە ناویان بەرێ یان زیانیان پێ بگەیەنێ، پاراستنیان لە زیندەوەرە زیانبەخشەکانی کشتوکاڵ و لە سووتان ولافاوو بێ ئاوی(وشکبوون).

5- پاراستنی سامانی ئاژەڵ و ماسی وپەلەوەرو زیندەوەرە سوودمەندەکان وچاودێری کردنیان ولە هەموو شتێکی زیان بەخش بپارێزرێن.

6- پاراستنی مەکینەو میکانیزم وکەرستەکانی کشتوکاڵ وسەرچاوەکانی ئاو لە زیان پێ گەیاندن ولەناوبردن.

7- پەیڕەوکردنی خولەکانی کشتوکاڵ وئەندازەی ئەو زەویانەی کە پێویستە بە بەروبوومێکی تایبەتی بچێندرێن لە هەر ناوچەیەکدا، هەروەها بەکارهێنانی جۆرەکانی تۆو پەین وموبیدات وکاتەکانی بەکارهێنانیان بە پێی پلان وڕێنماییەکانی فەرمانگەکانی کشتوکاڵ لە پارێزگادا.

8- پاراستن وبایەخدان بە باغەکان، پشت گوێ نەخستنیان وخزمەتکردنی بەروبوومەکان تاوەکو پێدەگەن وڕەوانەی بازار دەکرێن.

9- پاراستنی دارستان ولەوەڕگای سروشتی ودروستکراو.

10- ڕێکخستنی پرۆسەی هەناردنی بەرهەمی کشتوکاڵ بۆ بازاڕەکان وبایەخپێدانی.

11- گرتنە بەری پەیڕەوی عەمبارکردنی ڕاست وڕەوان بۆ بەرهەمە زیادەکان.

ماددەی سێیەم: پێویستە لایەنەکانی تایبەتمەند پەیڕەوی ئەمانەی خوارەوە بکەن:

1-بەشداریکردن لە دابینکردنی کەرەستەکانی پێویست وبەتوانای بەرزو بە پشت بەستن بە حکومەت.

2-ڕێکخستنی پرۆسەکانی بازارکاری دەرەوە بە پێی پلانێکی دارێژراو لە لایەن وەزارەتی کشتوکاڵ بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی بازرگانی ودارایی، سەبارەت بە ڕێکخستن وبەرزەفتکردنی بەرهەمە هاوردەکانی لە هەرێمدا هەن.

3-هاندانی دروستکردنی عەمباری ساردکەرەوەو بەستاو لە هەرێمدا.

4-بەشداریکردن لە قەرەبووکردنەوەی خاوەن کێڵگە وپرۆژەکانی کشتوکاڵ لە حاڵەتی لە ناوچوون وزیان پێگەیشتن لە ئەنجامی کارەساتە سروشتیەکان وهێزی لە ڕادەبەدەر.

5-بەشداریکردن لە زیادکردنی زەویە دێراوەکان ودابینکردنی ئامێرەکانی کە لە گەیاندنی ئاو بەکاردێن.

6-بەشداریکردن لە پێکهێنانی سەرمایەی پرۆژەکانی کشتوکاڵ بۆ وەبەرهێنی ناوخۆ لە ڕێگای قەرزو ئاسانکارییەکانی بانکەوە.

7-پشتگیری کردن لە بەروبوومە ستراتیژیەکان، و وەزارەتی کشتوکاڵ ئەو بەروبوومانە دەست نیشان دەکات.

8-دامەزراندنی فەرمانبەرانی کشتوکاڵ لە هەڵگرانی بڕوانامەی بکالۆریۆس لە زانستە کشتوکالیەکان، وەکو چاودێر لە پرۆژە کشتوکالیەکان.

ماددەی چوارەم: دوای ڕاوێژکردن بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ لە پارێزگادا، پارێزگار لایەن و فەرمانگەکانی بەرپرس لە پشکنینی کێڵگەکان وپڕۆژەکانی کشتوکاڵ دەست نیشان دەکات بۆ دامەزراندنی لیژنەی تایبەتی بۆ چاودێریکردنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە بە پێی ڕێنماییەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ کە لە هەرێمدا دەری دەکات.

ماددەی پێنجەم: پێویستە لەسەر کارگەکانی پشت بەبەرهەمەکانی کشتوکاڵی دەبەستێ وەکو کەرەستەیەکی خاو لە دروستکردنی کشتوکاڵیدا، ئەگەر هەبێت بەرهەمەکانی خۆماڵی بەکار بهێنین.

ماددەی شەشەم:

1-ئەگەر جوتیارەکە یان ئەو کەسەی زەویە کشتوکاڵیەکە دەستداری دەکات، هەر کارێکی نایاسایی کرد لە گرێبەستی فرۆشتن وبەکرێدان بە نهێنیەوە لەسەر زەویەکە، زەویەکەی بەبێ بەرامبەر لێ دەسێندرێتەوە، ئەو بنیات وچێندراوەی لەسەری کردووە قەرەبوو دەکرێنەوە بە نرخی هەڵکێشراو (مستحقه القلع).

2-ئەگەر ئەو جوتیارە یان ئەو ئەو کەسەی دەستداری بەو زەویە کشتوکاڵیە دەکات یان بەرپرسە لە بەڕێوەبردنی، ئەگەر لە کێڵانی زەوی وچاندنی بایەخپێدانی تەوەللا بوو وپشتگوێ خست، ئەو کاتە پارێزگار بۆی هەیە بیدا بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ بۆ ئەوەی ڕێگا چارەی گونجاو بگرێتە بەر بۆ چاندن وساغکردنەوەی بەروبوومی داربڕینی، بەبێ ئەوەی خاوەنەکەی مافی ئەوەی هەبێ داوای کرێی هاوتا بکات، بەڵام لە کۆتایی وەرزەکەی چاندن ئەگەر بەڵێنی بەوەبەرهێنان وبایەخپێدانی بە شێوەیەکی دروست دا، ئەو کاتە زەویەکەی بۆ دەگەڕێندرێتەوە، بەڵام ئەگەر لە وەرزی دادێ کەمتەرخەمی وتەوەللاییەکەی بەردەوامبوو ئەوە زەویەکەی بەبێ بەرامبەر لێدەسێندرێتەوە.

3-ئەگەر ئەوانەی لە لایەنی یاساییەوە هیچ یەك لە پابەندییەکانیان لە خزمەتکردنی زەویەکەدا جێبەجێ نەکرد، ئەو کاتە فەرمانگە کشتوکاڵیەکانی پەیوەندیدار لە پارێزگادا ئەو کارە لە ئەستۆ دەگرن، وخەرجیەکان لەو کەسەی لە لایەنی یاساییەوە ئەو کارەی پێ سپێردراوە وەردەگیرێتەوە لەگەڵ زیادکردنی ڕێژەی (40٪)ی خەرجییە کارگێریەکان.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: لە حاڵەتی نەدانەوەی ئەو بڕیارانەی دەکەوێتە ئەستۆی لایەنی پەیوەندیدار، بە پێی ئەم یاسایەو حوکمەکانی یاسای بەدەست خستنی قەرزەکانی حکومەتی کارپێکراو، لێیان وەردەگرێتەوە.

دووەم: وەزارەتی کشتوکاڵ بۆی هەیە کرێی خزمەتگوزاری وکارەکانی فەرمانگە تایبەتمەندەکان کە لە جیاتی لایەنی پەیوەندیدار ئەنجامی دەدەن، بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دیاری بکات.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: قایمقام یان بەڕێوەبەری ناحیە بۆی هەیە خۆی لێکۆڵینەوە لەو تاوانانەی کە لە دەقی ئەم یاسایەدا هاتووە بکات، یان داوا لە لێکۆڵەرەوەکان بکات ئەو لێکۆڵینەوەیە بە پێی یاسای بنەمای دادگاییە سزاییەکان ئەنجام بدەن، بۆ مەبەستی ئەم یاسایە دەسەلاتی لێکۆڵینەوەی دەبێ.

دووەم: بڕیارەکانی دەردەکرێن بە پێی بڕگەی (یەکەم) لەبەردەم دادگای گەورەی تاوانەکانەوە تەمیز دەکرێنەوە، وبڕیارەکەی بڕیاری کۆتایی بنەبڕە.

ماددەی نۆیەم:

یەکەم: بەڕێوەبەری ناحیە لە ناحیەداو قایمقام لە قەزاداو جێگری پارێزگار کە لە سەنتەری پارێزگا دادەنێ، بۆیان هەیە لە دۆزەکانی زێدەڕۆیی لەسەر زەویەکانی کشتوکاڵ وباخچەکان وکێشەی سەر سنوورەکانیان ومافەکانی کە بۆ هەموو کەسێ ڕەوایە وەکو مافی ئاوەڕۆ ومافی پێدا ڕۆیشتن بە پێی پێداویستیەکانی بەرژەوەندی گشتی بکۆڵنەوە، وەلایەنی پەیوەندیدار بۆیان هەیە لەبەر دەم پارێزگار ناڕەزایی لەسەر ئەو بڕیارەی کە دەردەکرێ دەربڕن لە میانەی (15) ڕۆژدا لە ڕێکەوتی ئاگاداربوونیان، وبڕیاری پارێزگار سەبارەت بەم دۆزە بڕیاری کۆتاییە.

دووەم: ئەو بڕیارەی بە پێی بڕگەی (یەکەم) بە ڕێگاکانی کارگێری دوای ئەوەی پلەی کۆتایی وەردەگرێ، وحوکمەکەی بەر کار دەبێت تاوەکو بڕیاری کۆتایی لە بابەتەکە لە لایەن دادگا یان لایەنی تایبەتمەندەوە دەردەچێت.

ماددەی دەیەم: ئەو بڕیارەی فەرمانبەری کارگێری دەری دەکات جێبەجێ دەکات ودەسەلاتی سەرۆکی جێبەجێ کردنی نموونەیی (عینی) لە یاسای جێبەجێ کردن هەیە.

ماددەی یازدەم:

یەکەم: لەسەر پێشنیاری وەزیری ناوخۆ وپەسندکردنی وەزیری کشتوکاڵ، وەزیری داد بۆی هەیە دەسەلات بە قایمقام وبەڕێوەبەری ناحیە بدات وەکو دادوەری کەتن بە دەرکردنی مەرسوومێکی هەرێم، لە پێناو دەرکردنی بڕیارو حوکمەکان بۆ پیادەکردنی ئەم یاسایە، بڕیارەکانیشی لەبەردەم دادگای گەورەتاوانەکان تەمیزدەکرێتەوە، کە بەشێوەیەکی خێرا سەیری دەکات وبڕیارەکەشی بنەبڕە.

دووەم: ئەگەر قایمقام یان بەڕێوەبەری ناحیە لە کاتی لێکۆڵینەوەدا, یان سەیرکردنی دۆزەکەدا دەسەلاتی دادوەری کەتنی پێ نەدرابێ, پێویستە دوای تەواوکردنی لێکۆڵینەوە پەڕاوەکان ڕەوانەی لای پارێزگار بکات, بۆ ئەوەی بیداتە فەرمانبەرێکی کارگێڕی ئەو دەسەلاتەی پێدرابێت.

ماددەی دوازدەم:

یەکەم: ئەگەر بۆ دادوەری لێکۆڵینەوە یان دادوەری کەتن لە کاتی لێکۆڵینەوە یان سەیرکردنی دۆزەکە بە دیار کەوت کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە، پێویستە بۆ سەرۆکی یەکەی کارگێری بنێرێ.

دووەم: ئەگەر بۆ سەرۆکی یەکەی کارگێری لە کاتی لێکۆڵینەوەدا ویان لە کاتی سەیرکردنی دۆزەکە بە دیار کەوت کە لە تایبەتمەندی ئەودا بەدەرە، پێویستە بۆ دادوەری لێکۆڵینەوە یان دادگای کەتنی تایبەتمەندی بنێرێ.

سێیەم: دادگای پێداچونەوە سەرچاوەی سەیرکردنی کێشەکانی تایبەتمەندییە کە لە ئەنجامی پیادەکردنی حوکمەکانی ئەم ماددەیە پەیدا دەبێ.

ماددەی سێزدەم:

یەکەم: هەرکەسێك سەرپێچی لە حوکمەکانی ئەم یاساو بەیاناتەکانی پێیەوە دەرکراون بکات وبەبێ ئەوەی دەسکاری رێکارەکانی کە لە ماددەی شەشەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە بکرێت؛ بەبەندکردن بۆ ماوەی ساڵێك پتر نەبێت یان بەغەرامە لە سەدو پەنجا هەزار دینار پتر نەبێت یان بە هەردووکیان سزا دەدرێت.

دووەم: فەرمانبەری کشتوکاڵی چاودێر لەسەر پرۆژەکانی کشتوکاڵ بەسزاکانی کە لە بڕگەی (یەکەم)دا هاتووە سزا دەدرێن، ئەگەر بە هاوکاری لەگەڵ خاوەن پرۆژەکەدا بووە هۆی سەرنەکەوتن یان زیانی گەورەگەیاندن بە پرۆژەکە، تەنیا ئەگەر پێشتر فەرمانگەی ئاگادار کردبێتەوە وئاگاداری بۆ خاوەن پرۆژەکە ڕەوانە کردبێت.

سێیەم: هەر فەرمانبەرێك یان کرێکارێك لەبەر درێخی کردن وکەمتەرخەمی بە ئەنقەست لە جێبەجێ کردنی ئەرکەکانیدا بووە هۆی زیان گەیاندن بەبەرهەمهێنانی کشتوکاڵ، بۆ ماوەی پتر نەبێت لە چوار سەدو پەنجا هەزار دینار سزا دەدرێت لەگەڵ قەرەبووکردنەوەی زیانەکە.

چوارەم: ئەگەر ئەو کارەی پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم ماددەیە تاوانێکی نایەوە سزایەکەی بە پێی یاسایەکی دیکەوە پتر بوو، ئەو کاتە ئەو دەقەی سزاکەی پترە ئەویان پیادە دەکرێت.

پێنجەم: دوای بەدەست خستنی ڕەزامەندی وەزیری تایبەتمەند، سکاڵا دژی فەرمانبەری سەرپێچیکار بە پێی بڕگەکانی (دووەم وسێیەم) بەرز دەکرێتەوە.

ماددەی چواردەم:

یەکەم: یاسای پاراستن وپەرەپێدانی بەرهەمی کشتوکاڵی عێراقی ژمارە (71)ی ساڵی 1978 هەڵدەوەشێندرێتەوە.

دووەم: وەزیری کشتوکاڵ بۆی هەیە ڕێنمایی بۆ ئاسانکردنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی پازدەم: دوای تێپەڕینی نەوەد ڕۆژ بەسەر بڵاوبونەوەی لە وەقائعی کوردستان کار بەم یاسایە دەکرێت.

هۆیەکانی دەرکردنی یاساکە

لەبەر ئەوەی زەوی کشتوکاڵ وباخچەکان ودارستان ولەوەڕگاو سامانی ئاژەڵ و هۆیەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵ وئەوەی پێیانەوە بەندن لە مەکینە وئامێرو پەمپەکانی کشتوکاڵ وبیرەکان وکارێزو کانیاوە

سروشتیەکان بە بەشێك لە سامانی نەتەوەی کوردستان دادەندرێت ولەبەر خراپی وەبەرهێنانی زەویەکانی کشتوکاڵ وتێکچوونی بەرهەمی کشتوکاڵ بە هەردوو لقیەوە لە ئەنجامی ئەو بارودۆخە سەختەی کە هەرێمی کوردستان پێدا ڕۆیشت لە کاولکردنی گوندەکان وداسەپاندنی ئابلوقەی دوولایەنە لەسەر ناوچەکە لە ساڵانی ڕابووردوو، ولە پێناو بەرژەوەندی گشتی وکارکردن لە پێناو وەبەرهێنانی کشتوکاڵ وکارکردن لە پێناو زۆرکردنی بەرهەمی کشتوکاڵ لە لایەنی چەندایەتی وچۆنایەتیەوەو پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی خۆماڵی، بۆیە پێویست بوو ئەم یاسایە دەربکرێ بۆ ئەوەی وەبەرهێنانی ئەو سامانانە بە شێوەیەکی زانستی وبە پێی ئامانجەکانی پلانی پەرەپێدانی نەتەوەیی کوردستان دابین بکرێ، خاوەنەکانیان وبەرپرسانی بەڕێوەبردنیان پابەند بکرێت بۆ ئەوەی بایەخیان پێ بدەن و پەرەی پێ بسێنن وکەمتەرخەمی لێ نەکەن ونەبنە هۆی لە ناوبردنیان، ودەسەڵاتە کارگێڕیەکان لە قەزاو ناحیەکان دەسەڵاتی پێویست بدەنە فەرمانبەرە کارگێڕیەکان بۆ ئەوەی بتوانن پارێزگاریان لێ بکەن وپەرەیان پێبدەن وچاودێری پابەندیەکانی یاسایی لایەنی پەیوەندیدار بۆ ئەم مەبەستە بکەن, لە پێناوی ئەوانە ئەم یاسایەمان دەرکرد.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی):

پرۆژەی یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان بدرێتە لیژنەی یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵ و لیژنەی دارایی و ئابووری و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان, فەرموو ئێستاش خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای ئەکادیمیای کوردی.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستاش کاك تارق جامباز پرۆژەی یاسای ئەکادیمیای کوردی دەخوێنێتەوە.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یاسای ژمارە(   )ی ساڵی 200 یاسای ئەکادیمیای کورد

بەشی یەکەم

کۆڕ و ئامانجەکانی

ماددەی یەکەم: لە هەرێمی کوردستانی عێراق کۆڕێك دادەمەزرێ بەناوی ئەکادیمیای کوردی، بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەیوەست دەبێ.

ماددەی دووەم: کۆڕەکە کەسایەتیەکی سەربەخۆی دەبێ.

ماددەی سێیەم: بارەگای کۆڕەکە لە پایتەختی هەرێمەوە دەبێ، بۆی هەیە هەندێ لە دانیشتنەکانی بەبڕیاری زۆرینەی ئەندامە کاراکانی لە دەرەوەی پایتەخت بێ.

ماددەی چوارەم: کۆڕ ئەم ئامانجانەی خوارەوەی هەیە:-

هەرێمی کوردستان - عێراقp
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

47

سالْی/ 2008 – بەرگی چل و حەوت

چاپی یەکەم/ سالْی 2008

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/29 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/30 ل65

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/5 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/6 ل231

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/12 ل275

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/13 ل339

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/19 ل431

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/20 ل493

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/5/26 ل499

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل517

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكى) جێگرى سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێرى ئەنجومەن، دانیشتنى ژمارە (14)ى خولى دووەم، ساڵى (2008) ى خۆى بەست.

بەرنامەى كار:

بەپێى حوكمەكانى بڕگە (1)ى مادده (20) لە پێڕۆى ناوخۆى ژمارە (1)ى هەمواركراوى ساڵى 1992ى ئەنجومەنى نیشتمانیى كوردستانى عێراق، دەستەى سەرۆكایەتى ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنى ژمارەى (13)ى خولى دووەمى هەڵبژاردن لە كات (11)ى پێشنیوەڕۆى ڕۆژى دووشەممە ڕێكەوتى 2008/5/5 دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەى یەكەمى پرۆژەى یاساى هەموار كردنى یەكەمى یاساى ژمارە (31)ى ساڵى 2007 یاساى بەرەنگاربوونەوەى جگەرەكێشان لە هەرێمى كوردستان – عێراق، كە لە لایەن ئەنجومەنى وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنى یاساى پاراستن و پەرەپێدانى بەرهەمى كشتوكاڵى لە هەرێمى كوردستان، كە لە لایەن ئەنجومەنى وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

بەناوى خواى گەورەو میهرەبان.

بەناوى گەلى كوردستان دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، بەرنامەى كار:

بەپێى حوكمەكانى بڕگە (1)ى مادده (20) لە پەیڕەوى ناوخۆى ژمارە (1)ى هەموار كراوى ساڵى 1992ى ئەنجومەنى نیشتمانیى كوردستانى عێراق، دەستەى سەرۆكایەتى ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەى كارى دانیشتنى ژمارە (14)ى خولى هەڵبژاردن لە كاتژمێرى (11)ى پێش نیوەڕۆى ڕۆژى دوو شەممە ڕێكەوتى 2008/5/5دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەى یەكەمى پرۆژەى یاساى هەموار كردنى یەكەمى یاساى ژمارە (31)ى ساڵى 2007 یاساى بەرەنگاربوونەوەى جگەرەكێشان لە هەرێمى كوردستان – عێراق، كە لە لایەن ئەنجومەنى وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنى یاساى پاراستن و پەرەپێدانى بەرهەمى كشتوكاڵى لە هەرێمى كوردستان، كە لە لایەن ئەنجومەنى وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

سەرەتا بەخێرهاتنى بەڕێز كاك عبدالعزیز تەیب وەزیرى كشتوكاڵ و كاك سەعد وەزیرى هەرێم بۆ كاروبارى پەرلەمان دەكەین بەخێر بێن سەرچاو، داوا لە لیژنەى یاسایى دەكەم بێن لە شوێنى خۆیان دابنیشن، خاڵى یەكەمى بەرنامەى كار/ خوێندنەوەى یەكەمى پرۆژەى یاساى هەموار كردنى یەكەمى یاساى ژمارە (31)ى ساڵى 2007 یاساى بەرەنگاربوونەوەى جگەرەكێشان لە هەرێمى كوردستان – عێراق، كە لە لایەن ئەنجومەنى وەزیرانەوە پێشكەش كراوە، داوا لە لیژنەى یاسایى دەكەم بیخوێننەوە تكایە.

بەڕێز عونى كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یاسای ژمارە ( ) ساڵی 2008

یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای بەرەنگاربوونەوەی جگەرەکێشان لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە 31ی ساڵی 2007

ماددەی یەکەم: برگەی (2- یەکەم) لە ماددەی پێنجەم هەموار دەکرێت بەم جۆرەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

(2- هۆشداری تەندروستی بە یەکێك لە هەردوو زمانە فەرمیەکەی عێراق بەپێی مەرجەکانی رێکخراوی تەندروستی جیهانی).

ماددەی دووەم: دەبێت ئەنجومەنی وەزیران و لایەنەکانی تایبەتمەند حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی سێیەم: ئەم یاسایە لە 31ی مایسی 2008 جێ بەجێ دەکرێت لە وەقائیعی کوردستان بلاّو دەکرێتەوە.

قانون رقم ( ) لسنة 2008

قانون التعديل الاول لقانون مكافحة التدخين في اقليم كوردستان – العراق رقم 31 لسنة 2007

المادة الاولى: تعدل الفقرة (2- اولاً) من المادة الخامسة وتقرأ كالاتي:

(2- تحذير صحي باحدى اللغتين الرسميتين في جمهورية العراق الفدرالي وفق ضوابط منظمة الصحة العالمية).

المادة الثانية: على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة الثالثة: ينفذ من تاريخ 31/مايس/2008 وينشر في جريدة وقائع كوردستان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی تەندروستی و ئەندامانی پەرلەمان دەکەم، تەنیا بۆ بیر هێنانەوەتان، کە ئەو ماددەیە داوا کراوە گۆڕانکاری بەسەردا بکرێتن لە ئەسڵەکەیدا ئێمە قانونەکەمان کە دەرکرد نووسیبوومان بە هەردوو زمان دەبێت بنووسرێت، جا ئەوە دەمێنێتەوە بۆ رەئی ئێوە، ئومێد دەکەم بۆ هەفتەی داهاتوو تەواوی بکەین، بۆ ئەوەی پێش 31ی ئایار وەختێك هەبێتن بۆ جێ بەجێ کردنی، یەعنی رۆژی دوو شەممەی داهاتوو تێ نەپەڕێتن، راپۆرتی لیژنەکان و کۆبوونەوەی لەسەر بکرێتن بۆ یەکلا کردنەوەی.

خاڵی دووەمی بەرنامەی کار/خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، فەرموون بۆ خوێندنەوەی، کێ راپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ دەخوێنێتەوە، لەگەڵ راپۆرتی لیژنەی یاسایی لێپرسراوی لیژنەی کشتوکاڵ بابێن دابنیشن، فەرموو. سۆزان خان نوقتەی نیزامی هەیە فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ئەمڕۆ زانیمانە لەسەر چی دادەنیشین، راپۆرتی لیژنە هاوبەشەکەش نەخراوەتە سەر مێزەکەمان، نەخراوەتە ناو سندوقەکەمان، بەڕاستی دەبوایە یەکێك لەو دوو حاڵەتە بکرایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی وەڵامی بدەنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راپۆرتی هاوبەش لەمێژە دابەش کراوەتە سەر ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازانم هۆیەکەی چیە، هەمووتان وەرتان نەگرتووە، فەرموو مامۆستا کاکە بیخوێنەوە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ/سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان – عێراق

ب/ راپۆرتی لیژنەی هاوبەش

بەپێی حوکمی ماددەی 6/39 لە پێڕۆی ناوخۆ، لیژنەی یاساو لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری، لە ئێوارەی رۆژی سێ شەممە 13ی سەرماوەزی 2707ی کوردی رێکەوتی 2007/12/4 بە هاوبەشی کۆبوونەوە بۆ لێکۆڵینەوەی پرۆژە یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵی هەرێمی کوردستان کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمەوە پێشکەش کراوەو، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (25)ی رۆژی (2007/1/7) هەواڵەی لیژنەکان کراوە، دوای راگۆڕینەوەو گفتوگۆ لیژنە هاوبەشەکەمان هاتە سەر ئەم خاڵانەی خوارەوە:

1- سەرەتا تەئییدی پرۆژەکە دەکەین، چونکە بە ئامانجی پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵەوە ئامادە کراوە.

2- دیباجەیەکی بۆ دابڕێژرێت و زنجیرەی رەقەمەکان بە نووسین بنووسرێن و راستکردنەوەی زمانەوانی و رێزمانی لە هەندێ برگەیدا ئەنجام بدرێت و هەمان شێوازی ئەو یاساو بڕیارانەی تێدا پێڕۆ بکرێت کە ئەنجومەنی نیشتمانی تەشریعی کردوون.

3- ماددەی (8، 9، 10، 11، 12) لە پرۆژەکە ئیلغا بکرێن و دۆزی رێکخستنی لێپێچینەوەی زێدەڕۆیی و جەریمەو سەرپێچی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بدرێت بە دادگاکان، چونکە ویلایەتی گشتییان هەیەو لایەنی پسپۆریشن لە یەکلایی کردنەوەی ململانێ و لێپێچینەوەی سەرپێچیکاری و سەپاندنی یاساکاندا چاکتر لەوەی کە لایەنە ئیدارییەکان دەیکەن، نەخاسمە رەوشی تازە لە تەشریعە نوێیەکانی عێراق و

کوردستاندا ئەوەیە کە هەرسێ دەسەڵاتەکان هەریەکەو بۆ خۆی سەربەخۆبن و سەیر کردنی کاروباری هاووڵاتیان و لە سنووردانی ئازادیەکانیان لەجیاتی ئەوەی بدرێنە دەزگای ئیداری و تەنفیزی بدرێنە دادگا پێوەندیدارەکان، نەخاسمە دادوەری (القضاء) سەربەخۆیەو لە سوڵتانی یاسا زیاتر سوڵتانی دیکەی لەسەر نییە، هەروەها پێشنیاز دەکەین ماددەیەکی سەربەخۆ زیاد بکرێت کە وەزارەتی کشتوکاڵ مافی ئەوەی هەبێت پێشنیاز بکات رەسمی گومرگ بسەپێ و دیار بکرێت لەسەر هاوەردەی هەندێ بەروبوومی کشتوکاڵ و ئاژەڵی کە لە دەرەوە دەهێنرێن، ئەمەش بۆ پاراستنی بەروبوومی خۆجێی، هەروەها پێشنیاز دەکەین چەند ماددەیەکی پرۆتۆکۆلییش بۆ پرۆژەکە زیاد بکرێن و داڕشتنەوەی یاسایی پرۆژەکەو هۆکارەکانی دانانی پرۆژەکەش وەك ئەمەی خوارەوە بێت:

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی 2008

یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستان – عێراق

ماددەی یەکەم: زەوی و زاری کشتوکاڵ و رووەك و باخ و لەوەڕگاو سامانی ئاژەڵ و سەرچاوەو بەروبوومی ئاوو ئامرازەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی سامانی نیشمانین، پێویستە لەسەر خاوەن و ئەوانەی پەیوەستن پێیەوە، بەپێی پلان و بەرنامەی دەسەڵاتەکانی هەرێم وەبەریان بهێنن و چاودێرییان بکەن و پەرەیان پێ بدەن و هیچ کارێك نەکەن ببێتە مایەی لەناوچوون و زیان پێ گەیاندنیان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەی یەکەم لە ئەسڵی پرۆژەکە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الاولى: تعتبر الاراضي الزراعية والنباتات والبساتين والغابات والمراعي والثروة الحيوانية ومصادر المياه ومنتجاتها ووسائل الانتاج الزراعي ثروة قومية، يتوجب على اصحابها وذوي العلاقة فيها استغلالها وفقا لخطط ومناهج الاقليم والتعليمات والقرارات والتوجيهات الصادرة من الجهات المختصة في الاقليم، ورعايتها وتطويرها والامتناع عن كل ما يؤدي الى تلفها والاضرار بها.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رەئی لیژنەی قانونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی لەگەڵ لیژنەی کشتوکاڵ تەنیا صیاغەکەمان گۆڕیوە هەر بە وەزعی خۆی، لەگەڵ مەفهومی ماددەکەینە، ئێستاکە بۆتان دەخوێنمەوە:

(المادة الاولى: الاراضي الزراعية والنباتات والبساتين والغابات والمراعي والثروة الحيوانية ومصادر المياه ومنتجاتها ووسائل الانتاج الزراعي ثروة وطنية، يتوجب على اصحابها وذوي العلاقة فيها استغلالها وفقا لخطط ومناهج سلطات الاقليم ورعايتها وتطويرها والامتناع عن كل ما يؤدي الى تلفها والاضرار بها).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرقەكەی تەنیا ئەوەندەتان گۆڕیوە لە سەروەی قەومی كردووتانە بە سەروەی وەتەنی، (تعتبر)ەكەش لادراوە، فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سیف الدین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من هەر مەبەستم ئەوە بوو لە دوای (والمراعي والثروة الحيوانية ومنتجاتها ووسائل الانتاج الزراعي) ئەوجا (ومصادر المياه) مەبەستم تەرتیبی كەلیماتەكانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كەریم بەحری فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زاراوەی سامانی نەتەوەیی (ثروة قومية) زاراوەیەكی یاسایی ئابووریە، لێرەدا ئەوە راسترە لە سامانی نیشتمانیی و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

چەند تێبینیەكم هەیە:

یەكەم/ پرۆگرامەكانی هەرێم، من پێموایە هەرێم ئامیرەیە، یەعنی دەسەلاّتی هەرێمە، مەبەستەكە ئەوەیە ئامیرەیە، ئیدارییە، دەبێت بنووسرێت پرۆگرامە زانستی و ئەكادیمیەكان، یەعنی ئەمە دەتوانێت ئەوە بەرێتە پێشەوە، ئێمە هەر لە ئێستاوە خۆمان پابەند بكەین بە ئوسوسە عیلمیەكان، نەك ئوسوسە سیاسی و ئیدارییەكان، ئەوە مەسەلەیەكی گرنگە، بەتایبەتی ئێستا مەسەلەن نەتەوە یەكگرتووەكان بەشێكی زۆر فراوانی لە خۆ گرتووە بۆ ئەم مەسەلەیە.

دوو/ لە بڕگەی خوارەوە هاتووە چاودێریان بكرێت و پەرەیان پێ بدرێت، بە مەفتوحی حكومەت خۆی نەكردووە بە ساحێبی هیچ شتێك لەمانە، لەكاتێكدا چاك كردنی كشتوكاڵ و بەرەو پێش بردن و گەشەپێدان هەمووی ئەركی دەوڵەتە، ئەركی حكومەتە، نەك ئەركی خەڵك، خەڵك تەنها بە كارەكە هەڵدەستێت، ئەگەر خراپی كرد تۆ سزای دەدەیت، مەفروز وایە حكومەت لێرە دەوری دیار بێت و خۆی

بکات بە خاوەنی ئەمە، بەڵام هەمووی بە مەفتوحی هێڵاوەتەوە، لەبەر ئەوە داوا دەکەم لە ماددەی یەکەم ئەوەی کە بەم کارە هەڵدەستێت کە حکومەتە دەبێت دەوری دیار بێت، ئەو ئەم کارانە بکات بۆ؟ چونکە ئەو نەبێت بە کەس ناکرێت، ئەم پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵ و پاراستنی بەرهەمەکان ئەگەر ئەو دروستی نەکات، بە کەس ناپارێزرێت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شمسە خان فەرموو.

بەڕێز شمسە سعید محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم ماددەیە من پێم باشە بکرێت بە دوو بڕگە وەکو هەر لە بیدایەت کە دەڵێت زەوی کشتوکاڵ و رووەك و باخچەو دارستان و لەوەڕگاو سامانی ئاژەڵ و سەرچاوەکانی ئاو و بەروبوومەکان و هۆیەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵ بە سامانی نەتەوەیی دادەنرێت هەتا ئێرە بێت، چونکە کە دەڵێت پێویستە لەسەر خاوەنەکانیان و خەڵکی پەیوەندیدار ئەوە لە ماددەی دووەم و لە ماددەی سێیەمدا ئەو رێنماییانەو ئاڕاستانەی کە پێویستە خاوەنەکانیان، یاخود لایەنە پەیوەندیدارەکان جێی بێتەوە لەو دوو ماددەیە دیاری کراوە، پێم باشە لێرە هەر تەعریفەکە بێت، ئەوەی کە دەیگرێتەوە تەغتیەی دەکات، ئەو واجیباتانەی کە دادەنرێت لەسەر خاوەن زەویەکان لە دوو ماددەکەی کە دیاری کراوە پێم باشە لێرە شەتب بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفی معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو پێشنیارم هەیە لەسەر ئەو دوو ماددەیە، ئەو دوو ماددەیە ئەگەر بکرێت بە سێ بڕگە، ئەوە بۆ خۆی بۆ ئەو بڕگەیە بمێنێتەوەو دوو بڕگەی تری بۆ زیاد بکرێت، چونکە ئەگەر تۆ زەوی و زارەکان حیفاز نەکەیت ناتوانیت ئەو بەرهەمە بەکار بێنیت، دیاری کردن و پێدانی شوێنی پێویست بۆ ئەو کۆمپانیانەو پرۆژە غەیری زراعیەکان هەتا لەسەر ئەرزی سەخەری بێت، نەك ئەرزی زراعی، چونکە ئەرزەکەمان لە دەست چووە بەشی زۆری، ئەگەر بڕگەیەکی تری بۆ زیاد بکرێت و حکومەت مولزەم بکەین، پێویستە بەروبوومی کشتوکاڵی جوتیاران لە نزیکترین شوێنی بەرهەمهێنان، نەقل کردنەکە لەسەر حکومەت رابوەستێت، نەك لەسەر جوتیاران، ئەوە تەشجیعێکە بۆ جوتیاران تا بتوانێت بەرهەمی زیاتر بەرهەم بێنن، ئەگەر بتوانن لە نزیکترین شوێن حکومەت لێی وەرگرت و نەقلی دەکات کولفەکە لەسەر ئەو ناکەوێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پشتیوانی لەم خاڵە دەكەم، بەڵام لەبەر ئەوەی مەوزوعێكی گرنگ هەیە ئەمڕۆ دەربارەی خواردن و كشتوكاڵی بەرز بوونەوەی نرخی خواردەمەنی بەتایبەتی برنج و ئەم وشكەساڵییەی كە رووی تێ كردووین، ئەگەر گرنگیەكمان پێ بدایە لە پەرلەمان وەكو هەموو ئەو وڵاتانەی تر، ئێستا راپۆرتێكم لە لایە كە راستەوخۆ عیلاقەی بە ئێمەوە هەیە، كە ئێمە زۆربەی شتەكان بە حەقیقەت لە دەوڵەتە ئاسیاوییەكان دەهێنین، یان لە جاپانە، یان لە هیندە، یان لە چینە، بەتایبەتی برنج ئەمڕۆ لە عالەم سعر بووە بە دوو قات و سێ قات، لێرەش بە هاوكاری وەزیر كارێكی وا بكرێت خەڵكی موستەغیلی كوردستان ئیستیغلالی ئەو بەرز بوونەوەیە نەكات بەشێوەیەك كە سبەینێ تەئسیرێكی سلبی هەبێت بۆ دانیشتوان، حەز دەكەم ئەو راپۆرتە بخەمە بەر دەستی سەرۆكایەتی پەرلەمانی بەڕێز، لەگەڵ جەنابی وەزیر لێرەیە پلانێك دابڕێژن با ئیستیغلالی بازاڕ نەكرێت، چونكە ئەمڕۆ لە هەموو عالەمدا نرخی خواردەمەنی بەتایبەتی برنج و گەنم و ئەوانە زیادی كردووە، كارێك بكەین كە بتوانین زەبتی بازاڕ بكەین، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

موقتەرەحەكەت بیدە بە جەنابی وەزیرو لیژنەكان زۆر لە جێی خۆیەتی، لیژنەی یاسایی، جەنابی وەزیر لەسەر ئەو پرسیارو شتانە وەڵامتان هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری كشتوكاڵ:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

بە حەقیقەت بە تەسەوری ئێمە وەزارەتی كشتوكاڵ ئەم پرۆژەیە، پرۆژەیەكە زۆر زۆر گرنگە، ئەگەر ئەم پرۆژەیە بە تەواوی و بە وردی بێتە جێ بەجێ كردن، لە مەفاصلی ئەساسی مەسئوولن بەرامبەر ئەم پرۆژەیە، من تەسەور دەكەم دەبێتە مایەی هەندێك پەرەپێدانی كەرتی كشتوكاڵ لە موستەقبەلداو ئەو مەفاصلانەی كە بەرپرسیارن لە پرسیارێكی برادەران هاتووە، كە بەرپرسیارەتیمان دیار كردووە، ئێك/ وەزارەتی كشتوكاڵ بە دامودەزگای خۆی بەرپرسیارە.

دوو/ سەرۆكی وەحدەی ئیداری بەرپرسیارە.

سێ/ دامودەزگای قەزا بەرپرسیارە.

چوار/ جوتیارەكان و ئەوانەی بە كاری كشتوكاڵ هەڵدەستن، ئەوانە هەمووی بەرپرسیارن، ئەم پرۆژەیە تەنزیمی هەموو كارەكانی كردووە، هەر یەكەش مەسئوولیەتی دیاری كردووە چیە؟ بە موجیبی ئەو قانونە، بە تەسەوری من ئەو پرۆژەیە پرۆژەیەكی گرنگە، پاراستنی زەوی و زاریش دەكات، پاراستنی دارو بارو هەندەی كە عیلاقەی پێوە هەیە تەنزیمی دەكات، ئامێرە كشتوكاڵیەكان دەكات و حیمایەی

مەنتوجیش دەکات، یەعنی ئەو مەنتوجەی کە دەردەکات حیمایەی دەکات بە موجیبی ئەم قانونە، من ئێستاش تەئکید دەکەم هەر وەختێك ئەو قانونە بە دیقەت بێتە تەنفیز کردن ئەم دامودەزگایانە بە دیقەت تەنفیز بکاتن دەبێتە مایەی کو ئەم کەسە پەرە پێ بدرێت، جانبی دی تر من خاڵی برادەران، من باسی برنج و ئەوانە دەکەم، تەبعەن ئێمە سەلەی غیزائیمان هەیە، ئەو سەلەی کە تەوزیع دەکەین، لەناو ئەو سەلەیە زەمانی ئەسعار تا حەددێکی باش، دوو/ لیژنەی ئیقتیصادیمان هەیە لەسەر ئاستی مەجلیسی وزەڕا بەسەرۆکایەتی خودی سەرۆکی حکومەت و لەگەڵ جێگرو ئەو وەختە وەزیرەکانی تریشی تێدایە، یەعنی بە تەحدید موهیمەی وەزیری تیجارەو لیژنەی ئیقتیصادییە لە موحافەزات، ئێمە ئەو کارەشمان کردووەو موڕاقەبەشمان کردووەو پرۆژەیەکی تێرو تەسەلیشمان دروست کردووە بۆ ئەوەیە کە نرخی تەحدیدەن نرخی نان زیاد نەکرێت، ئەو پرۆژەیەش حازرە، من تەسەور دەکەم کۆتایی بێتە قەرارو قەراری پێ بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی لەسەر ئەو موقتەرەحاتانەی کە بۆ دەوڵەمەند کردنی ناحیەی زاراوی و ئەوانە بە هەند وەربگرن، بەس دەمێنێتەوە نوقتەیەك سەروەتی نیشتمانی، یان نەتەوەیی، ئەوەی کاك کەریم باسی کرد، یەعنی کامەیان لەلاتان پێ راسترەو ئیختیلافتان لەسەر نییەو لە چیەوە هاتووە؟

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لیژنەی یاسایی لەگەڵ لیژنەی کشتوکاڵ کە موناقەشەی ئەو ماددەیەمان کرد، پێمان باش بوو زاراوەی (ثروة قومية) لا ببەین، لەبەر ئەوەی ئەو تەعبیرە موستەڵەحێکی نیزامی کۆنە نەمانویست بەڕاستی لە کوردستان بەکاری بهێنین لەجیاتی ئەوە (ثروة وطن)یمان بەکار هێنا، رەئی کۆتاییش رەئی ئەندامانی پەرلەمانەو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارێز فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی کاك کەریم گوتی ئەوە راستە، لەبەر ئەوەی کە تۆ دەڵێی قەومی مانای ئەوە نییە قەومی کورد، یان قەومی تورکمان، کە دەڵێی قەومی یەتی ئینسانەکان و گەل، گەلیش بەبێ وەتەن نابێتن، لەبەر ئەوەی بۆ ئینسانە، نەك بۆ خاك و ئەو مەسەلەیە لە هەموو دنیاش موتەبەعە، دەڵێی ئەمنی قەومی ئەمریکی، ئەمنی قەومی عێراقی، مەبەستی شەعبەکەیە، ئەوە راسترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم باشە (ثروة سمكية)ش ئیزافە بكەین لە دوایی (ثروة حيوانية)، (الثروة السمكية)ش بنووسرێتن لەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو مامۆستا کاکە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت سەروەی قەومی و سەروەی وەتەنی هەردووکیان لە زاراوەی ئینگلیزی هاتوونە (ناشناڵ) هەندێکیان بە قەومی لێکی دەدەنەوەو هەندێکیشیان بە وەتەنی، هەردووکیان مانای یەك شت دەگەیەنێت، بۆیە وەتەنی باشترە لە قەومی، چونکە ئەوە مەسەلەی قەومی نییە، مەسەلەیەکی نیشتمانییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر دلێر بەو ئیعتیبارەی سەرۆکی لیژنەی داراییە، لە رووی دارایی کامەی راسترە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا سامانی نەتەوەیی و سامانی نیشتمانی، یەعنی (الثروة الوطنية) و (الثروة القومية) (الدخل القومي) و (الدخل الوطني) هەردووکی مورادفی یەکترین هیچ جیاوازییەکیان نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە عێراق دەژین، لە عێراقی بەڕاستی ئێستا ئێمە قەبول دەکەین لە بەغدا بڵێین سەروە قەومیە، یان پێمان باشە ئەوانیش بڵێن وەتەنی، مەسەلەن لەوێ کە دەڵێن قەومی یەکسەر قەومی عەرەبی دەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی وەکو کاك دلێر گوتی فەرقێکی ئەوتۆی نییە، مادام فەرقی نییە، ئێمە لەبەر رژێمی پێشوو ئەوەندە ئەو کەلیمەیەمان بەکار هاتووە، ئەگەر کاك کەریم موفتەرەحەکەت سەحب ناکەیت دەیخەمە دەنگدانەوە، ئایا موسیری لەسەر ئەوەی بکرێتە قەومی، یان ئەو دوو شەرحەی مامۆستا کاکەو کاك شێردڵ.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئەوەی دەڵێت هێزە نیشتمانیەکان، نالێن هێزە قەومیەکان، هێزە نیشتمانیەکان، لێرەدا بەشر ئینتیمای بۆ نیشتمانە، بەلاَم ئەوەی لە نیشتمانەوە دێت ئینتیمای بۆ بەشەرە، دەبێت بلێت سەروەی قەومی، نەك سەروەی نیشتمانی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەکر فەرموو.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلەی قەومی و نیشتمانی لە لاتینیەکەش (ناشنالێزم) ئەمە قەومیەو نیشتمانیشە، بەلاَم لەبەر ئەوەی ئێمە لە عەرەبیدا، لە کوردیدا فەرقی کردووە لە بەینی نیشتمانی و قەومی، نیشتمانیەکە باشترە لەبەر ئەوەی نیشتمان هەموو قەومەکە دەگرێتەوە، ئەگینا (ناشنالێزم) یان (نیشن) یەعنی قەومی، کە ئەوە وەتەنیش دەگرێتەوە لە ئینگلیزی و لاتینیدا هەردووکیان دەگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی ئەو موستەلاَحاتانەی ئەوەی کاك دلێر گوتی زۆر راستە هیچ فەرقێکی ئەوتۆی نییە، هەرچەندە موستەلاَحاتە بەکار هاتووە، بە عەرەبیەکەی دەڵێی دەخلی قەومی ئەوە ماشیە، بەلاَم سەروەی وەتەنی و سەروەی قەومی وەکو یەکن، ئەوەڵەن موفتەرەحی لیژنەی یاساییە وەتەنیەکەی نووسیووە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەی وەتەنیەکە بمێنێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە قەومی بێت و وەتەنیەکە نەبێتن دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کەواتە وەتەنیەکە بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ماددەی یەکەم دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە وەکو نووسراوە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەی دووەم.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: ئەمانەی خوارەوە لەسەر خاوەن زەوی و زارو جوتیارو کەشتیارو پێوەندیدارانی کشتوکاڵ پێویستن:

یەکەم/ خزمەتکردنی زەوی و زاری کشتوکاڵ بۆ مەبەستی کشتوکاڵ نەبێ وەبەرنەهێنرێن و بە بەیاری و بەبێ چاندن بەجێ نەهێڵرێن و رێگە نەدرێت بە هیچ شتێك بڕشتی کز بکات، یان بەرهەمی کەم بکات.

دووەم/ پرۆسەکانی کشتکاری بەشێوازی زانستیی نوێ و بەپێی ڕێنمایی وەزارەتی کشتوکاڵی هەرێم پیادە بکرێن.

سێیەم/ بەکارخستنی کەرەستەو ئامرازی کەفائەت بەرز لەبەرهەمهێناندا.

چوارەم/ خزمەتکردنی مەکینەو ئامێرو ترومپا کشتوکاڵییەکان و پاراستنی بیری ئاو و کارێزو کانیاوە سروشتیەکان و ئەدەوات و ئامرازەکانی دیکەی کشتوکاڵ کە زیانیان پێ نەگات.

پێنجەم/ خزمەتکردنی کشتوکاڵەکان داچێنراوەکان هەر لە کاتی چاندنیانەوە تا دەگەنە وەرزی درەو، یان ڕنین ڕێگە نەدانیشی بە هەر شتێك ببێتە مایەی لەناوبردن، یان پێگەیاندنیان، هەروەها پاراستنیان لە نەخۆشی و پەتای کشتوکاڵ و لە ئاگرو لە لافاو.

شەشەم/ پاراستن و خزمەتکردنی سامانی ئاژەڵ و ماسی و پەلەوەرو مێرووی بەرهەمهێن و ڕێگەگرتن لە هەر شتێك زیانیان پێ بگەیەنێت.

حەوتەم/ پێڕۆ کردنی سیستەمی خولەکانی کشتوکاڵ و دەست نیشان کردنی ئەندازەی ئەو پانتاییانەی کە لە هەر ناوچەیەکدا پێویستە بە بەروبوومی دیار کراو بچێنرێن، هەروەها دیار کردنی جۆرەکانی تۆو پەیین و قڕکەری بوونەوەری زیانبەخش و وادەکانی بەکارهێنانیان بەپێی پلان و ڕێنماییەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ.

هەشتەم/ پاراستن و خزمەتکردنی باخەکان و بەرومیوەکانیان تا پێ دەگەن و دەبرێنە بازاڕ نابێ پشتگوێ بخرێن.

نۆیەم/ پاراستنی جەنگەڵ و لەوەڕگای سروشتی و دەستکرد.

دەیەم/ پێڕۆ کردنی سیستەمی عەمار کردنی دروست و بێ وەی بۆ بەروبوومەکان.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية: يتوجب على الفلاحين والمزارعين وذوي العلاقة الزراعية مايأتي:

1- العناية بالاراضي الزراعية وعدم استغلالها لغير الاغراض الزراعية او تركها دون الزراعة والامتناع عن كل ما يضعف خصوبتها او يقلل من انتاجها.

2- المباشرة بعمليات الزراعة وفق الطريقة العلمية الصحيحة وتوجيهات وزارة الزراعة في الاقليم والدوائر الزراعية الفرعية المختصة في المحافظة.

3- توفير المستلزمات الضرورية ذات كفاءة عالية في الانتاج.

4- العناية بالمزروعات من وقت زراعتها لحين انتهاءها والامتناع عن كل ما يؤدي الى تلفها او الاضرار بها و وقايتها من الافات الزراعية وحمايتها من الحريق والفيضانات والجفاف.

5- حماية الثروة الحيوانية والسمكية والدواجن والحشرات النافعة ورعايتها والمحافظة عليها من كل ما من شانه الاضرار بها.

6- حماية المكائن والالات والمعدات الزراعية ومصادر المياه من الاضرار والتلف.

7- اتباع الدورات الزراعية والمساحات التي يجب زراعتها بمحاصيل معينة في كل منطقة وانواع البذور والاسمدة والمبيدات ومواعيد استعمالها وفقا لخطط وتوجيهات الدوائر الزراعية في المحافظة.

8- حماية البساتين والعناية بها وعدم اهمالها والعناية بالاثمار حتى يتم نضجها وتسويقها.

9- حماية الغابات والمراعي الطبيعية والاصطناعية.

10- تنظيم عملية تسويق المنتوج الزراعي والعناية بها.

11- اتباع سياسة الخزن السليم للمنتوج الفائض.

بەڕێز عونى كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە ڕاپۆرتی هاوبەش کەلیمەی (صاحب الارض)مان ئیزافە کردووە لەسەر ماددەی لە پێشینە کە دەڵێت (يتوجب على صاحب الارض والفلاح والمزارع) فەقەرەی دەیەممان لاداوە لە پرۆژەکەی حکومەت، لەبەر ئەوەی لە ماددەی سێیەم هاتووە لە فەقەرەی دووەم لەوێ ئیزافەمان کردووە (تنظيم عمليات التسويق الداخلية والخارجية)، هەر ئەوەندە مولاحەزاتانەمان هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێش ئەوەی موناقەشە بکەین فەقەرەی دە ئیقتیراح کراوە لا بدرێتن، ئەگەر کەس ئیعتیرازی نەبێت، لابردنی ئەو فەقەرەیە دەخەمە دەنگدانەوە، چونکە فەقەرە دە لە شوێنێکی تر هاتووە، ئیقتیراح کراوە لێرە لابدرێت پێش ئەوەی موناقەشە بکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ لابردنی ئەو فەقەرەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس بەکۆی دەنگ فەقەرەی دە لابردرا لە ماددەی دوو، ئینجا دەبێت فەقەرەکەی تر موناقەشەی موقتەرەحی لیژنەی یاسایی بکرێت، کێ دەیەوێت قسەی بکات ناوی دەنووسم، کاك ئاخیر فەرموو.

بەڕێز اخر جمال انور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی دووەم، بەڕاستی ئەو ئەرکە زیاتر دەکەوێتە سەر وەزارەتی کشتوکاڵ، دەبێت وەزارەتی کشتوکاڵ بۆ جوتیاران هەندێك شت فەراهەم بکات، لەوانە گازوایل، تراکتۆر، سەمادی کیمیاوی، موزەخات، ئەوجا دەتوانین شتەکانی تر لەسەری فەرز بکات، بۆ پاراستنی ئەو شتانەش، دەبێت ئەو جۆرە کەرەستانە بەشێوەیەکی عادیلانە دابەش بکرێن، چونکە ماوەیەکی زۆرە ئەو کەرەستانە دابەش کراون لە لایەن وەزارەتی کشتوکاڵەوە، یان لە ڕێگای ڕێکخراوە خێرخوازەکانەوە، بەڵام بە عەدالەت دابەش نەکراوە، بەشی

زۆری ئەو کەرەستەیە فرۆشراوە لە لایەن ئەو جوتیارانەی کە کەرەستەکانیان وەرگرتووە، لە لایان نەماوە، جارێکی تر دەبێت وەزارەتی کشتوکاڵ بەسەریاندا دابەش بکاتەوە، ئەوەش دەبێتە بەفیڕۆ دانی ماڵی دەوڵەت، بۆیە دەبێت سیستەمێکی عەدالەت دابنرێت و وەزارەتی کشتوکاڵ پەیوەندییەکی باشی هەبێت لەگەڵ وەحداتی ئیداری، بەڵام هەندێك فەقەراتیش لێرە لە ماددەی دووەم تەناقوز دەگرێتەوە لەگەڵ قانونی پێشوو، چونکە قانونی پێشوو کەوا زەویەکە تاپۆ بوو، هی جوتیار بوو لەوێش هەندێك زەوابتمان بۆ داناوە، دەبێت ئەمە راست بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەغلەب ئەو شتانەی کە جەنابت باست کرد لە ماددەی سێ هاتووە، هەر بۆ ئەوەی دووبارە نەبێتەوە، کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ماددەی دووەم، ماددەیەکی زۆر باشە، بەڵام لە دیباجەی ماددەکەدا ئاماژە بەوە دەدات کە ئەمانەی خوارەوە لەسەر خاوەن زەوی و زارو فەلاح و زرعەتکارو پەیوەندارە کشتوکاڵییەکان پەیوەستن، دوو، سێ بڕگەی تیایە کە ئەمە پەیوەستە بە وەزارەتی کشتوکاڵ خۆیەتی، من پێموایە پێویستە لە جێگای پەیوەندارانی کشتوکاڵی راستەوخۆ بنووسرێت وەزارەتی کشتوکاڵ، بۆ ئەوەی ئەوانیش ئیلزام بکرێن بەو بڕگانەی کە پەیوەندی پێوە هەیە، بۆ نموونە بڕگەی دووەم، بڕگەی حەوتەم، ئەمانە پەیوەندی بە وەزارەتەوە هەیە، ئەمە یەك.

من پرسیارێکیشم لە جەنابی وەزیر هەبوو، جەنابیان تازە ئیشارەتیان بە هەوڵدانی چارەسەر کردنی کۆمەڵێك کێشەو گرفت و تەوزیع کردنی چەند دەورێك و بوارێك هەبوو، لە هەمان کاتیشدا هەوڵدانی دەست نیشان کردنی نرخ، من پرسیاری ئێوە دەکەم کێ بەرپرسیارە لەوەی کە بەروبوومە کشتوکاڵییەکان لە بازاڕ بە چ سعرێك بفرۆشرێت، من نموونەیەك دەهێنمەوە لێرە، زەرعەتکارێك، فەلاحێك بۆ کیلۆیەك تەماتە ئەو هەموو کوێرەوەری و نارەحەتی پێوە دەبینێت تا دێتە بەرهەم کیلۆیەك لە عەلوە بە (750) دینار دەفرۆشرێت، بەقاڵەکان لە بازاڕ بە (2000)، (2500) دینار دەفرۆشن، بەڕاستی فەرقەکەی یەکجار زۆرە، یەعنی ئێمە دەبێت لێرە بیر لە خەڵك بکەینەوە کە بە چ نرخێك بەروبوومەکانیان دەگاتە دەست، ئەگەر تەوازونێك هەبێت، هەم جوتیار بتوانێت ئیستیفادە بکات، هەم هاووڵاتی زەرەری زۆر لێ نەکەوێت، ئەوەش بەشێوەیەك لە شێوەکان پارێزگاری کردنە لە بەرهەمی خۆماڵی، لەو حاڵەتەدا جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، خەڵکی کوردستان هانا ناباتە بەر ئەو شتانەی لە دەرەوەی هەرێمەوە دێن بە نرخی هەرزانتر دەکڕێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك مەلا ئەنوەر فەرموو.

بەڕێز ملا انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەبیعی یاسایەكە بە عینوانی یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی كشتوكاڵ لە هەرێمی كوردستاندا، كە ئێمە لە واقیعێكدا دەژین كیلۆیەك تەماتەمان نییە، یەعنی هەرچی هەیە هەر هەمووی لە دەرەوەی هەرێمی كوردستانە، ئەسڵ وا بوو ئەوە هەبوایە، ئینجا ئەو یاسایە مەفعولی زاتی دەبوو، بەنیسبەت ماددەی دووەم، تەبیعی بە بۆچوونی من زیادە، چونكە لە ماددەی یەكەمدا باس لەوە دەكرێت ئەو خاوەندارییانە كە خاوەن موڵك و زراعەتن دەڵێ بەپێی پلان و بەرنامەی دەسەڵاتەكانی هەرێم وەبەریان بهێنێت و چاودێریان بكەن، یەعنی ئەوەی لە ماددەی دووەمدا هەیە تەحصیل حاصلە، باس لە باسی تەوجیهات بۆ خاوەن زراعەت و خاوەن باخ، ئەگەر بەرهەمەكەی خۆی رەصیدی هەبێت و سەرفیاتی هەبێت و دەوری هەبێت و وەزارەت پشتگیری بكات، خۆی ئیهتیمام لە سەروەت و سامانی خۆی دەدات زیاتر پەرەی پێ دەدات، بەڵام ئەگەر هاتوو ئینتاجێكی وای نەبوو، یاخود بەرهەمێكی هەبوو دەستی نەكەوت، وەكو نەفرۆشرا ئیهمالی دەكاتن، لەبەر ئەوە بە بۆچوونی من ئەو خاڵ بەندیەی لە ماددەی دووەمدا هەیە تەحصیل حاصلە بۆ خاوەن موڵكەكان و پێم زیادە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سمكۆ دزەیی فەرموو.

بەڕێز اسماعیل طاهر محمود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوە یاسای پەرەپێدانی كشتوكاڵی دەبێت وەزارەتی كشتوكاڵ بەرنامەیەكی هەبێت بۆ پەرەپێدان، ئەوەی لەو ماددەیە هاتووە هەمووی ئیرشاداتی زراعییە، بەڕەئی من وەزارەتی زراعە دەبێت بەرنامەی هەبێت چۆن گەشە بە كشتوكاڵ دەدات؟ چۆن گەشە بە مەشاریعی زراعی دەداتن؟ بەڵام ئەوەی لێرە داوا كراوە، هەمووی داوای لە فەلاحەكە دەكات چی بكات و چی نەكات، یەعنی ئیرشاداتی زراعییە، بەڕەئی من ئەگەر وەزارەتی زراعە بەرنامەیەكی خۆی هەبێت بۆ پەرەپێدانی زراعەی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خاتوو رەمزیە فەرموو.

بەڕێز رمزیە احمد رشید:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خاڵێ ئێكێ (العناية بالاراضي الزراعية وزيادة مساحتها عن طريق تحويل الاراضي الديمية الى الاراضي الزراعية ثم باستخدام الالات والمكائن او ببناء سدود وخدم)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مام خورشید فەرمووو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

له ماددەی دووەم له فەقەرەی دوو (المباشرة بعمليات الزراعة وفق الطريقة العلمية الصحيحة وتوجيهات وزارة الزراعة في الاقليم)، تەبیعی سەدان ساڵه له کوردستان دوو نەوعه زراعەت هەیه دێمی و ئاوی، بەنیسبەتی ئاویمان نازانم له 2٪ و 3٪ بێت ئەویتر هەمووی دێمییه، دێمیش له 95٪ی گەنم و جۆیان چاندووەو ئیعتیمادمان لەسەر باران کردووه، لەبەر ئەوەی هیچ تەتەورێکی عیلمی چەندین ساڵه، بە دەیان ساڵه له کوردستان نەبووه چۆنیەتی گۆڕانکاری نەوعی حاصلاتمان، زراعەتمان به ڕێگایەکی علمی وەکو وڵاتانی پێشکەوتوو نەبووه تاکو بەرهەم زیاد بکەین، ئیعتیمادمان لەسەر باران بووه گلەیی له حکومەتی خۆمان ناکەین، لەبەر ئەوەی ئێمه تازەین و سەدان ساڵیشه ئەو وەزعەی ئێمه وایه، بەڵام ڕێگای عیلمی کامەیه؟ هەر عاردێکی دێمیمان هەیه هەر سێ موحافەزەمان و زراعەتی گەنم و جۆی لێ دەچینین، چ تەتەورێکی عیلمی تێدا بڕوا ناکەم بتوانین، ئەگەر حکومەت بۆ خۆی بەرنامەیەکی نەبێت، وەکو جارێکی تر باسم کردووه مەسائیلی شەریکات و جەمعیات و ئەرازی نەهێنا زراعەتێکی مەکنەنه بەو شێوەی که ئێستا هەمانه، من تەسەور دەکەم بەتایبەتی که ئێستا عاردمان دا بە فەلاح و بووه ساحێب موڵك، هەروەکو خۆی دەمێنێتەوەو پەرەی پێ نادرێت پێی دەڵێن عیلاقەی فەلاح و حکومەت که ئێستا هەیه له حقولی زراعی ئەوەش کەمتر دەبێتەوەو نامێنێت، ئەمه جانبێك.

خاڵی پێنجەم (حماية الثروة الحيوانية والسمكية والدواجن والحشرات) بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەوساڵ هەموومان دەزانین وشکەساڵییه، گیا نەماوه بۆ مەڕو ماڵات، من نازانم حکومەتی هەرێمی کوردستان چ ئیمکانیەتێکی زۆرەو زۆر خەریکی بیر کردنەوەنه، بۆ ئەوەی عیلاجی بکرێت، ئێستا جوتی مەڕی زای به کاوڕەوه به (500) دیناری ئەسڵیه، لەبەر ئەوەی لەوەڕ نەماوه بیخۆن، هەتا قەزای مەخمور مەشهورەو باشترین ماست و پەنیری هەیه، چونکه ئێستا ئەو خۆڵ بارانه بووه زیاتر ماستی مەخموری بۆنی خۆڵی لێ دێت، لەبەر ئەوەی لەوەڕ نەماوەو هەوا نەماوه، ئەگەر حکومەتی هەرێم به زووترین کات عیلاجی نەکات، به مانگێکی تر ئەوەی ماوه یان دەمرێت، یان پێیان ناکرێت بفرۆشن، چونکه لەوەڕ نییەو ئالیك نییه بیانداتێ، سەروەی سەمەکیمان چ مەشاریعی ئەوتۆمان نییه، که بتوانین ئینتاجی سەمەکیمان هەبێت، مومکینه هەندێك حەوزی سەمەکیمان هەبێتن هی قیتاعی خاص کراوه، بەڵام نەبۆته جەدوەل و ئیقتیصادی نییەو بازاڕیشی پڕ نەکردۆتەوه، جەنابی وەزیر بۆ مەسەلەی دەواجن باشتر له ئێمه دەزانێت، مومکینه ئێستا ئەو قسەیەی بکەم به موبالەغەی بزانن، یان به نەزانم تێ بگەن، مەسەلەی ئەنفلۆنزا من نازانم چ نەوعێکه، بەڵام ئەنفلۆنزا دوو ساڵه له کوردستان له دەواجن نه ڕۆیشتووەو تەحەدای دەکەم و مەجودەو ماوه، ئێستا حەقلی دەواجن هەیه سی هەزار هێلکه مریشکی داناوەتەوه، پێنج هەزاری ماوه، هەمووی مردووه هەتا ئەو دەرمانانەی که دێتن قیتاع خاص دەیهێنێت ئەغلەبی ئێکسپایر دەهێنێت، لەبەر

ئەوەی ئەگەر وەزارەتی زراعە بتوانێت زیاتر ئیهتیمام بەو مەوزوعە بداتن و عیلاجێکی بکات، ئەمە شتێکی باشە، بتوانین ئینقازی سەروەی حەیوانی و دەواجن و سەمەکی بکەین، چونکە هیچمان نەماوە، ئێستا گۆشتمان لە دەرەوە بۆ دێت، باقی تر بەساتین و ئەوانە جارێکی تر من باسم کرد جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، لە قوشتەپە تا دەگاتە گعێتلی بەپێی مەعلوماتی ئەوەلی کە پێمان گەیشتووە، بەلاّم مومکینە لە (1500) بیری ئیرتیوازی کەمتر نەبێتن، بیری ئیرتیوازی لەناو عاردەکاندا هەبوو، سالاّنی پێشوو دە سالّ، بیست سالّ لەوەو پێش هەمووی کیمیاوی لەناو کراوە، موفتەرەحم ئەوەیە گرنگی بەوە بدرێت، چونکە ئێمە ئێستا میوەمان نەماوە، سەوزەواتمان نەماوە، حکومەتی هەرێم چ عیلاجێك دەتوانێت بیکات، چونکە هەموو شتمان لە بازاڕە، ئەو بیرانە ئێستا راوەستاون، فەلاح وازی لە عاردەکەی هێناوەو نایکات، کیمیاویەکەی ناکات، زراعەتەکەی ناکات وازی لێ هێناوە، من ئێستا لەگەڵتان دێم بچین بە دەیان عاردی زراعی بیری ئیرتیوازی لەناوەو وازیان لێ هێناوە، مەبەستم عیلاجێکی لێ بکرێت، چۆن عیلاجەکە دەکرێت؟ من ئیقتیراحم نییە، چونکە ئیشی من نییە تاکو فیکرەکەم چۆن بێتن، مەسەلەی زراعەتیش جەنابی سەرۆکی ئەنجومەن، هەتا ئینتاجیشمان هەبێت، ئێمە لیژنەی تسویقمان نییە، لیژنەی تەسویق لە کوردستان نییە بچێت ئەو ئینتاجە وەربگرێت و سەرفی بکات، هەڵگرتنی مەنتوجی زراعی بەتایبەتی ئەوانەی قابیلی تەلەفن، ئێمە ساردخانەمان نییە لێی دابنێین، ساردخانەی مەحدودمان هەیە، هەتا بۆ دەواجنان ساردخانەی مەحدود هەیە ئیکتیفای ناکاتن، مریشکی هەولێر چۆتە تلکێف ساردخانەی بۆ دانراوە، لەبەر ئەوەی لێرە ئەو ساردخانەیە نییە، تەنیا ساردخانەی ئەحمەد ئیسماعیل و یەك، دوو ساردخانەی تر هەنە، ئەویش ئیکتیفای هیچ شتێکی تر ناکات ئیمکانیات و تاقەیان مەحدودە، لەبەر ئەوە ناتوانین هەتا مەنتوجاتی زراعە حیمایەی بکەین بە ساردخانە کە تەلەف دەبێتن و خراپ نەبێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شەعبان فەرموو.

بەڕێز شعبان محمد طاهر صادق:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینی سەر خاڵە هەشتێ هەی، ئەو ژی حیمایەتی بەساتین، بەڕاستی ئەگەر حکومەت هاریکاریا فەلاح نەکات، فەلاح نەشێت حیمایەی بستانی خۆی بکات، یەعنی وەکو ئەز ئاگادارم دەها جوتیارا دەستی بیستانێ خۆی بەردای، چونکە هاریکاری نینە، هاریکاری ژی وەکی رشاندنێ، وەکی کیمیاوی، وەکی شتەکی هەموویا، ژی ئەگەر حکومەت هاریکاریا نەکات، بەڕاستیا فەلاح نەشێت حیمایەتێ بیستانێ خۆ بکات، ئەگەر

حكومەت هاریكاریا بكات تەئسیر لەسەر بازاڕ دەبێت، یەعنی جوتیاریش دشێت فەرقی ژی بازاڕی بكات، زۆر مەمنون.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من هاوڕام لەگەڵ بەڕێز مەلا ئەنوەرو كاك سمكۆش كە قسەیان كرد پێش ئەوە، ئەم یاسایە حیكمەتەكەی لەوە دایە، كە ئێمە دەمانەوێت سیاسەتێكی زراعی تازە پشتگیری لە جوتیار بكات، بەس ئێمە جارێ لە پێشدا هێناومانە، ئەم ماددەی دووەم كۆمەڵێك ئیلتیزاماتمان خستۆتە سەر شانی فەلاحەكە لە پێشدا، تۆ دەبێت جارێ لە پێشدا حكومەت ئیلتیزاماتەكە بخاتە سەرشانی خۆی بزانین چی دەكات بۆ فەلاحەكە، لەبەر ئەوە بە ڕەئی من جارێ ماددەی سێ بچێتە پێشەوەو لە پێشتر بێت، یەعنی گۆڕانكاری پێ بكرێت، ئەگەر هەر لە شوێنی خۆی مایەوە، من كۆمەڵێك هینم هەیە لەسەری، ئەم بەندە دەڵێت (المباشرة بعمليات الزراعة وفق الطريقة العلمية الصحيحة وتوجيهات)، ئەگەر وەزارەتی زراعە تەوجیهاتی نەداتێ، ئەمە چۆنە؟ ئەمە بەڕاستی پێم باشە لابرێت، چونكە ئەوە ئەركی وەزارەت خۆیەتی تەعلیمات بدات، ئەوە ئەركی فەلاح نییە، چونكە ئەم لە پێشدا هاتووە دەڵێت (يتوجب على الفلاحين والمزارعين وذوي العلاقة الزراعية مايأتي:

المباشرة بعمليات الزراعة وفق الطريقة العلمية الصحيحة وتوجيهات وزارة الزراعة في الاقليم والدوائر الزراعية الفرعية المختصة في المحافظة)، ئەوە ئەركی وەزارەتە بە فەلاحەكە جیهاتی ڕاستی ببات.

خاڵی سێیەم/ كە دەڵێت (توفير المستلزمات الضرورية ذات كفاءة عالية في الانتاج)، ئەمە كێ تەوفیری دەكات؟ قابیلە فەلاحەكە خۆی نیەتی، نیەتی نان بخوات، ئەوەی كە زەرعی دەكات بەشی ساڵەكەی ناكات، ئەگەر لابرا بێت، زۆر سوپاس.

خاڵی حەوتەم/ (اتباع الدورات الزراعية والمساحات التي يجب زراعتها)، كە تۆ بانگی نەكەیت بۆ دەورەی زراعی ئەو لە كوێوە بچێت؟ لە دەرگای كێ بدات بۆ دەورەی زراعی؟

خاڵی نۆیەم دەبێت لابرێت (حماية الغابات والمراعي الطبيعية والاصطناعية) لە ناو یاسای زراعەت ئەركی وەزارەتە، نەك ئەركی فەلاحە حیمایەی غابات و مەڕاعی تەبیعی و صناعی بكات، ئەوە ئەركی وەزارەتە.

(اتباع سياسة الخزن السليم للمنتوج الفائض)، من دەڵێم نانی نییە بیخوات، مەنتوجەكەی بخاتە كوێوە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، بەڕێز وەزیری زراعە، من دوێنێ چاوم بە كۆمەڵێك خەڵك كەوتووە، ئێستا وشكەساڵییە جۆ دراوە بە حیساب بۆ فەلاحەكان، بە حیساب بۆ فەلاحەكان بێت، دراوە بە خەڵكانێك كە ئەسڵەن عیلاقەیان نییە بە فەلاحەكانەوە، حەفتەی دوو تەنی لێ دەفرۆشێتەوە بە خەڵك بەگرانی، من چۆن سیقە بكەم بەم یاسایە ئەم پەرەپێدانی هینە دەكرێت، كە نەدرێت بە خاوەنی شتەكە خۆی، دەدرێت

به كەسانێك كە عیلاقەیان نیە بەسەر زراعەوە، ئەگەر دەتەوێت بەناویش بۆت دەهێنم و لە چ ناوچەیەك كراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من سەرەتا دەستخۆشی لە وەزارەتی زراعەو هەردوو لیژنەی یاسایی و كشتوكاڵ دەكەم، یەعنی ئەو یاسایە زۆر پێ دەچێت پێوە ماندوو ببن، بەلاَم بە رەئی من ئەو یاسایە ناتوانێت پاراستنی بەرهەمی كشتوكاڵی بكات، یاخود ناتوانێت بە تەنیا پاراستنی ئەو بەرهەمە بكات، لەبەر ئەوەی زۆر بە تەواوی نەچۆتە ناو ئەو مەترسیانەی كە لەسەر بەرهەمی كشتوكاڵی هەیە، بۆ نموونە زۆر لە برادەرەكان باسی ئەوەیان كرد، ئێستا ئەنواع مەنتوجاتی دەرەوە هەیە لە جنوبی ئەفریقیاوە بگرە لوبنان، توركیا، سوریا، ئێران، زۆربەی ئەو بەرهەمانەش لە هی خۆمان هەرزانترن، واتە لێرە دەبێت سیاسەتێك هەبێت كە زەڕائیب زیاد بكرێت لەسەر ئەو مەنتوجاتانە، بەو نەوعەی مەنتوجاتی خۆمان دەپارێزرێت.

دوو/ زۆر ساڵ هەبووە ئەو مەنتوجاتانە لە رووی ربحەوە، یاخود قازانج، جوتیار قازانجی نەكردووە، لەو حاڵەتە دەبوایە حكومەت ئەو بەرهەمانە لە جوتیار بكڕێتەوە بە نرخێكی تەفزیلی، نەوەك زەرەر نەكەن، بەڵكو دەبێت قازانج بكەن، ئەوە ئەو وەختی حكومەتی بەعسیش ئەو سیاسەتەی دەكرد لە ساڵی 1993 و 1994 تاوەكو رووخانی، من پێموایە ئەو شتانەی كە باس كرا، وەكو كاك سمكۆش باسی كرد (العنایة بالاراضي الزراعیة) یەعنی ئەو شتانە وەكو تەوجیهات و ئەوە دەربكات، جگە لەمە لە زۆر رووەوە ئەغلاَتی دیكەی تێدایە، بۆ نموونە (یتوجب علی الفلاحین والمزارعین وذوي العلاقة الزراعیة) ئەو كەلیمەی زراعیە زیادە، یەعنی لە هەندێك شوێن باسی حیمایەی سەروەی حەیوانی و سەمەكی و مەڕاعی كراوە، كەواتە لێرە زراعیە زیادە، هەر بڵێی (وذوي العلاقة) كیفایەتە، لە هەمان ماددەشدا دەبوایە باسی صیادینیش بكرێت (وكل ذي حرفە) لەبەر ئەوەی باسی حەیواناتت كردووە، من پێشنیار دەكەم ماددەیەكی تریش ئیزافە بكرێت، چونكە لێرە باسی ئاژەڵ كراوە (حمایة الثروة الحیوانیة والسمكیة) لە فەقەرەی پێنج، دەبوایە باسی ئەوە بكات ماسی بكرێتن، یەعنی پێشنیاری ماددەیەك دەكەم (یحضر صیادي الاسماك من الیوم الاول من شهر نیسان الی یوم 15 من شهر حزیران) یەعنی ئەو رۆژانە هی تەكاسورێتی (من كل سنة كما یحضر صیدها بالوسائل التي تلحق اضرار جدیة بتكاثرها) لێرە ناكرێت بچینە ناو تەفاسیل وەكو كارەبایە، وەكو قونبەلەیە، وەكو هەندێك دەرمانی دیكەیە، جەنابی سەرۆك، زۆر یاسای ترمان هەیە كە حیمایەی سەروەی حەیوانی دەكات، بۆ نموونە یاسای ژمارە (21) دەرچووی ساڵی 1979 (حمایة الحیوانات والطیور البریة)، قانونی غاباتمان هەیە (75) ساڵی 1955، مەڕاعی تەبیعیە یاسای دوو ساڵی 1983، بەلاَم

هی ماسی تەنها تەعلیمات و ئەوامر هەیە، بۆیە پێشنیار دەکەم جارێکی تر ئەو ماددەیە ئیزافە بکرێت، لە رووی زمانەوانیەوە زۆر شتی غەڵەتی تێدایە، دوایێ پێشنیارەکان دەدەمە لیژنەی قانونی و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك زانا فەرمووو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کارێکی باش کراوە کە ماددەی دوو و سێ ئیش و کارەکانی جوتیارو وەزارەت و لایەنە پەیوەندیدارەکان لە یەك جیا کراوەتەوە، بەڵام بە رەئی منیش هەندێك خاڵ هەیە لەم ماددەیە پەیوەندی بە ماددەی سێیەوە هەیە، زیاتر ئەرکی لایەنە رەسمیەکان، جا وەزارەتی کشتوکاڵ بێت، یان وەزارەتەکانی تر بێت، سەبارەت بە خاڵی یەکەم گرنگیدان بە زەوی زراعی، بەڕاستی ئەوەی دەبینین لە کوردستان گەورەترین دەست درێژی دەکرێتە سەر زەوی کشتوکاڵی لە لایەن دەوڵەتەوە، لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە، هەروەکو لە ماستەر پلانی هەولێر بەرچاو دەکەوێت باشترین زەوی و زارەکانی کشتوکاڵ دەخرێتە بەر ماستەر پلان و زەرەرو زیانی گەورەی لێ دەدرێت، فەلاح هەرگیز زیان لە زەوی خۆی نادات، ئەگەر هاتو پێداویستیەکانی بۆ دابین نەکرێت، حەقە مەبدەئێك تەسبیت بکەین، ئێمە لەو یاسایە هەرچەندە ئەوە باسی ئینتاجی زراعییە، کە بەڕاستی زەوی زراعی بپارێزرێت و نە حکومەت و نە هاووڵاتیش بۆ غەیری مەبەستی زراعە بەکاری نەهێنێت.

خاڵی تر کە پەیوەندی بەم ماددەیەوە نییە، شەشەم (حماية الثروة الحيوانية) پەیوەندی بە وەزارەتی زراعەو لایەنە پەیوەندیدارەکان هەیە، پەیوەندی بە جوتیارەوە نییە، نەقل بکرێت هەروەها حیمایەتی غابات و مەڕاعی لە نۆیەم، ئەمەش نەقلی ماددەی پاش خۆی بکرێت، چونکە پەیوەندی بە دەسەڵاتەوە هەیە، پەیوەندی بە لایەنە پەیوەندیدارەکانەوە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو ڤیان سلێمان فەرمووو.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا ئەم یاسایە، یاساییەکی زۆر زۆر باشە، هەنگاوێکی باش دەبێت بۆ پەرەپێدانی بەرهەمی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستان، بەڵام یەك شت هەیە، بەڕاستی ئێمە پێش ئەوەی جارێکی تر باسی ئەوەم کرد، لێرەش بە پێویستی دەزانم پێش ئەوەی ئەم ماددەیە بخرێتەوە، یان ماددەیەکی تر زیاد بکرێت، یان ببێتە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە، کە پێناسەی جوتیار بکرێت، ئێمە بە هەزارەها دۆنم زەوی جوتیار فەلاحەتمان ماوە

بەتاڵ بەوەی کە جوتیار نییە، حەقی تەسەروفی هەیە، حەقی تەسەروفی لەو موڵکە هەیە، بەڵام لە شاردا ئیشێکی تر دەکات، پێشمەرگەیە، مامۆستایە، ئەو شتانە هەیە، تا ئێستا پێناسەی جوتیار نەکراوە، جوتیار چیە؟ ئەو کەسەیە کە زەوییەکە بۆ مەبەستی زراعەت بەکار دەهێنێت، بۆ مەبەستی کشتوکاڵ بەکار دەهێنێت، نەك ئەو کەسەیە وەکو ئێستا هەر مەسەلەن لە حەفتاکانەوە جوتیار بووەو لەو گوندە دانیشتووەو دانیشتووی ئەو گوندە بووە، ئێستا ماڵەکەی لە شارە ئیشێکی دیکەی هەیە، ئەو زەویەش حەقی تەسەروفی هەیە لەوێ بە بەیاری ماوە، بۆیە پێویستە لێرە لە پێش ئێمە، یان لە بڕگەی یەکەمی، یان ماددەیەکی زیاد بکرێت بزانین جوتیار کێیە؟ جگە لەوەش بەنیسبەت ماددەی دووەم خۆشی، بەڕاستی منیش لەگەڵ رەئی کاك ئارام و برادەرانی دیکەم، بەراستی دەبێت ئەمانە بڵێین جێ بەجێ کردنی ئەمانەی خوارەوە بە هاوکاری وەزارەت لەسەر خاوەن زەوی و زارو........ پەیوەستن، یان دەبێت بێین ئەو شتانەی لەسەر وەزارەتی زراعەیە جیای بکەینەوە، ئەوانەی لەسەر خاوەن زەوی و زارە ئەوانە بە جیا بنووسرێنەوە، وەکو خاڵی سێیەم و شەشەم و حەوتەم و نۆیەم، بەڕاستی ئەوەی کە من لێرە مولاحەزەم لەسەر هەبێت ئەوەیە کە وەزارەتی زراعە تاکو ئێستا لە رووی راگەیاندنەوە زۆر لاوازە، وەزارەتی زراعە، ئیش و کاری زراعە لەگەڵ جەماوەرێك، لەگەڵ خەڵکێك دایە کە زیاتر لە گوندن، زیاتر ئەو کەسانەن نەخوێندەوارن، یان بەدوای ئەخبارەکان ناچن، بە دوای شتەکان ناچن، وەکو زۆر ئاگادارم لەو شتانە مەسەلەن خانووی پلاستیکی، خانووی شیشی کە بۆ جوتیارەکان دابین کرا بوو هەر ناوچەیەك گوتیان نزیکەی پێنج سەد خانووی ئەوەی بەر دەکەوێت، کە لە زۆر جوتیارت دەپرسی، ئەو جوتیارانە ئاگایان لەو شتانە نەبوو، ئەو جۆرە بەرهەمانە، ئەو جۆرە پرۆژانە لە لایەن هەندێك کەسی ئیستیغلالییەوە، لە لایەن هەندێك کەسی دیکەوە بەناوی جوتیارەکانەوە ئیستیغلال دەکرا، ئینجا زۆر زۆر گرنگە وەزارەتی زراعە لە رووی ئامرازەکانی گەیاندنەوە ئەو شتانە لەناو خەڵك بڵاو بکاتەوە، با دە جار لە تەلەفزیۆن بێتە خوارێ، ئەو جوتیارانەی کە دەتوانن ئەو ئیشە بکەن دەبێت بێن ناونووس بکەن.

دووەمیش/ لە خاڵی سێیەم من نازانم فەرقێك دەبینم لە عەرەبی و کوردیەکە، کە دەڵێت (بەکار خستنی کەرەستەو ئامرازی کەفائەت بەرز لە بەرهەمهێناندا) لە عەرەبیەکە تەوفیرە، بەکارخستن مانای تەوفیر دەدات لە کوردیدا، بەکارخستن واتا ئیستیخدامە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چەند مولاحەزە دەکەم ئێوە راپۆرتی لیژنەی یاسایی و کشتوکاڵ تەعدیلی کردووە بە موافەقەتی جەنابی وەزیر، یەعنی ئەو ئەساسە بۆ موناقەشە، لەبەر ئەوەی ئێوە دەگەڕێنەوە بۆ سەر ئەسڵەکە وەکو سۆزان خان دەگەڕێنەوە سەر ئەسڵەکە، تۆش دیارە پێت نەگەیشتووە.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

داوای من یەك بوونی دەكەم، كە یەك بخرێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەقیقەیەك، كوێستان خان نوقتەی نیزامی هەیە فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من داوای لێبووردن لە ڤیان خان دەكەم، من ویستم دوای ئەو نوقتە نیزامیەكەم باس بكەم، یەعنی من هەست دەكەم هەندێك لە موناقەشەكان دەرچووە لە یاسایەكە، یەعنی ئێمە دەكرێت جارێكی دیكە بەڕێز وەزیری كشتوكاڵ بانگ بكەین بۆ ئەوەی دێهاتەكان ئاوەدان نییە، هەندێك كەموكورتی هەیە، بۆ هەندێك شت هەیە كە نەمانتوانیوە گەشە بە بەروبوومی كشتوكاڵی و زراعەت و ئاوەدانكردنەوەی گوندەكانمان بدەین، ئەمە دەكرێت دانیشتنێكی تایبەتی بۆ بكرێت، ئەمڕۆ تەنها لەسەر یاسایەكەو ئەم ماددانە قسە بكەین، جارێكی دیكە داوای لێبووردن لە ڤیان خان دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مولاحەزەكەت جێی خۆیەتی، فەرموو ڤیان خان.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوەی كە من داوا دەكەم پێناسەی جوتیار بكرێت هەر لەم یاسایەو پەیوەندە بەم یاسایە، باسی راگەیاندن دەكەم ئەوەش دیسان راگەیاندن بەكار بێتەوە.

خاڵی چوارەم/ خزمەت كردنی مەكینەو ئامێرو ترۆمپاو كشتوكاڵیەكان و لێدان و پاراستنی بیری ئاو.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خاتوو ڤیان وەختت زۆر وەرگرت، زۆر سوپاس، ڤیان ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەوە دامە ئەمڕۆ فرسەتە جەنابی وەزیری كشتوكاڵ لێرەیە باسی پێشنیارو تێبینەكانی خۆمان بكەین، لێرە من دوو، سێ پێشنیارو تێبینیم هەیە، لە خاڵی دووەم كە دەڵێت بەشێوازی زانستی لێرە پێویستە شێوازی زانستیەكان باس بكرێت، لێرە من پێشنیار دەكەم كە ئاودانی دلۆپاندن بكەوێتە گۆڕێ، كە ئەوە رێگایەكی زۆر ئابوورییە، پێشنیار دەكەم بۆ وەزیری كشتوكاڵ كە لەم ساڵە وشكیە ئاودانێكی زۆر باشە، كە هیچ زیان بە زەوی ناگەیەنێت رێگایەكی باشە بۆ دارو درەخت، ئەوە یەك.

لە خاڵی شەشەم كە دەڵێت پاراستنی سامانی ئاژەڵی، لێرە من پێشنیارێكم هەیە كە دروست كردنی پرۆژە بۆ پەروەردە كردنی پەلەوەر، كە پەلەوەر زۆر زۆر گرنگە، بەتایبەتی مریشكی بە هێلكە، كە ئەمەش بە دروست كردنی قاعاتی گەورەو پەروەردە كردن بۆ كارگەكانی عەلەف و مەفقەس، كە ئەمە هەموو

هێلکەکانمان لە وڵاتە دراوسێکان دێت، لێرە پێشنیار دەکەم کەوا دوو خاڵ زیاد بکرێت هیچ ئاماژە نەکراوە بە ناوچە شاخاوییەکان، پەرەپێدان بە ناوچە شاخاوییەکان ئاماژەی پێ نەکراوە، کە لێرە ڕێگایەکی زۆر جیهانی هەیە بۆ ناوچە شاخاوییەکان بەکار دێت، ئەویش کشتوکاڵی کەلتوری، کە ئەوە ڕێگایەکی ئابوورییە بۆ چاندن لە ناوچە شاخاوییەکان بەکار دێت، خاڵێکی تریش پێشنیار دەکەم کەوا زیاد بکرێت دروست کردنی کارگەی تەعلیب و تەعلیف بۆ بەرهەمەکانی کشتوکاڵی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لێرە پێشنیار دەکەم کە خاڵێك زیاد بکرێت بۆ ئەو ماددەیە، ئەویش بایەخدانە بە کشتوکاڵی چوار وەرزە، بۆ زیاتر دەستەبەر کردنی پێویستیەکان لە هەر چوار وەرزی ساڵدا، ئەوەش بە بایەخدان بە بیوتی پلاستیکی لە زۆر وڵاتاندا هەیە کە لە هەر چوار فەسڵ مەسەلەن تەماتە هەیە، یاخود هەندێك سەوزەی تر هەیە بەداخەوە ئێمە لە کوردستان ئەو بوارەمان نییە، پێویستە لێرە بیخەینە سەر جوتیار کە بایەخ بەو بوارە بدات و حکومەتیش هاوکاری بێت لەم ڕووەوە، لە هەمان کاتدا مەسەلەی پاراستنی سامانی ئاژەڵی، ئەوەی کە تێبینی دەکرێت ئێستا سامانی ئاژەڵی بزات لەم وشکەساڵیەدا خەریکە وا لا دەچێتن، هەرچی مەڕو ماڵاتی خۆی هەیە دەیفرۆشێتەوە، بۆ ئەوەش بەڕاستی حەقە بەرنامەیەك هەبێتن بەپێی ئەو بەرنامەیە ڕێ بگرین بۆ ئەو ئاژەڵانەی دەچنە دەرەوە، کە ئێمە ئێستا یاسایەکە دەردەکەین، ئەگەر ئەوە نەمێنێتن پارێزگاری لە چی دەکەین؟ بۆیە بەڕاستی ئێمە دەبێت ڕێگریمان هەبێت بە تەئمین کردنی ئالیك، بە تەئمین کردنی جۆو شتی تریش، خاڵێکی تر، ئەوەی کە من بە پێویست دەزانم خاڵی حەوتەم و نۆیەمی ئەو ماددەیە بچێتە ماددەی سێیەم، منیش لەگەڵ ڕەئی ئەو بەڕێزانە دام کە پێشنیاریان کردووە ماددەی سێیەم بێتە جێی ماددەی دووەم، لەبەر ئەوەی ئێمە دەبێت بە جوتیاری خۆمان بڵێین ئێمە ئەوەت بۆ دەکەین، تۆش دەبێت ئەوە بکەیت،نەك ئێمە فەرز بکەین لەسەری بڵێین تۆ دەبێت ئەوە بکەیت، ئینجا ئێمە ئەوەت بۆ دەکەین، نەخێر، دەبێت حکومەت هەندێك شتی بۆ تەئمین بکات بڵێ ئێمە ئەوەتا شتی ئاسانکاری بۆ تۆ دەکەین، تۆش لەسەر بنەمای ئەوە دەبێت بەو شێوەیە هەوڵ بدەیت بواری کارەکەی خۆت پێش بخەیت و بیپارێزیت و پەرەی زیاتری پێ بدەیت، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عوسمان بانی مارانی فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەربارەی ماددەی دووەم برگەی یەکەم حیمایە کردنی بەروبوومی جوتیاران بەڕاستی شتێکی دڵخۆشکەرە، هیوادارم ئەوە باش گەشەی پێ بدرێت و جوتیار سوودی لێ وەربگرێت، بەڵام ئەوەی من تێبینی دەکەم زیاتر راسپاردەیە بۆ جوتیار، یەعنی حکومەت راسپاردەی هەیە بۆ جوتیار، کە ئەو حیمایەی بەروبوومی بکات، ئەو کاڵاکانی بپارێزێت لە جیاتی خۆی پێدویستیەکانی دابین بکات بەپێی پلانێکی تازە کە گەشە بە بەرهەمی کشتوکاڵی بدات لە وڵاتەکە، بەڕاستی بە رەئی من لەوانەش گرنگتر ئەوەیە حکومەت بەروبوومی جوتیار وەربگرێت، یەعنی جوتیار ئەگەر بیکات خۆ کەس لێی وەرناگرێت، زۆر جار لە هاویندا لەبەر ئەوەی بێ پلانی هەیە وەزارەت نازانێ جوتیار چ زەراعەت دەکات لەو هاوینە، یان لەو ساڵەدا پێویستە بەپێی پلان زەرع بکرێت، چونکە ساڵ هەیە شوتی باش دەفرۆشرێت، ساڵی ئاینده هەموو جوتیارەکان زەرعی شوتی دەکەن، ساڵ هەیە خیار دەفرۆشرێت ساڵی ئاینده هەموو جوتیارەکان خیاری دەچێنن و کەس نایکرێت، بۆیە پێویستە بەپێی پلانێکی زانستی وەزارەت لەگەڵ جوتیارەکان پەیوەندیدار بێت.

خاڵێکی تر، پشتگیری لەو رەئیە دەکەم کە جوتیارەکان پێناسەی پێ بکرێت کێ فەلاحە؟ ئەگەر پێناسەی فەلاح نەکرێت چۆن حکومەت هاوکاری فەلاح دەکات، پشتگیری ئەو رەئیەی سۆزان خان دەکەم، خەڵك هەیە هێشتا یەکەم هەنگاومان یاسایەکە دەرنەچووەو وشکەساڵە، باسی ئەوەیانە حەیوان هەمووی دەفرۆشرێت، جۆیان داوەتە کەسێك هەر پەیوەندی بەوە نییە، نە فەلاحە، نە ئاژەڵداریشە، جۆیەکە دەفرۆشێتەوە جارێکی تر، یان کوڕی خزمی مەسئوولێکە، یان خۆی مەسئوولێکە، چۆن شتی وا دەبێت، بۆ بەدواداچوون ناکرێت لەسەر ئەو شتانە، حەقە ئەو شتانە بگاتە فەلاح، فەلاحیش پێناسە بکرێت کە کێ فەلاحە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی من دەبینم لە یاسایەکە هەم دیسان دەردەچین لە موناقەشەی ماددەکە، ئەوەی کە وەزارەتی زراعە وەکو دەگوترێت ئەگەر شتێکی داوەتە یەکێك، یان مودیریەتێك لە زراعە داوەتە یەکێك، بەڵام مەعلوماتی ئەندامانی پەرلەمان هەیە، کە سەرپەرشتی لیژنەکان دەکەم، تا ئێستا بە دەقیقی ئەو شتە نەهاتۆتە بەردەستمان، بۆیە من تکام لەو بەڕێزانە هەیە ئەگەر شتێکی وای کۆنکرێت هەیە بیهێنن تەحویلی لیژنەی پەیوەندیداری بکەن و لەوێ موناقەشە بکرێت، بۆ ئەوەی بەدواچوونی بۆ بکەین، ئەوا عام بۆ ئیعلام، تکایە با بێینەوە سەر ماددەکەو موناقەشەی ماددەکان بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان احمد حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەندە سەرەتا جەنابی وەزیر راپۆرتێکی کورتی هەبوایە، راپۆرتێکی بخوێندبایەوە لەو جەلسەیەدا، ئەو هەموو زەوی و زاری بەراو و باخەی لە کوردستاندا هەیە لەسەدا چەندی ئەو هەزار دۆنمە زەرع دەکرێت بە فیعلی ئێستا لە کوردستان، ئایا لە 60٪، 50٪، 10٪ی زەویەکانی کوردستان زەرع دەکرێت.

دەربارەی خاڵەکانی ماددەی دووەم، فیعلەن ئەوەی برادەرانیش باسیان کرد چاکتر وا بوو ماددەی دووەم ئەرکەکانی حکومەت و کشتوکاڵ دیاری بکات، ئەوەی کە پێویستە بیکات، چونکە لەڕاستیدا ئەگەر دیقەت بکەین لە ماددەی سێ، هەتا لە ماددەی دوو دەڵێ ئەمانەی خوارەوە لەسەر خاوەن زەوی و زارو فەلاو زەرعەتکارو پەیوەندیدارانی کشتوکاڵ پێویستن، لە ماددەی سێ بە وازیحی ناڵێت ئەوانەی کە لەسەر وەزارەتی کشتوکاڵ و حکومەت پێویستن، ئینجا بڕگەکان و خاڵەکانی ئەو ماددانەش، تەبعەن ماددەی دوو کە ئەرکەکانی جوتیار، کە وەزارەت رێنماییان دەکات، ئێستا لە ماددەی سێشدا ئەگەر دیقەت بدەیت بڕگەی سێیەم کە باسی دامەزراندن و دروست کردنی عەمباری ساردکەرو ئەوانە دەکات، پێویستە هەر لە ماددەی دووەمدا بێت، ئەگەر قەرار بێت ماددەی دووەم ئەرکی جوتیاران بێت، ئەوە لە ماددەکەدا لە راپۆرتی لیژنەی یاسایی و لیژنە موشتەرەکەش هەر تێدا ماوە سێیەم، ئەگەر لایان برد بێت، چونکە بەڕاستی دروست کردنی ئەو عەمبارە شتێکی یەکجار زۆر گرنگە، کە بەداخەوە لە کوردستان گرنگی پێ نەدراوە، ئەوەی لەو یاسایەدا شتێکی زۆر گرنگە، ئەگەر دیقەت بدەنە ئەوانەی کە شارەزای وڵاتانن، لە ئێران ئەوەندەی کە پاراستنی بەروبوومەکان بەهۆی دروست کردنی ئەو عەمبارانەوە پارێزگاری دەکرێت و هەم پارێزگاری بەرهەم و هەم پارێزگاری دانەبەزینی سعر، چونکە لە وەرزێکی تر کە ئەو بەروبوومەو میوەیە ناکرێت، هەم جوتیارەکە ئیستیفادەی لێ دەکات، هەم خەڵکەکە، جارێکی تر تەئکید لەوە دەکەمەوە وا دەزانم ماددەی دووەم ببێتە ئەرکی حکومەت و ماددەی سێیەمیش ببێتە ئەرکی جوتیاران، ئەوە باشتر دەبێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعیل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکانی من تەقریبەن هەمووی باس کرا، بەڵام یەك تێبینیم ماوە کاك خورشید زۆر باسی کرد، لە ماددەی دووەم بڕگەی شەشەم هاتووەو باسی ماسی و دەواجن و حەشرات و ئەو شتانە دەکات، ئێستا بەنیسبەت حەشرات ئێمە گەیشتینە بنبەستێك، یان دەبێت زراعەتمان نەبێت، یان دەبێت مێش هەنگوینمان نەبێت، ئێستا مێش هەنگوین زۆربەی زۆری دەمرن، لەبەر ئەوەی دەچن ئەو گوڵە دەخۆن،

ئەو گوڵەش ڕەشاندراوە بە ماددەی کیمیاوی، مێشەکان دەمرن جا لێرە دەبێت چارەیەك بدۆزرێتەوە بۆ ئەم شتە، یان ڕەزو باخ نەڕشێنن، یان مێش هەنگوین نەبێتن، یەکێك لە هەردووکیان، یان دەبێت شتێکی تر هەبێت ڕێگەی سێیەم، تەنها ئەو تێبینیەم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە هالە فەرموو.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ئەسڵی یاسایەکەو لە راپۆرتی هاوبەشیش لە خاڵی چوارەم تێکەڵ کردنێك هەیە لەنێوان ئالات و موزەخات و (حماية الابار والكهاريزو العيون) حيمايەی ئابار زۆر گرنگە، ئەگەر بکرێت ئەوە ببێتە خاڵێکی سەربەخۆ، ئەو خاڵەی ئالات و موزەخات دەمج بکرێت لەگەڵ (توفير المستلزمات الضرورية ذات كفاءة عالية).

خاڵێکی تر، باسی گواستنەوەی ئینتاجی زراعی ناکرێت، کێشەی جوتیار ئەوەیە ئەمڕۆ کە ناتوانێت بەرهەمەکەی بگوازێتەوە بۆ ناو شار، نە لە ماددەی دووەم، نە لە ماددەی سێیەم باسی گواستنەوە نەهاتوە، ئەگەر ئەرکی فەلاحە پێویستە حکومەت دەعمی بکات، بۆ ئەوەی زۆر جار ناتوانێت بگوازێتەوە، لەبەر ئەوەی مەساریفی گواستنەوەی زیاترە لە قازانجی مەنتوجاتەکە، ئەگەر ئەرکی حکومەتە لە ماددەی سێ جێی بکرێتەوە زۆر باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم پرۆژە قانونیەی وا ئەمڕۆ تاوتۆ دەکرێت لە پەرلەماندا گرنگیەکی تایبەتی خۆی هەیە، وەکو بەڕێز وەزیر ئاماژەی بۆ کرد، کۆمەڵێك ئەرك لەم ماددەیەدا خراوەتە سەر چەند لایەنێك، بەڵام کە تەماشایان دەکەین بەشی زۆری ئەو ئەرکانە لەسەر شانی وەزارەتی کشتوکاڵە، بۆیە من پێشنیاز دەکەم کەوا لە عەرەبیەکەی (يتوجب على الفلاحين والمزارعين و ذوي العلاقة الزراعية بوجه خاص وزارة الزراعة القيام بما يلي)، لەو حاڵەتەدا بەشی زۆری ئەو ئەرکانەی لەسەر شانی وەزارەتی زراعەیە دەبێت جێ بەجێی بکات، من لەگەڵ ئەو بۆچوونەم کەوا پێویستە لێرەدا پێناسەی ئەو لایەنانە بکرێت لە قانونەکەدا هاتووە، چونکە لە قانونی مەدەنی عێراقیدا پێناسەی فەلاح، موزارع، ساحێب ئەرز کراوە، بەڵام لە ماوەی سی ساڵی رژێمی بەعسدا بە سەدان قانون و بڕیاری بەناو مەجلیسی قیادەی سەورە دەرچووە، بۆ مەبەستی سیاسی ئەو پێناسانەی هەموو تێکەڵ و پێکەڵ کردووە، من لەگەڵ ئەوەدام کەوا ئەو ماددەیە ببێت بە دوو بەشەوە (أ- ئەو پێناسانە ئێمە لێرە خۆمان دیاریان بکەین.

ب- ئەرکەکانی سەرشانی ئەو لایەنە پەیوەندیدارەکان دیاری بکرێت).

من لێرە شتێکم نووسیووە (یتوجب علی الفلاحین) ئەوە ئەوەیە کە مەبەست ئەوەیە:

1- صاحب الارض من یملك الارض او حق التصرف بها.

2- المزراع المتعاقد مع صاحب الارض لقاء حصة متعاقد علیها.

3- الفلاح من یقوم باعمال الزراعة بنفسه سواء کان مالکا للارض او مزارعا لها، اصحاب الزراعین الاخری وزارة الزراعة والمؤسسات التابعة لها) ئەمە فەقەرەی (أ) بێت.

فەقەرەی دووەم ئەم ئەرکانە بێت کەوا لێرەدا دیاری کراوە، من ئەوەش دەنێرم بۆ جەنابتان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دیلمان ئامێدی فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح(دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری لە ئەسڵی ماددەکەو راپۆرتی هاوبەش دەکەم، چەند تێبینیەکم لەسەر راپۆرتی هاوبەش هەیە، ماددەی سێیەم کە دەڵێت (ذات کفاءات عالیة) پێشنیار دەکەم ئەو عالیە حەزف بکرێت، تەنها بمێنێت (ذات کفاءة)، چونکە نە حکومەت ئیمکانیاتی هەیە ئەو وەسائیلانە تەوفیر بکات، نە جوتیارو صاحێب مەشروع، بەتایبەتی لە ماددەی سێیەم حکومەت وەکو ئیلتیزام نەماوە بەرامبەر تەوفیر کردنی ئەو وەسائیلانە، بەڵکو موساهمە، لە بڕگەی پێنجەم کە دەڵێت (العنایة بالمزروعات) لە ئاخیرەکەی کە دێتن (ووقایتها من الافات الزراعیة وحمایتها من الحریق والفیضانات) ئەوە حەزف ببێتن زیادەیە، چونکە دەڵێت (العنایه) ویقایەش دەگرێتەوە، ئەوە یەك، دوو/ ویقایە فەلاح ناتوانێت لە فەیەزان و حەریق، هەتا زۆر جار حکومەتەکان ناتوانن، بەتایبەتی ئێستا نموونەیەك دەهێنمەوە لە دەڤەری دهۆك لە ناوچەی زاوێتەو سەندورو سەرسەنگ وگولی دەرچووە، جوتیار کە دەچێتە دەورەی زراعی ماددەی دەداتێ بۆ رەش، کە رەشەکە دەکاتن رۆژی پاشتر دەگەڕێتەوە ئەو کولیە هەر بەردەوامە، نە فەلاح ئەو ئیمکانیەتەی هەیە، نە دائیرەی زراعی ئەو ئیمکانیەتەی هەیە، چونکە وەکو حەملەیەکی زۆر گەورەی لێ هاتووە، ئەوە لە وشکەساڵی کەمتر نییە خەتەرەکەی، ئەگەر حکومەت زۆر حەملەیەکی گەورە نەکات، چونکە جانبی دەرەوەی وەحدەی زراعی دەگرێتەوە، لە بڕگەی شەشەم، کە دەڵێتن (حمایة الثروة الحیوانیة) لێرە حیمایە ئیشی حکومەتە هی فەلاح نییە، بەڵکو ئەگەر ئەوە بگۆڕین بکەینە (محافظة علی الثروات الحیوانیة) چونکە حیمایە دائیمەن یان ئیهتیمامی سەروەی حەیوانیە، لەگەڵ ئەو پێشنیارەی کە پێشی من لەسەر دەرمانەکان قسەیان کری، ئەوەی نۆیەم، دووبارە (حمایة الغابات والمراعي الطبیعیة) باشە ئەگەر ئەوەش بکەینە ئیهتیمام، چونکە ئێستا دائیرەیەکی شورتەی تایبەتە، حکومەت بەناوی شورتەی حیمایەی غابات، دوو/ ئەگەر ئیزافە بکەین (والحیوانات البریة)، ئێستا ئەو سامانە کە بەرەو قڕ بوون و نەمان دەچێت، (اتباع سیاسة الخزن السلیم) کە بڕگەی دەیەمە بە تەسەوری من ئەوە ئیشی فەلاح نییە، چونکە نە فەلاح

دەتوانێت مەخازن دروست بکات، نە حکومەت ئێستا دەتوانێت دروستی بکاتن، چونکە حکومەت تەشجیعی دەکات واش بەرفراوان نابێت کە هەموو فەلاح بتوانێت مەنتوجی خۆی بباتە مەخزەن، لەبەر ئەوە باشترە ئەو فەقەرەیە هەر نەمێنێت، چونکە ئیشی حکومەتە زیاتر، یان قیتاعی خاصە، کە مەخازن دروست بکرێت فەلاح بەپێی تروقی عیلمی ئەو مەخازنە دروست دەبێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش یەکەم جارە یاسا ببینم بەبێ تەعریف، ئەو یاسایانەی کە لە پەرلەمان دەرچوون، هەموو یاسایەکان تەعریفیان هەیە، ئەو عەناصرانەی کە زۆر ئەساسن لەو یاسایە تەعریفی کردوون، یەعنی دەبوو ئەم یاسایەش بە هەمان جۆر تەعریفی ئەو توخمە ئەساسیانەی کرد بوایە کە لەم یاسایەدا هاتووە.

دوو/ ماددەی دووەم بڕگەی یەکەم بە قەناعەتی من یەك ناگرێتەوە لەگەڵ یاسای ئیتفای ئەرازی، ئێمە یاسایەکمان دەرکرد بەناوی ئیتیفای ئەرازی تەواوی ئەرازی دەوروبەری شارەکان بە چەندین کیلۆ مەتر، بە سی کیلۆمەتر کەوتە سەر شارەوانی، من قسەم لەسەر ئەوە نییە، قسەم لەسەر ئەوەیە ئەم زەوییە کشتوکاڵیە بە پیتانە دەکرێن بە مەعامل و مەصانع لە دەوری شارەکان، کە دوو، سێ زیانی گەورەیە، یەکەم/ ئەم زەوییە کشتوکاڵیانە لە بەرهەم دەخەن.

دوو/ ژینگە پیس دەکەن، یەعنی ئێمە ئەگەر سەیر بکەین ئەرازی وەکو گردۆلکەو تەپۆلکە لەم وڵاتەی ئێمە چەندە زۆرە، لە هەولێر بڕۆ بەرەو کۆیە بە هەزاران کارگەو مەصانع هەیە لەم شوێنانە جێگەیان دەبێتەوە، بۆچی حکومەت بیر لەوە ناکاتەوەو ئەوانە بباتە دەرەوەی شارەوە، کە زیانەکانی هەم لە هاووڵاتیان دوور دەخاتەوە، هەم ئەو ئەرازیە جوانە کە ئێستا لە دەوروبەری هەولێر سەیر بکەین، بەڕاستی سەیر دەکەیت مەسەلەیەکی زۆر گرنگ و مەترسیشی هەیە لە ئایندە.

سێ/ لەم وشکەساڵیە، ئەگەر سەیر بکەین لەو وڵاتانە کە وشکەساڵی لێی داون هەموو حکومەتەکان کەوتونەتە خۆیان، پرۆگرامی نوێیان خستۆتە گڕ، چونکە ئەم وشکەساڵیە هەر ئەمە نییە ئەمساڵ بەرهەم نییە، ئەگەر سەیر بکەین ئەمساڵ مێروو ئەم زیندەوەرە زیان بەخشانە زۆر زۆر دەبن کاریگەری خراپیان دەبێت لەسەر تەندروستی خەڵك، یەعنی مەفروز وایە وەزارەتی کشتوکاڵ پلانێکی نوێی زانستیانە بەکار بێنێت، کە چۆن ئەمە بۆ ئایندە چارەسەر بکەین؟ ئەوە ئەمساڵمان لە دەست چوو، ئەی چۆن ساڵێکی تر ئەوە چارەسەر دەکەین؟ لە حاڵەتێکی وەك ئەمساڵدا من پێموایە دەعمی مەنتوجاتی کشتوکاڵی مەسەلەیەکی زۆر گرنگە، ئەگەر سەیر بکەین ئەو وڵاتانەی دەوروبەری ئێمە ئەو شتانە دەنێرن بۆ کوردستان بۆچی هەرزانە؟ خۆ ئەگەر بڕۆین لە وڵاتەکەی خۆمان مەسەلەن ئالۆبالۆ لێرە سعرەکەی چەندە؟ ئەگەر بڕۆین لە ئێران بیکڕین زۆر لێرە گرانترە، بەڵام حکومەتەکەی دەعمی دەکات بۆ ئەوەی

عوملەی سەعب بۆ خۆی دروست بکات، لەبەر ئەوە دەبێت حکومەتی هەرێمی کوردستان کشتوکاڵ بخاتە ئەولەویاتی ئەرکی خۆی، یەعنی بودجەیەك دیاری بکات بۆ دەعمی بەرهەمی کشتوکاڵی، کە من پێموایە لێرەوە بەرهەمی کشتوکاڵی لە کوردستاندا زیاد دەبێت، دەچمەوە ماددەی یەکەم، یەعنی حەزم لێیە جەنابتان وەکو سەرکردایەتی ئایا معیار بۆ وەرگرتنی ئەو تێبینی و پێشنیارانەی کە دەکرێن لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە چیە؟ من جارێکی تر دەچمە سەرەوە پرۆگرامی هەرێم چیە؟ سەیری فاو بکە پرۆگرام دەڵێ زانستییە، یان ئەکادیمییە، پرۆگرامی هەرێم چیە؟ بەڵێ ئاراستەو تەوجیهات راستە هی وەزارەتە، ئاراستەو بڕیارو تەوجیهات هی وەزارەتە، بەڵام پرۆگرام لە عالەمدا پرۆگرامێکی زانستییە نەتەوە یەکگرتووەکان داڕێژراوە، لەبەر ئەوە ئێمە ئەگەر بمانەوێت کشتوکاڵ بکەین، دەبێت بە پرۆگرامێکی زانستیانە، لەبەر ئەوە پێم خۆشە ئەگەر ئێوە معیارێك بۆ ئەو تێبینی و پێشنیارانە دیار بێت شتێکی بە باش دەزانم، مەسەلەیەکی زۆر گرنگتر ئێمە لەم مەسەلەی کشتوکاڵە شتێکمان باس نەکردووە کە زۆر گرنگە، مەسەلەی ئاو، کشتوکاڵ بە ئاو دەکرێت، ئەگەر ئێمە دەمانەوێت پەرە بدەین بە کشتوکاڵی دەبێت باسێك لە ئاو بکەین، پێشنیاری ئەوە دەکەم کەوا بڕگەیەك زیاد بکرێت لێرە کە تەشجیع کردنی سدودی تورابی، یەعنی بچکۆلە بە هەموو فەلاحێك دەکرێت، ئەگەر سەیری یۆغسلافیا بکەین یەکێکە لەو وڵاتانەی زۆر گرنگی بەمە داوە، مەسەلەن ئەو بارانەی کە لە بەهاردا دەبارێت فەلاح دەتوانێت کۆی بکاتەوە لە بەنداوێکی زۆر بچکۆلە بەکاری بێنێت تا مانگی حەوت، کە مانگی حەوت هات ئەو بەرهەمەی نامێنێت، دەتوانێت ئەو جێگایانەی کە پێشتر نەکراوە بیکات، بەتایبەتی لە شوێنە دۆڵەکان و لە دامێنی پێ دەشتەکاندا دەتوانێت ئەوە بەکار بێنێت، لەبەر ئەوە زۆر بە مەسەلەیەکی گرنگ دەزانم و قسەیەکیش لەسەر ئەوە بکرێت، بەڕاستی لەم یاسایە ئەوەی کە باسیان کرد ئەم ئەرازیانە دەدرێن بە کێ؟ بە کەسێك کە سوودی لێ ببینێت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جمال قاسم فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە واقیعدا من حەز دەکەم هەندێ تێبینی راستەوخۆ پەیوەندی بە ماددەکەوە نییە بڵێم، زۆر زۆر سوپاست دەکەم کە مەجالت دام، حەز دەکەم برادەران لە ئەندامانی پەرلەمان بزانن ئەوەل رۆژ کە ئەم کابینەیە دروست کرا، یەکەم دانیشتنمان لەگەڵ مەکتەبی سیاسی من وەجهە نەزەرم لە دڵی خۆمدا، وجهە نەزرێکم لە دڵ دابوو و پرسیاریشم کرد لەوانەیە برادەران بزانن، بۆچی برادەرێك مەسەلەن وەزیرێك بووە لە

شوێنێك، بۆچی كە تەشكیلی وەزارەتێك دەكرێت هەمان برادەر وەزارەتێكی تری دراوەتێ، من لەبەر ئەوەی موقنیع بوو لە جوابەكە تا حەددێك، ئەو جوابەی كە بە من درایەوە زۆر موتابەعەی وەزارەتی كشتوكاڵم كردووەو شارەزاییەكی زۆرم هەیە، چونكە زیاتر لە پازدە ساڵ میوەم فرۆشتووە لە جوملەو مەزارعم كڕیوە لە ئەمریكا، تەبیعی ئەوەی كە من قەناعەتم هێناوەو پرسیاریشم كردووە، باوەڕتان هەبێت لە پرۆفیسۆری كشتوكاڵیش پرسیارم كردووە، بۆ ئەوەی بزانم ئیشەكانی جەنابی وەزیر تا چ رادەیەك سەركەوتوو بووە، بە حەقیقەت جوابی زۆر ئیجابیان داوە بە من كە زۆر سەركەوتووە، هەتا یەكێكیان گوتی زۆر عەجایبە مامۆستایەك بتوانێت ئەم هەموو كارە بكات و بەم شێوەیە سەركەوتوو بێت لە ئیشەكانی، هەروەها هەر بەوە رانەوەستام خوا دەیزانێ لە زۆر خاوەن زەویم پرسیوە، ئەوانەی كە زەوی زۆریان هەیە، ئەوانەی دەوریان بینیوە، واقیع زۆربەی خەڵكەكە زۆر بە چاكی وەصفی وەزیریان كردووە، ئێمە كە هاتووینەتە ئێرە وەختی خۆی بە حەقیقەت وەكو ویژدان یەك نوقتە باس كرا، من زۆر سوپاسی وەزیر دەكەم و زۆر سەركەوتووە لە ئیشەكانی، ئەو ئینتاج و ئەو شتانەی بۆ بەرهەمهێنان تا ئێستا................ .

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جەمال لە مەوزوع لاتدا، ئێستا مولاحەزەت چی هەیە لەسەر بڕگەكە.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مولاحەزەم ئەوەیە حەقە تەقدیرەكەمان وەكو خۆی بێت، نابێت گلەیی لێ بكرێت كە كەموكوڕی هەیە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كەس گلەیی لێ نەكردووە، تۆ بۆ ئەو توهمەیە دەخەیتە سەر ئەندامانی پەرلەمان، فەرموو دانیشە، جارێ دانیشتنەكەمان بۆ پرۆژەی یاسایە، نە بانگهێشتی وەزیر كراوە، نە لێرەیە بۆ گلەیی لێ كردن و موحاسەبە كردنی، كاك شوكری فەرموو.

بەڕێز شكری صالح تمر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی لە دیباجەكەی ئەم ماددەیە هاتووە، كە ئەم ئەركە هەمووی ئەم دە خاڵە ئەركێكە كەوتۆتە سەر شانی جوتیارەكان، بە حەقیقەت ئەو ئەركە بۆ جوتیارەكان زۆر زۆر گرانە بەو شێوەیەی كە هاتووە لەم دە خاڵەدا، بە تەسەوری من ئەگەر هەندێك مولاحەزەو شتم هەیە، حەز دەكەم ئەو مولاحەزاتانە بڵێم، مەسەلەن لە فەقەرەی سێ هاتووە (توفیر المستلزمات الضروریة ذات كفاءة عالیة في الانتاج)، ئەو جوتیارە فەقیرە لە كوێ تەوفیری ئەو موستەلزەماتە زەروریە بكات، ئەگەر حكومەت هاوكاری نەكات، من لێرە دەڵێم ئەگەر جوملەیەك ئیزافە بكرێت (من قبل وزارة الزراعة) لەوانەیە ئەمە تەسهیلاتێك بۆ جوتیارەكە دەكات.

لە فەقەرەی چوار (العناية بالمزروعات في وقت زراعتها لحين انتهائها)، بە حەقیقەت ئەو عینایەتە ئەرکی جوتیارە، بەڵام (والامتناع عن كل ما يؤدي الى تلفها او الاضرار بها ووقايتها من الافات الزراعية وحمايتها من الحريق والفيضانات والجفاف)، ئەم فەلاحە فەقیرە لە کوێ ئەو موستەلزەماتە بێنێت تا ئەم ئیمتیناعە بکات، لێرەدا بە تەسەوری من ئەگەر ئیزافە بکرێت (بعد توفير المستلزمات الضرورية من قبل الحكومة) جوتیارەکە دەتوانێت لەوێ عینایەت و ئیمتیناع بکات.

بڕگەی پێنجەم دەڵێت (حماية الثروة الحيوانية والسمكية والدواجن والحشرات النافعة ورعايتها والمحافظة عليها من كل ما من شانه الاضرار بها)، دیسان دەڵێم ئەم جوتیارە چۆن بتوانێت ئەم هەموو سەروەتە، سەروەی حەیوانی و سەمەکی و دەواجن و حەشرات و ئەوانە حیمایەیان بکات، بە چ شێوەیەك حیمایەیان بکات؟ راستە حیمایە کردن ئەرکی فەلاحە با حیمایەیان بکات، بەڵام لە کاتێك کە حکومەت هەموو موستەلزەمات و شتومەك و شتی بۆ تەوفیر بکات، ئەو وەختە ئەویش بەو ئەرکە هەڵبستێت.

بڕگەی شەشەم (حماية المكائن والالات والمعدات الزراعية ومصادر المياه من الاضرار والتلف)، بە تەسەوری من ئەگەر تەوفیر ئیزافە بکرێت (توفير المكائن والالات والمعدات الزراعية....... وحمايتها من قبل الفلاحين) لەوانەیە ئەگەر بۆی تەوفیر نەکرێت حیمایەی چی بکات.

فەقەرەی حەوتەم (اتباع الدورات الزراعية والساحات التي يجب زراعتها بماحصيل معينة في كل منطقة وانواع البذور............) دیسان لێرەش من دەڵێم (وانواع البذور والاسمدة......) ئەو شتانە دەبێت حکومەت پێی هەڵبستێت و تەوفیری بکات، حکومەت بۆی جێ بەجێ بکات، بۆ ئەوەی ئەویش بتوانێت بە ئەرکی خۆی هەستێت و ئەوەی پێویست بێت لەسەر شانی فەلاح بیکات.

فەقەرەی هەشتەم (حماية البساتين والعناية بها وعدم اهمالها والعناية بالاثمار حتى يتم نضجها وتسويقها) ئەگەر موستەلزەماتی زەروری بوو، ئەم فەلاحە فەقیرە پێی جێ بەجێ نەکرێت، چۆن دەتوانێت حیمایەی ئەو بەساتین و شتە بکات، ئەگەر هەموو موستەلزەمات و حیمایە کردن بۆی جێ بەجێ نەکرێت زەحمەتە بۆ ئەو، مولاحەزاتەکانی من ئەوە بوون، ئەگەر بڵێین لە ماددەی سێدا ئەم شتانە هاتوون ئەرکی حکومەت، بە تەسەوری من هەمووی نەهاتوونە، ئەمە یەك.

دووەمیش/ ئەگەر وا بێت من تەئیدی ئەو برادەرانە دەکەم کە پێشنیاریان کردووە ماددەی دوو ببێتە ماددەی سێیەم، ماددەی سێیەمیش ببێتە ماددەی دووەم، بۆ ئەوەی ئەرکەکانی حکومەت پێشتر لە ئەرکەکانی جوتیارەکان دەست نیشان بکات و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خوشك و برایانی بەڕێزم.

ئەندامانی پەرلەمان.

بەحەقیقەت من دوو، سێ نوقتەم هەیە دەمەوێت تەوزیحی بکەم، یەك/بەنیسبەت یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵی ئەمساڵ دەرنەچووە، ئەم پرۆژەیە تەنها پرۆژە نییە، بەڵکو ئێمە یاسایەکمان هەبووە لە ساڵی 1978 لە عێراق دەرچووە، هەتا ئەمڕۆش لە کوردستان پیادە کراوە، بەڵام ئەو پرۆژەی کە ئێستا تەقدیم کراوە بۆ تەتویر کردنی پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵیەکانە لەسەر ئەساسێکی عیلمی و زانستیانە، بۆیە پرۆژەکە بەشێوەیەکی زانستیانە دەوڵەمەند کرا، ئینجا هاتۆتە پەرلەمان.

دوو/ بەنیسبەت پێناسەی فەلاح و پێناسەی ساحێب ئەرز لە قوانینی پیادە کراو هاتووە، بە هەزاران عقودی زراعی کراوە لەسەر پێناسەی فەلاح ئەو عەقدانەی پێ دراوە، ئەو ئەرزە زراعیەی پێ دراوەو ئەو وەحدەی تەوزیعی پێدراوە، واتا پێناسەی فەلاح و ساحێب ئەرز پێویست ناکات لەم یاسایە بێتە گۆڕێ سەر لەنوێ، نەوەکو ئێستا ئێمە تەعریفی دەکەین، بەڵکو لە یاسایەکانی کشتوکاڵی لە چەندین یاسا ئەم پێناسەیە هاتووە.

سێ/ زۆر لە بەڕێزان بەنیسبەت عیلاقەی زراعی دەچن وەکو عیلاقەیەکە لەنێوان ساحێب ئەرز و وەزارەتی زراعە، ئەم عیلاقەی زراعەیە لەنێوان دوو شەخصە، یەکێکیان ساحێب ئەرزەکەیە (فەلاح)ەکەیە کە رێژەیەکی موعەیەن وەردەگرێت ساحێب ئەرز لەو بەروبوومە کشتوکاڵیەی کە فەلاحەکە دەیچێنێت، بۆیە من بە پێویستم زانی ئەو چەند تەوزیحە بدەم بۆ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، چونکە ئەم تەعریفاتانەی کە پێویست دەکات، پێویست ناکات لە یاسایەکی ئەم بابەتە بێتە گۆڕێ و لەگەڵ رێزماندا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، موداخەلاتی ئەندامانی بەڕێز هەندێکی زاراوەیی بوو، بەڵام ئەوەی گرنگ بوو ئەوەیە کە تەداخولێك هەیە لەنێوان ئەرکی فەلاح و ئەرکی وەزارەتی زراعە، رەئیەکی هەیە دووبارە بۆوە کە ماددەی سێ لە پێش ماددەی دوو بێت زۆریش ئەوە ناکات، من پێش ئەوەی کە داوای قسە لە جەنابی وەزیر بکەم، لە لیژنەکە بکەم موقتەرەحێك دەخەمە روویان، ئێوەش وەڵام بدەنەوە لەگەڵ رەئیەکان و پێشنیارەکانی ئەندامانی پەرلەمان، ئەویش ئەوەیە ئەو ماددەی دووەم و سێیەم یەك بخرێت و ببێتە یەك ماددە بگوترێت لەسەر فەلاح و موزارعین و وەزارەتی زراعەو لایەنە پەیوەندیدارەکانی زراعی واجبە بەو مەهاماتەی خوارەوە هەر یەکە بەپێی ئیختیصاص و سەلاحیەتی خۆی، ئەوە دوایێ رێك بخرێت، فەرموون جەنابی وەزیر وەڵامی ئەندامانیش بدەوەو لەگەڵ ئەو پێشنیارەش.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نازانم مەجال بۆ من هەیە باسی پلانێ وەزارەتی زراعە بکەم بەشێوەیەکی تەفسیلی، یان نا، چونکە ئەوی باس کراوە زۆر شت باس کراوە عیلاقەی بە مەشروعەکە نییە، ئەگەر مەجال هەیە من حازرم و لە

خزمەتی جەنابتان دام لە پرۆژەی پێشی ئێستاش من لە جەنابتان داوام کرد، من گوتی حازرم هەر وەختێکی جەنابتان ئەمر بفەرموون من حازرم بێم موناقەشەی پلانی ستیراتیجی وەزارەتی زراعە بکەم بە تەفسیلی، من ئێستاش دووبارە تەئکید لەوە دەکەمەوە چ وەختێك جەنابت ئەمر بکەیت من حازرم بێم موناقەشەی ئەوە بکەم، چونکە ئەو مولاحەزاتانەی کە ئێستا دیار کراوە، یەعنی وەزارەت بێ پلان نییە، حکومەتیش بێ پلانی ستیراتیجی نییە، وەزارەتیش بەبێ پلانی ستیراتیجی نییە، پلانێکی تەفسیلیشمان هەیە و وەڵامیشمان هەیە بۆ هەموو پرسیاری بەڕێزەکان، کە پرسیاریان کردووەو وەڵاممان هەیە، ئینجا ئەگەر مەجال هەبێت من حازرم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئیجازە هەبێتن، من داوات لێ دەکەم ئەو حازریە زۆر سوپاست دەکەم، بەڵام بۆ دانیشتنێکی تر بێت، ئەو پرسیارانەی کە کران عیلاقەی بە ختەی بەرنامەی وەزارەتی زراعە هەبێتن لێرە وەڵام مەدەوە، ئێمە لێرە تەنیا باسی ئەو پرۆژەیەو خاڵەکانی ئەرکی فەلاح و هین و ئەوانەو ئەو ماددەیە، ئەگەرنا هەندێك قسە هاتووە فیعلەن رەبتی بەو پرۆژەیەوە نییە، پێویست دەکاتن لە رۆژێکی تردا قسەی لەسەر بکەین، تەنیا ئەو مولاحەزاتانەی کە عیلاقەی بە ماددەی دووەوە هەیەو لەگەڵ ئەو پێشنیارەی من عەرزم کردن، ئەگەر وەڵام بدەیتەوە مەمنونم.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لە سەرەتاوەش باسم کرد، من گوتی چوار عەناصری رەئیسی عیلاقەی بەم پرۆژەوە هەیە، عونصری یەکەم/ برادەران باسی جوتیاران و ئەوانەیان کرد، من باسی ئەوە دەکەم ئەوی بە ئەرکی چاندن را دەبێت، بێژا هەر کەسێك بێت شەریکە بێت، جوتیار بێت، موزارعێکی گەورە بێت، یەعنی ئەصناف هەیە، ئەمە ئەرکی وان دیارە، چ ئەرکیك دەکەن، دوو/ لە ماددەی دووەم دیسان ئەرکی وەزارەت و ئەرکی دامودەزگای حکومەت هەموو دیار کراوە، مەسەلەن (المساهمة) ئێمە نابێ هەموو ئەجهیزەکان ئێمە تەوفیری دەکەین، مەسەلەن ئەمساڵە سەدو سی و هەشت میرەشاتی میحوەریمان دابین کرد، ئەو میرەشاتی میحوەری لەسەر ئێمە بە بیست و دوو ملیۆن دینار بوو، ئێمە بە شەش ملیۆن دینارمان دایە بە جوتیار، یەعنی ئێمە موساهەمە دەکەین، تەوفیر ناکەین بەکاملی بڵێین ئێمە تەوفیر دەکەین، مەسەلەن بیوتی پلاستیکی برادەران باسی کر، بیوتی پلاستیکی ئێمە ئێستا لەمەرحەلەیەکی ئیرشادین، لە مەرحەلەی ئیرشادی لەسەر ئێمە نۆ هەزار دۆلارە، ئێمە سەد لە سەد دەعمان کردو یەك فلسیشمان لە جوتیار وەرنەگرت هەموو لەسەر ئێمەیە، سەماد دیسان کەمیەك سەمادمان هاتیە کرین، دیسان لە سەدا پێنجی (50٪)ی موساهەمەی ئێمەیە، یەعنی ئەمە وەك میسال من دەیهێنم، باسی سەروەی سەمەکی زۆر زۆر کرا، سەروەی سەمەکی ئێستا مەعمەلمان دروست کردووە، ئینتاجی ئیسبوعی و ئینتاجی نەوعی، دوو نەوعی سەمادیس دکەت، یەعنی بە کاملی، لە سلێمانی دەستمان پێ کردووەو لە هەولێریش بە تەمای دروست کردنین، یەعنی بۆ

هەر شتێك پلانێك هەیە، بەس ڕەئی من ئەوەیە پلانی ستیراتیجی بێت، شتێکی ستیراتیجی بێت تۆ دەعمی دەکەیت، ئەمە ئەوروپایە، سوقا ئەوروپایە موشتەرەك دەعمی جوتیار دەکات مەشاریعی ستیراتیجیە، بەس دەعمی ناکات 100٪، لەوانەیە دەعمی بکات لە 25٪، لە 40٪ بکات، 30٪ بکات، یان لە 50٪ی بکات بە حەجمی مەشروعە، ئەگەر مەشروع ستیراتیجی بێت ئەکید حەجمی دەعمی ئێمەش وەك وەزارەت و وەك حکومەت ئەکید فراوانتر دەبێت و گەورەتر دەبێت، مەسەلەن زۆر زۆر باسی تەسویق دەکرێت، پار ساڵ تەجروبەیەکی ئەوەلیمان هەبوو، ئەو فەترەی تەماتەی کوردستان چێ بوو، ئێمە ڕەسمی تەماتەی گومرگیمان خستە سەر تەماتەی دەرەوە، تەماتەی دەرەوە نەهات، ئێستا مەسەلەن باس کر لە چوار مانگ کیفایەتی خۆی کوردستان تەماتەو باینجان و کودی و ئەو شتانە هەمووی هەیە، موشکیلەی ئێمە فەترەی زستانە، ئەو فەترانە نینە، من بە ئەرقامیش دەدەم جەنابتان باستان کرد کو مەسەلەن حکومەت نازانێت لە کام مەنتیقە ئیشی کردووەو لە کام مەنتیقە ئینتاج هەیە، لە کام مەنتیقە ئینتاجی نییە، لە چ ئینتاج هەیە، من ڕەقم بە ئەرقام و بە کیلۆش دەدەم، پارساڵ بەحسێکمان کردووە لە علوە، هەرسێ علوەی سەرەکی هی کوردستان لیژنەمان هەبووە، هەر بەروبوومێك لە دەرەوە هاتبێتە ناو کوردستان تەسجیل کراوە، بە کیلۆ تەسجیل کراوەو هەر بەروبوومێکی ناوەوەش بە کیلۆ تەسجیل کراوە، ئێمە ئێستا دەزانین و من حازرم بۆ جەنابتان بنێرم بە کیلۆ ئێمە بزانین کە پارساڵ چەند ئینتاج هەبووە لە سێو بگرە، لە ترێ بگرە، لە تەماتە بگرە، لە خیار بگرە، لە لای ئێمە دوو موشکیلە هەیە، موشکیلەی یەکەم فەترەی زستانەو ئەم مەسەلەیە بیوت پلاستیکە، بیوت پلاستیکیش ئێمە ئێستا قوناغێکمان بڕیوەو لە قۆناغێکی زۆر زۆر پێشکەوتووین، دوو سەدمان تەوزیع کردووە لە مەناتیقی گونجاو، ئێستاش دوو سەدی ترمان کردووەو تەوزیعی دەکەین و عەمەلیەکە بەردەوام دەبێت، هەتا وای لێ بێت ببێتە سیستەمێك بۆ کوردستان، سیستەمی بیوت پلاستیکیە، چونکە ئێستا موستەسمیرو خەڵکیش لەناو ئەو هەولێرە پێشی فەترەیەك دە بیوت پلاستیکی داناوە لەسەر حیسابی خۆی، ئەمە هەدەفی ئێمەیە، هەدەفی ئێمە هەتا ئەو مەرحەلەیە ئێمە لەگەڵ جوتیار بین، ئینجا ئینسحابی بکەین و تەرك بکەین بۆ کەرتی تایبەت، چونکە کەرتی تایبەت ئەم کارانە ئەنجام دەدات، لەبەر ئەوە بۆ تەسویق و بۆ حیمایەتی مەنتوج پارساڵ ختوەیەکمان هاوێشت، ئەمساڵیش ختوەی ئێمە فراوانەو پارەش بۆی تەخصیص کراوەو ختوەیەکی فراوانترە، مەناتیق فراوانتر دەگرێتەوەو پتر دەعمی جوتیار دەکەین و بەرهەمێکی زیاتر بێتە مەنتیقە، بەڵام خوشکە کوێستان باش بۆی چوو، کاك شێروان حەیدەری ئەوەل پرسیاری من وەڵام ئەمانە نادەم چونکە وەڵامەکە هاتبوو، کە باس کراوە، مەسەلەی ئەنفلۆنزا من بە حەقیقەت زۆر غەریبە مەسەلەن هەندەك برادەر دەڵێن ئەنفلۆنزا شتێکی وەهمییەو نییە، وابزانم لە عالەم ئەنفلۆنزا تەعریف کراوەو ئەنفلۆنزای باڵندە هەیە، تاریخیەن جێگایەکەی زۆر زۆر کۆنەو کارەساتێکی گەورە لەدوای هەیە، لەبەر ئەوە خۆشبەختانە ساڵی یەکەم هەندەك حالات هەبوو، بەس ئەمساڵ، ئەوە دوو ساڵە کۆنترۆلی هاتیە کران لەسەری دەرمانی پێویستیش هەمووی دابین کراوەو موتابەعەیەکی دەقیقیش کراوەو لیژنەی باش دروست کراوە بۆ موتابەعە کردنی

ئەنفلۆنزا، جانبی تر حیمایەتی مەنتوجی ئان پرۆتینی حەیوانی، ئەمە بە حەقیقەت کێشەیەکە ئێمە لەدواینەو دەعمی بکەین وای لێ بکەین بتوانین مونافەسەی مەنتوجی دەرەوە بکرێت، موشکیلەی ئەوان ئەوەیە، موشکیلەی کارەبا، موشکیلەی وقودە، پارساڵ لە لیژنەی ئابووری هەشت ملیۆن دۆلار تەخصیص کرا بۆ پرۆژەی پەلەوەر بەس بۆ گازو غاز، ئەمە دابین بکات هەشت ملیۆن دۆلار تەخصیص کراوە، یەعنی حکومەت موساهەمەی دەکات و موساهەمەی کردووە، ئێمە حەز دەکەین حەجمی موساهەمەکە زۆرتر بێت، بەڵام جانبی تر لە وشکە ساڵی لیژنەیەك پێکهاتووەو ئەو لیژنەیە ئێمە بە کاری خۆمان کردووەو لیژنە تەشکیل کرا لەسەر ئاستی موحافەزات و بەری ئاستی موحافەزات بودجەکەش مەفتوحە لە ئەنجومەنی وەزیران تاکو مەسحەکە لە پارێزگاکان بێت و خەتەواتی خۆی دەست پێ بکات، بەڵام دەربارەی عەلەف و ئەوانە ئەو کەپەکەی کە هەمانە لە ژێر دەستی ئێمەیە عەمەلیەکە بەردەوامە، بە دەعمە، دەعمی 35٪ لە حکومەتە ئەوی تر لەسەر جوتیارە کە بەردەوامە، ئەگەر حالاتی خەرق هەبێت، من دیسان فیعلەن جەنابی دکتۆر کەمال ئیشارەتی پێدا فیعلەن ئەو حالەتانە لە لیژنەی زراعی مەوجودە، لیژنەی زراعی عیلاقاتمان زۆر زۆر بەقوەتە، هەمووەمان بە دانووستاندن لەگەڵ لیژنەی زراعە بەردەوامە، من پێم خۆشە لیژنەی زراعی بێت ناوەکان بداتە ئێمە بێژیت ئەو حالەتە وەختی تەوزیع ئەم حالەتە هەنە، من ناڵێم هیچ حاڵەتێك نییە، راستە هەیە بە بلاش ئەو خوشکەش باس ناکات، بەس بدەن بە ئێمە تاکو ئێمەش موتابەعەی بکەین و ئیجرائاتی خۆمان وەرگرین، هەر وەختێك هاتو ناوەکان بۆ ئێمە هاتووە، ئێمە ئیجرائاتمان وەرنەگرت، ئەو وەختە حەقی گلەییتان هەیە گلەیی لە ئێمە بکەن، خاڵێکی تر بەنیسبەت من دەڵێم ماددەی دووەم بێتە جێگای ماددەی سێیەم، ئان ماددەی سێیەم بێتە جێگای ماددەی دووەم لە لای من مانع نییە، مەسەلەکە زۆر زۆر ئیعتیادییە، بەس من دیسان تەئکید دەکەمەوە کەرتی تایبەت وەختی ئێمە دەبێژین فەلاح و موزارع، کاکە ئێستا شەریکات پەیدا بووینە حقوولی گەورە دروست دەکەن، لەوانەیە من دەعمی بە شێوەیەك دەکەم جوتیارەکان بەشێوەیەك دەکەم، لەبەر ئەوە من مەبەستم تێکەڵاویەك هەبێت ئەگەر گواستنەوەیەك بێت لەلای من هیچ مانیعێك نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەونی ئێوە هیچتان هەیە، فەرموو کاك بەڵێن.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەندێك موداخەلات هات نازانم برادەران مومکینە زۆر بە دیقەتەوە راپۆرتی لیژنەی هاوبەشیان نەخوێندبێتەوە، بەنیسبەت کاك شێخ ئاخیرو کاك ئارام بەڕاستی ئەگەر تەماشا بکەن لەسەر ئەو دوو خاڵی چوارەم و پێنجەم دەڵێ خزمەت کردنی مەکینەو ئامێرەکان، خاڵی پێنجەم دەڵێت خزمەت کردنی کشتوکاڵ، یەعنی مەبەست لە تەوفیر کردن نییە، پێشتر لە پرۆژە ئەساسیەکە تەوفیر بوو کرا بە خزمەت

کردن، یەعنی فەلاح ئەگەر خزمەتی ئامێرەکەی خۆی نەکات، خزمەتی کشتوکاڵەکەی خۆی نەکات، ئەی واجیبی چیە؟ ئەوە یەکێکە لە ئەرکەکانی جوتیار، لەبەر ئەوەی ئەگەر باشترو بە دیقەتتر بخوێننەوەو لە ئاستی پرۆژەکە موقارەنەی بکەن گۆڕانی بەسەردا هاتووە.

سەبارەت بە سۆزان خان، لە پرۆژەکە هاتووە دەوراتی زراعی مەبەستی لە دەورەی زراعی نییە جوتیارێك داخیلی دەورەی زراعی بکەین دەڵێت (اتباع الدورات الزراعیە) پەیڕەو کردنی سیستەمی خولەکانی کشتوکاڵ، یەعنی دەوراتی زراعی، نەك دەورەی زراعی فەلاح بێت بەشداری دەورە بکات، یەعنی تۆ پارچە زەویەکت هەیە سیستەمی دەوراتی زراعی تێدا بەکار دێت، ئێمە چوار فەسڵە تۆ دەبێت زەویەکە بەجێ نەهێڵیت و دەبێت بیچێنیت، مەبەست لەوەیە، مەبەست لە دەورەی زراعی نییە فەلاح بچێتە دەورەی زراعی.

بەنیسبەت ڤیان خان باسی شێوازی زانستی دەکات، شێوازی زانستی لێرە هەدەفەکە دیارە، کە بتەوێت وردەکاری بکەیت دەبێت سێ، چوار کتاب بێنیت لێرە بۆ یاسایەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نوێنەری لیژنەی زراعە وەڵامی هەندێك لە ئەندامانی پەرلەمان دەداتەوە، بەڵام ئێمە لەسەر ئەو شتانە پرسیارمان نەکردووە، یەعنی ئێمە زیاتر پرسیارەکانمان تەوجیهی بووە، ئەگەر پرسیاریشمان کرد بێت تەوجیە بووە بۆ جەنابی وەزیر، ئەمە یەکەم.

دووەم/ مولاحەزاتی ئێمە، بەتایبەتی مولاحەزاتی من لەسەر برگەی سێیەم و چوارەم نەداوە، من لەسەر................ .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو، تۆ لە دیوی خۆتەوە راست دەکەیت، بەڵام کۆمەڵێك پرسیار کران ئاراستەی راپۆرتی لیژنەی هاوبەشە، بەڵام من داوا دەکەم یەکە یەکە وەڵام نەداتەوە، ئیلا ئەو پێشنیارانەی کە پێتوایە پێویستە وەڵام بدرێنەوە.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەندێك پێشنیاریش کرا بەڕاستی ئەوە ئەرکی حکومەتەو لە ئەرکەکانی حکومەت دیاری کراوە، یەعنی لە ماددەی سێ زیاتر روون کراوەتەوە لە ئەرکەکانی حکومەت کە برادەران باسیان کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی یەك شت هەیە كاك عەونی پێش ئەوەی قسە بكەیت، من كە پێشنیارەكەم كرد گوتم ئەو دوو ماددەیە دەبێت یەك بخرێتن یەك مەسەلە هەیە لەبەر ئەوەی لە ماددەی دووەمدا هەندێك ئەرك هاتووە ئەركی وەزارەتە بە حەقیقەت، مەسەلەن لە خاڵی دەیەم (اتباع سياسة خزن المنتوج) ئەوە بەشی وەزارەتی زراعەیە سایلۆ هەیە لەوێ دادەنێت و خەزنی دەكات، مەسەلەن لە نۆیەم (حماية الغابات والمراعي الطبيعية والاصطناعية) راستە ئەركی هاووڵاتیشە، بەڵام ئەركی وەزارەتیشە، لە شەشەم (حماية الثروة الحيوانية والسمكية والدواجن والحشرات النافعة) ئەو حەشرات نافیعە ئەو هەنگە دەگەیەنێت ئەركێكی زۆری وەزارەتە، تێكەڵاویەك هەیە، جا بۆیە دەڵێم ئەگەر لەناحیەی قانونی ئەو دوو ماددەیە یەك بخرێت بەو صیغەیەی كە من گوتم، یان دەبێت دەنگی پێ بدەین دوایێ دەسەڵات بدەینە لیژنەی قانونی و لیژنەی زراعە هینی بكەن، ئەمە پێم باشترە تەوحید بكرێت، كاك عەونی رەئیت چیە.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

جەنابی وەزیر رەئی خۆی لەو نوقتەیە دا دەڵێت ئێمە پێمان باشە دوو ماددەكە جیاواز بێت، لەبەر ئەوەی ئەركەكان هەندێك لەسەر فەلاحەو هەندێكیش لەسەر حكومەتە بەجیاواز، بەڵام تێكەڵاویەك هەیە، ئەو تێكەڵاویە دەتوانین چاكی بكەینەوە، هەر چەندە ئێمە بە تەحدید بەیانمان كردووە ئەو نوقاتانە واجیبە لەسەر ساحێبی ئەرز، یان فەلاح، یان موزارع، یان زەوی عیلاقەی فەلاحی كە لە بیدایەتی ماددەكە ئیشارەتمان پێ داوە، ئەوە مەبەستمان ئەوەیە ئەوانە ئەركی ئەو ئەشخاصانەنە كە جەنابی وەزیریش تەئكیدی لە نوقتەیەكی ئەساسی دەكات، دەڵێ ئێستا تەوەجوهی عام لە دنیا گۆڕا، قیتاعی خاص هەڵدەستێت بەو ئیشانە، واتا دەبێت ئەوانە بە تەواوەتی لە یەك جیا بكەینەوە، نەك ئەركی حكومەت كە لە ماددەی سێ هاتووە، كە موساهەمە دەكات، یان تەنزیم دەكات، یان هاوكاری دەكات، ئەوە نوقتەیەك، ئەگەر مەجالم بدەیت وەڵامی هەندێك برادەران بدەم كە ئیشارەتیان پێدا، یەك لەوانە شێخ ئاخر دەڵێ ئەو ماددانەی لەو قانونە هاتووە تەعاروز دەكات لەگەڵ ماددەكانی قانونێك كە پەرلەمان پەسندی كردووە، نازانم ئێمە پێمان خۆش بوو ئەگەر جەنابی ئیشارەتی دابا ماددەكە، كە كام ماددە تەعاروز دەكات بەو ماددانەی كە لەو قانونەدا هاتووە، بەنیسبەت كاك سەرداریش ئیشارەتی بەوەیدا دەڵێ ئێمە دەبێت ئیجرائاتێكی وا بكەین كە حیمایەی ئینتاجی خۆمان بكەین و تەشجیعی بكەین، دەمەوێت بۆ جەنابی مەعلوم بكەم كە لە ماددەی یازدە ئێمە تەحدیدمان كردووە رەئی لیژنەی كشتوكاڵ كە ماددەیەكمان ئیزافە كردووەو ئیقتیراحمان كردووە ئیزافە بكرێت گوتمان (لوزارة الزراعة اقتراح فرض رسوم كمركية وتحديدها على استيراد بعض المنتوجات الزراعية والحيوانية المستوردة من الخارج لغرض حماية المنتوجات المحلية كلما رات ذلك ضروريا) ئەوە یەك.

بەنیسبەت حیمایەی ماسی و شتی وا باسی کرد، ئەوە حەتمەن تەعلیمات و شتی وا هەیە لە وەزارەتی زراعە دەردەچێت، ئێمە پێی ناوێت هەموو وردەکارییەکی لەو قانونە تەسبیت بکەین، فیعلەن بێجگە لەوەی کە قانونیش هەیە.

برادەران ئیقتیراحیان کرد کە حیمایەی حەیواناتی بەڕی ئیزافە بکرێت لە قانونەکە، بەڕاستی ئێمەش لەگەڵ ئەوە داینە، ئەوە شتێکی باشە ئەگەر ماددەیەك، یان بڕگەیەك لە بڕگەکان تەسبیت بکەین، دیارە ئەوەش پێشنیاری کاك ڕەفعەت بوو.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەونی سێ خاڵ هەیە لەو ماددەیە، یان زیاتر ناتوانم بڵێم ئەرکی فەلاح و وەزارەت نییە، بەڵام زیاتر ئەرکی وەزارەتی زراعەیە، حیمایەی سەروەی حەیوانی و سەمەکی و دەواجن و حەشرات و ریعایەت کردنیان، ئەوە زیاتر هینە، حیمایەتی غابات و مەراعی تەبیعی زیاتر وەزارەتی زراعەیە، راستە ئەرکی هاووڵاتیشەو ئەرکی موزارعیشە، یەعنی موشتەرەکە هەر یەکە بە گوێرەی ئیختیصاصەکەی خۆی مەسئوولیەتی هەیە، ئیتیباعی سیاسەتی خەزن هەتا دەگاتە سایلۆ مەسئوولیەتی فەلاحە، دوایێ دەبێتە مەسئوولیەتی زراعە، فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە ئیختیصاصەکان جیایە، یەعنی ئەو بێستانەی لە دەست جوتیارە، یان فەلاحە، یان موزارعە لە دەست ئەو کەسەیە واجیبێتی حیمایەی بکات، خۆی حیمایەی بۆ دانا، حەرەسی بۆ دانا، حیمایەی مەکائینەکان دەکاتن، حکومەت، یان وەزارەت ناچێتن ئەوە بکاتن، بۆیە لێرە من دەبینم ماددەکان زۆر بە رێکی هاتووەو هەر کەس لە شوێنی خۆیەتی، هەر کەسیش واجیباتی هەیە، حکومەتیش واجیباتی هەیە کە وەزارەت چی بۆ ئەوانە بکاتن، فەلاحیش واجیبی لەسەریەتی کە باش ئیش بکات و حیمایەی باخەکەی بکات، خۆ حکومەت ناچێت حیمایەی بۆ دابنێت، کە هەر فەلاحێك حیمایەی باخەکەی بکات، بۆیە من دەبینم وەکو خۆی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەعنی راستی ئەو خەلتە هەیەو لازمە چارەسەر بکرێت، مەهامی فەلاح و وەزارەت تێکەڵ بووە، ئەویتریش ماددەی سێ باسی مەهامی وەزارەت و غەیری وەزارەت، جیهاتی حکومی عامە، موئەسەساتی ئیقلیم جیهاتەکانی عامترە، لێرە من پێم باشە بۆ موعالەجە کردنی ئەو مەوزوعە دیباجەی ماددەی دوو لە جیاتی ئەوەی بڵێین (یتوجب علی صاحب الارض والمزارع وذوي العلاقة) ئەم عیبارەتە بێن چارەسەر دەبێتن، بڵێین (تتولی وزارة الزراعة وبالتعاون مع الجهات ذات العلاقة تنظيم القطاع الزراعي وحماية انتاجه وتنميته ويتوجب على اطراف العلاقة مایاتي) یەعنی هەمووی دەگرێتەوەو چارەسەر دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک محەمەد ڕەفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەختی خۆی لە دەرکردنی یاسای وەزارەتی زراعە پێشنیارێکمان کرد کە عەروەکانی حکومی بە کرێ نەدرێن فەلاح یەکسەر بەرهەمەکانی بێنێتە ئەوێ و خۆی بفرۆشێت، کە بەمە فەلاحەکە سوود وەردەگرێت و گرانی بازاڕیش کەم دەبێتەوە، نازانم ئەوە چی بەسەر هات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ کاک عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەو دوو ماددەیە ماددەی دووەم و سێیەم وەکو خۆی هاتووەو دیراسەیەکی باش کراوە، کە باس کرا ماددەی سێ بێتە جێی ماددەی دووەم، ئەرکی حکومەت پێش بکەوێت ئەوە دەگونجێت، کە ئەرکی فەلاح بکەوێتە دوای ماددەی دووەم بچێتە ماددەی سێیەم، بەڵام کە دەڵێین پاراستنی بەروبوومەکان، یەعنی درەختی بەدار نەبڕێت، یەعنی ئەو دارستانەی غاباتە مەسەلەن نەچێت بیبڕێت، بیپارێزێت، مەسەلەن ئەرکی فەلاح ئەوەیە زیادی بکات، ئەرکەکانی جوتیار ئەوەیە نەك خۆی بچێت نەمام لە دەرەوە بێنێت و بینێژێت، ئەرکەکانی حکومەتیش لە دواوە دیاری کراوە تەکنەلۆجیاو هاوکاری کردنی فەلاح و تەشجیع ئەوەش ئەرکەکانی حکومەتەو زۆر وازیحە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەس خیلافی نییەو جەنابی وەزیریش مانیعی نییە، کە ماددەی سێیەم بێتە جێی ماددەی دووەم، بەڵام پێم بڵێن فەلاح چ ئیشی بە غاباتەوە هەیە؟ فەرموو کاک بەڵێن.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلە لەسەر غابات نییە، هی خاڵی دەیەمە کە جەنابت باست کرد پەیڕەو کردنی سیستەمی عەمبار کردنی دروست، یەعنی ئەگەر بە وردی تەماشای بکەین دەڵێین پەیڕەو کردن، داوای لێ ناکات ئەو بچێت سایلۆی بۆ دروست بکات، دەڵێ ئەگەر هاتو جوتیارەکە خۆی ویستی عەمبارێك دروست بکات، دەبێت پەیڕەوی سیستەمێکی باش بکات لە عەمبار کردنەکە، خۆ ئێمە نەمانگوتووە فەلاح بێتن سایلۆ دروست بکاتن، گوتمان ئەگەر خۆی ویستی بەروبوومەکەی خۆی عەمبار بکات، دەبێت چی بکات؟ دەبێت سیستەمێکی نوێ پەیڕەو بکات، خۆ ئێمە داوامان لە فەلاح نەکردووە بچێت سایلۆ دروست بکات.

سەبارەت بە خاڵی پێنجەمیش پاراستن و خزمەت کردنی سامانی ئاژەڵی، یەعنی ئەوە ئەرکی خۆیەتی و خۆی پرۆژەی هەیە، یەعنی حکومەت بچێت بیپارێزێت، یان خۆی واجیبیەتی بیپارێزێتن.

سەبارەت بە جەنگەل و لەوەرگا، منیش پێموایە لێرە بە غەڵەتی هاتووە، ئەوەش نەقل بکرێت بۆ ئەرکی حکومەت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر نۆیەم بگوازرێتەوە بۆ ماددەی سێ، هەرچەندە موشتەرەکیشە، ئەوە هەموو هاووڵاتیش موشتەرەکن جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە لای من مانع نییە بێتە گواستن، بەس بە تەسەوری من ئەرکی هەموو ئینسانێکە، یەعنی ئەمە سەروەیەکی وەتەنییەو نەك بەس ئەرکی حکومەت، ئێمە بە ئەرکی خۆمان هەڵدەستین و ئەو کارەش دەکەین و شورتەی غاباتیشمان هەیەو دەپارێزین، با بڵێین ختوتی ناریش دروست دەکەین و هەموو ساڵێك دەیپارێزین، ئەمە ئەرکی ئێمەیەو ئێمە خۆی لێ نادەینەوە، بەس ئەرکی جوتیارو هاووڵاتی و فەلاحیشە دەبێت بپارێزێت، مەسەلەن لەوەڕگا زیاتر جوتیار موحتاجە، دەبێت ئەو بپارێزێت، چونکە بۆ وییە، بۆ ئاژەڵەکانی ئەوە، دیسان غابات موحتاجی چنین و ئەوانەیە بۆ زستان، دیسان ئەرکی ئەوە دەبێت بیپارێزێت، جاران لە گوندەکانی ئێمە غاباتەکان کێ دەیپاراست، فەلاحەکان دەیانپاراست، ئەگەر بە تەمای حکومەت بوونایە لە گوندەکان، لەوانەیە هەتا سەیارەی ئیتفا دەگەیشتە ئەوێ سێ سەعات و چوار سەعاتی دەویست، بەس چونکە ئەوانە موحتاج بوون، چونکە مەسلەحەتی ئەوانی تێدا بوو، چونکە لەبەر حەیواناتی ئەوان و لەبەر فروتن دەچوون ئەوانەیان دەپاراست، لەبەر ئەوە من تەسەور دەکەم مانای ئەوە نییە ئەرکی ئێمە نییە، یەعنی ئەرکی حکومەت نییە، چونکە ئێمە نافرۆشین، حکومەت ناسوۆژیت، لەبەر ئەوە من تەسەور دەکەم زیاتر ئەرکی ئێمەو ئەرکی جوتیارەکانیشەو ئەرکی هەموو هاووڵاتیەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار نوقتەی نیزامییە فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی خۆی ئەو خاڵی نۆیەم هەر حکومەت خۆی لە خۆیدا، مەسەلەن بۆ نموونە پۆلیسی دارستان هەیە، ئەرکی سەر شانی حکومەتە، حکومەت ئەوە جێ بەجێ دەکات، بەلاَم کە لێرەدا هاتووە شتێکی باشەو خراپ نییە، بۆ نموونە لە گوندەکان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوە رەئیە، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هی من رەئیە دەستم بۆ نوقتەی نیزامی هەڵنەبڕیووە، من زۆر سوپاسی وەزیری کشتوکاڵ دەکەم بۆ تەوزیحاتەکەی، بەلاَم کە دەڵێت حیمایەی غابات و مەراعی تەبیعی، ئێمە قسە لەسەر ئەوە دەکەین، هەندێك شت تێکەڵ بووە، راستە ئەسڵەن لە هەندێك شوێن هەیە هەر خەڵکی دێیەکە خۆیان دار بڕینەوەیان مەمنوع کردووە، بەلاَم من حەز دەکەم بیری جەنابی بخەمەوە پار لە مەنتیقەیەك لە مەنتیقەکان ناوی ناهێنم سێ ساڵ بوو دوو بەرمیل نەوتیان وەرگرت بوو، لەناو بەرنامەیەکی رادیۆییدا خەڵکەکانی ئەو دێیە هاتنە بەردەم قائیمقامەکە پێیان وت، ئەگەر نەوتمان بۆ نەنێری دارەکان دەبڕینەوە هی خۆمان، لەبەر ئەوە دارەکە نەبڕنەوە بە پەلە پەل چوو نەوتی بۆ ناردن، ئاخیر ئێمە خۆمان وا لە فەلاحەکانی خۆمان دەکەین کە شتێکی وا بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تکایە لە مەوزوع دەرمەچوو، کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە ئەم یاسایە هەر لە ئەساسدا زیادە، لەبەر ئەوەی ئێمە یاسای وەزارەتی زراعەمان هەیە، یەکێك لە ئەهدافەکانی وەزارەتی زراعەو ئەرکەکانی وەزارەتی زراعە ئەوەیە کە بەروبوومی کشتوکاڵی لە کوردستاندا بپارێزێت و خزمەتی بکات و یارمەتی فەلاح بدات و تەسهیلات بۆ فەلاح بکات، ئەم یاسایە ئەگەر سەیرێکی بکەین ماددەی یەکەم و ماددەی دووەم لە قانونی ئیسلاَح هەیە لە قانونی وەزارەتی زراعە خۆی هەیە، ئەمە ئەرکی وەزارەتی زراعە خۆیەتی دەتوانێت بە تەعلیمات دەری بکات، چۆن موحافەزەی غاباتەکان دەکات؟ سەروەتە حەیوانیەکان، سەروەتە نەباتیەکان، سەروەتە سەمەکیەکان، ئەگەر بگەڕێینەوە ئێمە قانونی ژینگەمان هەیە، لە قانونی ژینگە باسمان لە حیمایەی غابات و ئاو و سەروەی حەیوانی و سەروەی حەیواناتی بەڕی و نازانم ئەوەی کە تەیرو تیور و غابات و ئەمانە هەمووی باسیان لەسەر کراوە، پێویست ناکات لێرە باسی لەسەر بکرێتەوە، لە لایەکی دیکە ئەم یاسایە لە ماددەی هەشت و نۆ و دەو

ئەمانە بۆتە یاسایەکی عیقابی، یەعنی پێویستە ئەم یاسایە ئەم تێکەڵ بوونەی تیا نەبێت، بە واتا ئەم یاسایە لە ئەساسەوە زیادە، ئەوەی لەسەر وەزارەتی زراعەیە لە ئەهدافەکانیەوە هاتووە، هەر واجیبی خۆیەتی یارمەتی فەلاح بدات، بە مەکینەی زراعی بدات و ئەسمیدەی بداتێ، تەسلیفی بکات و بازاڕی بۆ پەیدا بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ بۆچوونی کاک عومەر نیمە، چونکە قانونەکە ئەسڵەن دەڵێت (قانون حماية وتنمية الانتاج الزراعي)، واتا ئەو مادده عیقابیانەی کە لەناو قانونەکەیدا هاتووە زیاتر ئەوەیە توند کردنە، زیاتر ئەوەیە موعاقبە کردنی ئەو کەسەیە کە دەبێتە سەبەبی زراعەت و ئینتاج زراعی زەربەی پێ بکەوێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبیعی بەنیسبەت مەراعی تەبیعی یاسای تایبەتی خۆی هەیە، چونکە تەعامول لەگەڵ مەڕاعی تەبیعی دەکرێت، بەنیسبەت غاباتیش یاسای تایبەتی هەیە چۆن تەعامول لەگەڵ غابات دەکرێت، بەڵام ئەمە حیمایەتی ئەم ئیتارەیە بەڕاستی، بۆیە ئەو عقوباتانەی کە دانراوە، هەر کەسێکی تەجاوزی کردە سەر مەڕاعی تەبیعی ئەوە عقوبەکەیەتی، هەر کەسێك تەجاوزی کردە سەر غابات ئەمە عقوبەکەیەتی، هەر خاڵێك کە عیلاقەی بە ئینتاجەوە هەیە، عقوباتەکان بۆیە دانراوە، لە یاسایەکانی تردا دانەنراوە، هەتا ئەگەر تەماشای یاسای عێراقی بکەین، دەبینین لە کاتی خۆی دەسەڵاتی حاکم دەدرا بە قائیمقام، بە مودیر ناحیەکان، لەبەر ئەوەی دادگا تەواجودی نەبوو لە قەزایەکان و ناحیەکان، بۆیە ئەم دەسەڵاتە دەدرا بە قائیمقامەکان و روئەسای وەحدەی ئیداری، بۆ ئەوەی تەنفیزی ئەم یاسایە بکەن، ئێستا لەبەر ئەوەی لە ناحیەو قەزایەکان هەمووی تەشکیلاتی وەزارەت هەیە، ئێستا ئێمە لێرە پێشنیاریشمان کرد، کە ئەمە ئیحالەی سوڵتەی قەزائی بکرێت، بۆ ئەوەی مەحاکم ئەو کارەی ببینێت، چونکە لە هەموو قەزاو ناحیەکان ئێستا تەقریبەن تەواجودی مەحکەمە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری رەئیەکەی کاك عومەر دەکەم، نەك بەو نەوعە کە یاسایەکە هەر نەبێت، ئێمە لە موناقەشەی یاسای بودجە کە لە چەند رۆژێك بەر لە ئێستا پیادە کرا، لە راپۆرتەکەی وەزارەتی زراعە کە گوێمان لێ بوو تێبینی ئەوەمان کرد، کەوا بودجەیەکی وا وەك پێویست دابین نەکراوە بۆ دەعمی تەنمیەی زراعە لە هەموو ئاستەکاندا، بە تەوەقوعی خۆم ئەگەر ئەم یاسایە بەو شێوەیە جێ بەجێ بکرێت و بودجەی تایبەتی بۆ دانەنرا بێت، یان زەمینەسازی بۆ نەکرا بێت کاریگەری خراپی دەبێت بۆ سەر ژیانی هاوولاَتیان، بەتایبەتی ئەو برگەیەی کە جەنابی وەزیر ئیشارەتی پێدا، کە ئێمە لە مەوسیمی مەحصولاتی خۆمان لە کوردستاندا، کە گومرگێکی زۆر دەخرێتە سەر هاوەردەو ئەو مەنتوجە زراعیانەی لە دەرەوە دەهێنرێن، کە ئەمە ئەوەندەی تر گرانی بازاڕ دروست دەکات، جەنابی وەزیر باسی ئیتیحادی ئەوروپی کرد، زۆر لە ولاَتە ئەوروپیەکان بەتایبەت، مەسەلەن بۆ نموونە بەریتانیا کە ناچێتە ناو ئیتیحادی ئەوروپی تەنها لەبەر ئەوەی دەعمی ئەسعاری بەروبوومە زراعیەکانی خۆیان دەکەن، کە ئەوەش لەگەڵ رێنماییەکانی ولاَتانی ئەوروپی ناگونجێت، بەشێوەیەك کە بتوانێت موناقەسەی بەروبوومی ولاَتانی ئەوروپا بکات، یەعنی بە هەرزانتر دەفرۆشێت لە بازاڕەکەی خۆیدا، نەك بەو شێوەیەی کە ئێمە ئیجرائاتی گومرگی زیاد بکەین، یان غەراماتی گومرگی و رسومات لەسەر هاوەردەکان زیاد بکەین، کە من بە تەوەقوعی خۆمەوە ئەوەندەی تر دەبێتە هۆی گرانی بازاڕ، زۆر ولاَتی دنیا بۆ نموونە ئێران کە ئێستا لە 8٪ دەعمی ساڵانەی خۆی دەکات، بەتایبەت لە بواری بەروبوومە کشتوکاڵیەکانیدا، یەعنی ئێمە کە سەیری بودجەی وەزارەتی زراعە دەکەین زەمینە سازی نەڕەخساوە بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایەو بودجەیەکی پێویستی نییە، نازانم چۆن جوتیاری خۆمان بەبێ هیچ دەعمێك ئیلزام دەکات بەوەی کە رێکخستنی، یان فرۆشتنی کاڵەکان لە بازاڕدا، لە کاتێکدا حکومەت بە هەموو نەوعێك غائیبە لە دەعمی زراعە، وەزارەتی زراعە چۆن دەتوانێت شروتی خۆی فەرز بکات بەسەر جوتیاردا؟ بۆیە من وای دەبینم ئەگەر ئەم یاسایە جێ بەجێ بکرێت لەم کاتەدا، بەڕاستی رەنگدانەوەیەکی زۆر خراپی دەبێت بۆ سەر ژیانی هاوولاَتیان، بەتایبەت گران بوونی بەروبوومە کشتوکاڵیەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك باپیر فەرموو.

بەڕێز باپیر کاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەوەی کە من باسی دەکەم پەیوەندی گشتی بە یاسایەکەوە هەیە، منیش تەئیدی کاك بارزان دەکەم لەو یاسایە، یاسای پاراستنی بەروبوومە کشتوکاڵیەکان یاسایەکی گرنگە، بەلاَم ئەم یاسایە چۆنیەتی جێ بەجێ کردنی، چۆنیەتی رێگەگرتنی ئەو میکانیزمیەی، ئەو رێگاو شوێنەی دەگرێتە بەرێ، ئەگەر تەماشای

واقیعی کوردستان بکەین، تەبیعی کوردستان هەم لە رووی ئاوو هەواوە، ئاوێکی گونجاوی هەیە، چوار وەرزی تێدا دێت، ناوچەی شاخاوی پێ دەشتی هەیە، دەتوانێت تەکامولی ئیقتیصادی بکات، یەکێکیش لە گرفتە هەرە سەرەکیەکانی ئێمە بۆ ئەوەی بتوانین ئامانجمان لە دەرکردنی ئەم یاسایە پاراستنی بەروبوومە کشتوکاڵیەکانە، چۆن یاسایەکە دەتوانێت بەروبوومە کشتوکاڵیەکان بپارێزێت، بێگومان یەکەم شت دەبێت پارە تەخصیص بکرێت، کە من بۆ خۆشم لە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان هی وەزارەتی کشتوکاڵ دەنگم نەدا، لەبەر ئەوەی بودجەکەم پێ کەم بوو، جەنابیشت هەستم کرد کە تێبینیت هەیە، بەڵام بودجەکەم پێ کەم بوو لە ئاستی ئەو خواستی خەڵکی کوردستان و ئەو واقیعەی کە ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان تێدا هاتووە نییە، من پێموایە ناتوانرێت بە تەنیا وەزارەتی کشتوکاڵ پاراستنی بەروبوومەی کشتوکاڵیەکان بکات، دەبێت بەرنامەیەکی، سیاسەتێکی حکومەتی کوردستان هەبێت، ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ بەروبوومی چی؟ بەروبوومەکان، بۆ ئێستا جوتیار بەرهەم ناهێنێت، کە تەماشای ساڵی 1991 بکەین جوتیار شەڕی دەکرد بۆ ئەوەی بگەڕێتەوە گوندەکەی خۆی و خوێنی خۆی دەڕێشت، بۆ ئەوەی زەویەکەی دەست بکەوێتەوە، بەڵام ئێستا زەویەکەی خۆی بە ئارەزووی خۆی بەجێ دەهێڵێت، ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە نەتوانراوە ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی وەکو پێویست رێك بخرێت، بەتایبەتی کەرتی کشتوکاڵی، ئێستا لە حاڵەتی مردندایە، ئێمە پێشتر چۆن کەرتی کشتوکاڵی زیندوو دەکەینەوە، ئینجا بتوانین پاراستنی بەروبوومەکانیان، بەزیندوو کردنەوەی کەرتی کشتوکاڵی یەکەم/ دەبێت دەعمی ماددی، دووەم/ ئاودێری، ئەو ئاوەی کە هەیە بتوانین ئاوی شیرینی زۆرمان هەیە، بتوانین ئاودێرییەکی زۆر بکەین لە زێی گەورە، زێیەکانی تر، کە لە ساڵێکی وەکو ئەمساڵدا.

سێیەم/ لە کاتێکدا جوتیار تووشی ئافاتێك دەبێت، بۆ ئەوەی ساڵی دووەم هان بدرێت و بەردەوام بێت لە کشتوکاڵ کردن، نەك واز بهێنێت، دەبێت پارەیەك تەخصیص بکرێت، وەکو ئەمساڵ کە دەبینین وشکەساڵییە تۆییەکی زۆری چاندووە، هیچی بۆ نایەتەوە لەو حاڵەتەدا حکومەت دەتوانێت ئەوە بکات، من پێموایە لەو حاڵاتانە دەبێت، ئەوە یەك.

دووش/ بەروبوومە کشتوکاڵیەکان، بۆ ئەوەی بازاڕ ئەوە بێت، دەبێت کارگە بکرێتەوە، ئەو کارگانەی کە بەروبوومە کشتوکاڵیەکان وەردەگرن، بەتایبەتی خستنە قووتوو، کە ئێستا میوەیەکی زۆرمان دەبێت لە هاوین نافرۆشرێت.

سێ/ ئەو بەروبوومانەی کە دەخسترێنە شوێنی هەڵگرتن.

چوار/ کردنەوەی کارگەی رۆن، بۆ ئەوەی بتوانن بەرهەمە کشتوکاڵیەکان لێی وەربگیرێت، بۆیە من لێرە دەڵێم کە تەنیا بە وەزارەتی کشتوکاڵی ناکرێت، دەبێت بەرنامەیەکی گشتگیری بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوە ئێستا زۆر لە لامان روون بوو، زیاتر لە پێویست موناقەشەش کرا، مەوزوعی ئەوەی ماددەی سێ بێتە پێشەوە دواتر قەراری لێ دەدەین، ماددەی دوو ئەگەر بمانەوێت وەکو خۆی بمێنێتەوە،

من ئیقتیراح دەكەم یەك كەلیمەی بۆ زیاد بكرێت ئیشكالەكەمان حەل دەبێتن، ئەویش ئەوەیە لە سەرەتای جوملەكە نووسراوە (یتوجب على صاحب الارض والفلاح والمزارع وذوي العلاقة الزراعية) لەجیاتی (وذوي العلاقة الزراعية) پێش ئەوە (ووزارة الزراعة وذوي العلاقة الزراعية بشكل عام) وەزارەتی زراعە زۆر شت دەگرێتەوەو موشكیلەكەمان حەل دەبێت، ئەو بڕگانەی كەوا ڕەبتی هەیە بە وەزارەتی زراعەوە، وەكو گوتم شەشەم و هەشتەم و نۆیەم ئەگەر ناوی وەزارەتی زراعەش بێنین هەموویان موشتەرەك دەبن، بۆیە من ئیقتیراح دەكەم لیژنەی هاوبەش و ئەگەر جەنابی وەزیر مانیعی نییە، كەلیمەی وەزارەتی زراعە ئیزافە بكرێت لەوێ، كەواتە جەنابی وەزیریش موافیقە، لیژنەی كشتوكاڵ مانعتان نییە، ئەگەر كەلیمات، زاراوە، ڕاست كردنەوە، دەیخەینە بەردەم هەردوو لیژنەكەوە، موقتەرەحی لیژنەی یاسایی بەو تەعدیلاتەی كە باسمان كردو كەلیمەی وەزارەتی زراعە لە بیدایەتی ئیزافە بكرێتن و ئەو زاراوانەی كە ئاماژەمان پێ كردو قانونی بێتن داخیلی بكەن دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەكەی دواتر.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم: پێویستە لەسەر لایەنە تایبەتمەندەكان لە هەرێمدا كە:

یەكەم/ دابین كردنی كەرەستەی كەفائەت بەرزی بەرهەمهێناندا بەشداری بكەن و پشتگیری بكەن.

دووەم/ پرۆسەكانی فرۆشتن لە بازاڕەكانی ناوەوەو دەرەوە ڕێك بخەن، بەپێی ئەو پلان و بەرنامە ڕێژەی كە وەزارەتی كشتوكاڵ بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی بازرگانی و وەزارەتی دارایی و ئابووریدا، بۆ ڕێكخستن و بەرزەفت كردنی هاوردنی ئەو بەروبوومانە دایدەنێت، كە نموونەیان لە هەرێمدا هەیە.

سێیەم/ هاندانی (گاڵدانی) دامەزراندنی كۆگای ساردكەرو سەهۆڵبەست لە هەرێمدا.

چوارەم/ كار كردن بۆ قەرەبوو كردنەوەی خاوەنی كشتوكاڵ و خاوەن پرۆژە كشتوكاڵیەكان لە حاڵەتێكدا كە بەهۆی كارەساتی سروشتی، یان بەهۆی هێزێكی لە ئیرادەبەدەر لەناو دەچن، یان تووشی زیان دەبن.

پێنجەم/ بەشداری كردن لە زیاد كردنی زەوییە بەراوەكان (المرويه)و فەراهەم كردنی دەزگای پاشەكەوت كردنی ئاودا.

شەشەم/ لە ڕێگەی قەرزو ئاسانكاریی بانكەوە بەشداری لە پێكەوەنانی سەرمایەی پرۆژە كشتوكاڵیەكاندا بكەن، بۆ وەبەرهێنەرە نیشتمانیەكان.

حەوتەم/ پاڵپشتی لە بەروبوومە ستراتیجیەكان بكەن.

هەشتەم/ فرمانبەرە كشتوكاڵیەكان وەك سەرپەرشت بەسەر پرۆژە كشتوكاڵیەكانەوە دابمەزرێنن لەوانەی كە بڕوانامەی زانستی كشتوكاڵیان بەدەست هێناوە، بەخاوەن بڕوانامەی دواناوەندیی كشتوكاڵییشەوە تا بەرزترین ئاستی زانستی كشتوكاڵ.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الثالثة: على الجهات المختصة في الاقليم اتباع مايلي:

1- المساهمة في تأمين المستلزمات الضرورية وذات كفاءة عالية ودعم حكومي.

2- تنظيم عمليات التسويق الخارجية وفق خطة مدروسة من قبل وزارة الزراعة بالتنسيق مع وزارة التجارة والمالية من حيث تنظيم وضبط استيراد المنتوجات المماثلة والموجودة في الاقليم.

3- تشجيع انشاء المخازن المبردة والمجمدة في الاقليم.

4- المساهمة في تعويض اصحاب المزروعات والمشاريع الزراعية في حالة تلفها او الاضرار بها نتيجة كوارث طبيعية او قوة قاهرة.

5- المساهمة في زيادة المساحات المروية وتوفير الاجهزة التي تستخدم في ترشيد المياه.

6- المساهمة في تكوين راسمال المشاريع الزراعية للمستثمر الداخلي عن طريق القروض والتسهيلات المصرفية.

7- دعم المحاصيل الاستراتيجية وتحدد وزارة الزراعة هذه المحاصيل.

8- تعين موظفين زراعين كمشرفين على المشاريع الزراعية من حملة شهادة بكالوريوس في العلوم الزراعية.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی هاوبەش ئەو گۆڕانكاریانەمان لەسەر ماددەكە كردووە:

یەكەم: لە بڕگەی دووەم (تنظيم عمليات التسويق الداخلية والخارجية) داخليە ئیزافە كراوە لە پێش خارجيە، لە بڕگەی چوارەم (المساهمة) كراوەتە (العمل على تعويض اصحاب المزروعات.......)، لە بڕگەی شەشەم (المساهمة في تكوين راسمال المشاريع الزراعية للمستثمر الداخلي) كراوەتەوە (للمستثمر الوطني)، حەوتەم (دعم المحاصيل الاستراتيجية وتحدد وزارة الزراعة هذه المحاصيل) ئەوەمان لابردووە، هەشتەم صياغەكەمان گۆڕیەوە بەو شێوەیەی كە خوێندرایەوە (تعين موظفين زراعين كمشرفين على المشاريع الزراعية من حملة الشهادات في العلوم الزراعية بما فيها حملة شهادات الاعدادية الى اعلى مستوى علمي في الزراعة)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر موناقەشە كرا لە ماددەی پێشوودا، باوەڕ ناكەم شتێكی وا مابێت، كاك تەلعەت نوقتەی نیزامی هەیە فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس، بەڕاستی مادام لە ماددەی دووەم باسی وەزارەتی زراعەی تێ كراوە، بەڕاستی ئەهمیەتی فەقەرەی یەكەم لە ماددەی دووەم نەماوە، با لەگەڵ ماددەی سێیەم تێكەڵاو بكرێتەوە، چونكە ئەركی فەلاح

و ئەرکی وەزارەتمان لە یەك قانون دانا، ئەمە لە ماددەی یەکەم دەڵێت (یتوجب علی اصحابها وذوي العلاقة) (ذوي العلاقة) کێیە؟ زۆر موتەفەرغی زراعی هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوە لە ماددەی دووەم تەواو بوو، دووەمیش/ ئەوە لە ئیختیصاصات جیاوازە، لێرە وەزارەتی دارایی هەیە، وەزارەتی کشتوکاڵ هەیە، وەزارەتی زراعەش هەیە، ئەترافی تریش هەیە کە سەر بە حکومەتی هەرێمن، کێ دەیەوێت قسە بکاتن، تکایە رەچاوی ئەوە بکەن بە کورتی قسە بکەن، کاك کەمال دەڵێت تەحدیدی وەقت بکە، لەبەر ئەوەی لەسەر داوای ئەو دوو دەقیقە زیاترتان نادەمێ، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتیوانی لە راپۆرتەکەی هاوبەش دەکەم، پێموایە من دەگەڕێمەوە بۆ ماددەی دوو، لە ماددەی دوو زۆر قسەی لەسەر کرا، سی و قسور کەس ناوی خۆی نووسی و قسەی لەسەر کرد، جەنابت تەنها بە یەك کەلیمەی نیهایەتت بە هەموو قسەی برادەران هێنا، تەنها نیو کەلیمەت ئیزافە کردە سەری، ئەویش ئەوە بوو بەس وەزارەتی زراعە، هەموو برادەرانیش کە قەرار دەدەن بە کۆی دەنگ ماددەکە قەبول کرا، یەعنی بەڕاستی ئەگەر لە ماددەی سێش بە هەمان شێوەی ماددەی دوو قسە بکرێت سی و قسور کەس قسە دەکاتن، دواییش بە کۆی دەنگ موافەقەی لەسەر دەکرێت و هیچ ئیزافەی بۆ نابێت، شتێکی زۆر بێ مانایەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئەو موناقەشەیە نەکرێتن ناگەیە ئەو قەناعەتە، لە ئێستاوە من پێت دەڵێم ئەگەر قسەی راپۆرتەکە دەکەن دەنگی بۆ بدەن، بەڵام دەبێت تێر بکرێتەوەو موناقەشات بکرێت و رەئی باشتر بدرێتن، چەندین رەئی درا، رەئیەك درا کە تەوحید بکرێت، رەئی درا هەندێك بڕگە بچێتە ماددەی سێیەم، بەڵام کە ئەکسەریەت گوتیان وەکو خۆی بمێنێتن، وەکو خۆی مایەوە پێویست بە جوملەیەك دەکاتن، من ئێستاش رەئیم وا نییە کە پێرفێکت بووە، بەڵام کە دیتم ئەغلەبیەت رەئییان وایە وەکو خۆی بمێنێتەوە بەبێ ئەو کەلیمە ئیزافە کردنە لەنگ دەبوو، مەسئولیەتی منیش تەحەمول دەکەم ئەو لەنگەیە، بۆیە ئەو کەلیمەیە تەحصیل حاصل بوو بۆ ئەوەی ئەغلەبی موناقەشاتەکان بگرێتەوە، ئەگەرنا وا نەبوو بە کەلیمەیەك بێت، خۆ کەلیمەی سحری نییە حەل بکرێتن، بەڵام دیارە تۆ هەموو موناقەشاتەکان ئاگات لێ نەبووە، بۆیە وا تەسەور دەکەیت، کاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال شمعون ایلیا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بێگومان سامانی ئاژەڵ یەکێکە لە لایەنە گرنگەکانی سامانی کشتوکاڵی، لەو هەشت بڕگەیە ناوی نییە، زیکری نەهێناوە، پێشنیار دەکەم کە بڕگەیەك بەناوی (9- العمل علی تطویر الثروة الحیوانیة من حیث

الاهتمام بالصحة الحيوانية وتحسين نوعية بعض الحيوانات الانتاجية كالابقار مثلا وتوفير المحميات الطبيعية والصناعية لتطوير هذه الثروة).

برِگەی دووەم/ باسی هیجرەی موعاکسەتان نەکردووە، یەکێك لە مەشاکیلەکانی دابەزینی بەرهەمی کشتوکاڵی هیجرەی لە گوند بۆ شار، کەواتە حکومەت دەبێت زۆر هەنگاوی عەمەلی وەربگرێت، بۆ ئەوەی (تشجیع هجرة معاکسة) لە رێگای تەتویر کردنی لادێیەکان و تەقدیمی خەدەمات بۆیان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەمال قاسم فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەبیعی پشتیوانی لە راپۆرتەکەی هاوبەش دەکەم، تەنها یەك زانیاری بۆ جەنابی وەزیر بەنیسبەت ماددەی سێیەم بەشی پێنجەم (فەراهەم کردنی دەزگای پاشەکەوت کردنی) تەبیعی بیست ساڵ لەمەو پێش لە ئەڵمانیا لە مەنتیقەی دیسدۆرف وشکەساڵی بووە، ساڵی دوای ئەوە ئیحتیات دروست کردووە لەناو دێیەك لە سەرووی شاری دیسدۆرفە، دەکەوێتە بڵێین شمالی غەربی دیسدۆرف، ئەگەر بتوانرێت سەردانی ئەوێ بکرێت ئەوە ببینن هەمووی لە ژێر ئەرزدایە لە ئاوی باران و لەوانە ئیحتیاتیەکی یەکجار گەورە، تەسەور ناکرێت چەند دوورو درێژە یەعنی مەنتیقەکە، ئەگەر بتوانرێت ئیستیفادە لەوە بکرێت شتێکی زۆر باشە وەکو پێشنیازێك زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستی ئێمە باسی قانونەکە حیمایەی تەنمیەتی ئینتاجی زراعی دەکەیت، ئێمە دەزانین تەبیعەتی کوردستان ئینتاجی زراعی زۆربەی پێشتر هەموو باسی ریف بووە، لە ئەریاف بووە، لە گوندەکان بوو، پێم باشە یەعنی نوقتەیەکی تایبەت (تنمیة الریف ورفع القدرة الانتاجیة) تەشجیعی بینایەی ئەریاف و ئەوانە، هیجرە کاك جەمال ئیشارەتی پێدا ئەوە نوقتەیەك بێت باشە، نوقتەیەکی تر باسی حیمایەی صحی (توفیر الحمایة الصحیة للثروة الحیوانیة والنباتیة)، ئێستا مونەزەماتی دەولی هەنە، ئیتیفاقات هەنە، لەوەش ئەگەر برِگەیەکی تێدا بێت باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك حەمە رەشید فەرموو.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەندێك لەو باسانەی كە كران، مەوزوع تەنمیەیە، تەنمیە پێویستی بە كۆمەڵێك توخم هەیە، یەك/ لەوانە مەسەلەی تەوعیە كردن، لەناو هینەكە باسی تەوعیە نەكراوە، تەوعیەی جوتیاران كە زەرورەیەتێكی زۆرە، هەرچەند وەزارەتی كشتوكاڵ بنكەی تەوعیەی تایبەتی رەنگە هەبێت، بەڵام دروست كردنی بنكەی تەوعیە بۆ جوتیاران و فێر كردنیان و دانانی پلانی دروست بۆیان كاریگەری هەیە، خاڵێكی تر لەوە كە باس كرا، باسی هیجرە بوو، ئێمە هیجرەی زۆرە ملێ دەورێكی زۆری هەبووە لەسەر كۆچ كردن و چۆل كردنی دێهاتەكان و نەمان و فەوتانی بەروبوومەكان، بەتایبەتی میوە لە شوێنە دوورەكاندا، هێشتا ئاساری هیجرە ماوەو هیجرەی موعاكسیش هیچی بۆ نەكراوە، من پێشنیاری ئەوە دەكەم كە كۆنگرەیەك، یان كۆنفرانسێك بگیرێت بۆ مەوزوعی چۆن موعالەجەی هیجرە دەكەیت؟ چۆن هیجرەی موعاكس دروست دەكەیت؟ چ پلانێكی بوێت ئێمە ئیستیفادەی لێ بكەین.

خاڵێكی تر لەوە مەسەلەی ئیستیسمارە، ئیستیسماری ئەرازی زراعی، پێم باشە وەزارەتی كشتوكاڵ بە هەر شێوەیەك بێت ئیتیصال بە هەندێك سەرمایەداری گەورە بكات، كە ئیستیسماری ئەرازی زراعی بە جەماعی بكرێت، بۆ نموونە یەكێك لە رەئیسی بانكی دیجلە لە كاك محەمەد فازلم بیستووە، لە زەمانی سەددامدا شەریكەیەكی فەرەنسی داوای شارەزووری كرد، بە مەرجێك ئینتاجەكەی یەك بە حەفتا زیاد دەكات و داهاتەكەشی ئەگەر بیداتێ ماوەیەك بۆ ئیستیسمار، داهاتەكەشی لە 50%ی بۆ ئەو و لە 50%ی بۆ جوتیاران بكات، ئەمە كارێكی گەورە دەكات، دەورێكی زۆر گەورەی دەبێت لەسەر تەنمیە، لەگەڵ رێزو سوپاسمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جەمال یوسف فەرموو.

بەڕێز جمال یوسف بۆتانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بە حەقیقەت من دەمەوێت خاڵێك پێشنیار بكەم، ئەویش ئەوەیە مەكنەنەی زراعییە، لە وڵاتی ئێمە تاكو ئێستا صونعی مەكائینی زراعی، یان قیتەعی غیار بۆ مەكائینی زراعی نییە، لەبەر ئەوە من پێشنیاری ئەوە دەكەم وەكو خاڵێك (التنسیق بین وزارة الزراعة والصناعة لتشجیع المستثمرین للمساهمة في صنع مكننة زراعیة وقطع الغیار لها في الاقلیم)، یەعنی وڵاتێكی وەكو ئێران، ئەوە لە كوردستانی ئێران دەیان تراكتۆر لە مانگێكدا دروست دەكەن، تاكو كەی ئێمە پارچەیەكی تراكتۆرمان پێ دروست نەكرێت، تا كەی ئێمە ئیستیراد بكەین، تا كەی ببێت بە عبئێكی گران؟ پێموایە ئەگەر ئێمە تەشجیعی موستەسمیر بكەین بۆ قیتەعی غیاری زراعی دروست بكرێت لە وڵاتی ئێمە رەنگە موساهەمە بكات و باش بێت.

نوقتەی دووەم/ بە حەقیقەت وشكەساڵی كارەساتێكە ئەمڕۆ لە وڵاتی ئێمەو لە زۆر وڵاتانی دنیا، دەكرێت ئەوە موعالەجە بكرێت، لە كوردستان رووباری زۆرمان هەیە، بوحەیراتی تەبیعی دروست بكرێت، هەر لە مەجرای رووبارەكان بوحەیراتی تەبیعی بكرێت و خەزنی ئاو لە وڵاتی ئێمە بمێنێت، لەبەر ئەوە من

پێشنیاری ئەوە دەکەم، موساهەمە بکرێت کو سدودی تورابی دروست بکرێت وەکو کاک محەمەد فەرەج باسی کرد پێش ئێستا، بوحەیراتی تەبیعیش لە ولاَتی ئێمە دروست بکرێت، کە ئەمە ببێتە خەزێنەك لە ولاَتی ئێمە ئیستیفادەشی لێ بکەین لە وشکەسالی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەمە بەشی زۆری لەناو ئامانجەکاندا جێی دەبێتەوە، ئامانجەکانی وەزارەتن بەڕاستی هەندێکیشیان دەکرا بە رێنمایی عیلاج بکرێن، نەك بکرێنە برگەو ئەوانە، بەلاَم من پێشنیار دەکەم بەڕاستی ماددەیەك زیاد بکرێت بەشی زۆری ئەرزی کشتوکالی ئەم ولاَتەی ئێمە لەناو پرۆژەو مەشاریعی نیشتەجێ بوون و ئەوانە شاراونەتەوە، ئەوە زەرەرێکی زۆر لە بواری کشتوکالَ دەدات، من پێشنیار دەکەم رێگا نەدان بە هیچ پرۆژەیەکی نیشتەجێ بوون، یان هەر پرۆژەیەکی تر لەسەر زەوی کشتوکالی بکرێت، مەگەر لە حالەتی زۆر زەروریدا نەبێت، ئەوە یەك.

برگەیەکی تر زیاد بکرێت، برادەران قسەیان لەسەر ئەوە کرد چۆل کردنی گوندەکان، یەك لە گرفت و مەشاکیل بۆ بەرهەمهێنانی کشتوکالی دروست دەکات، ئەوە قسەیەکی راستە هەماهەنگی و هاوکاری وەزارەتی کشتوکالَ لەگەلَ ئەو وەزارەتانەی کە پلانیان هەیە بۆ ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان، بەڕاستی وەزارەتی کشتوکالَ رەئی هەبێت لە چ مەنتیقەیەك، لە چ گوندێك پرۆژەی ئاوەدانکردنەوە بۆ رێگاوبان و بۆ کردنەوەی نەخۆشخانەو مەکتەب و بنکەی تەندروستی، یان هەر بوارێکی تری ئاوەدانکردنەوە، چونکە هەندێك جێگا بەڕاستی زۆر ئیهتیمامی پێ بدرێت هەم بواری کشتوکالەکەی باشە، هەم خەلَك بواری بەرهەمهێنانی کشتوکالَ لە دەوری تەئسیری زۆریان هەیە، رەنگە لە هەندێك ناوچە بواری کشتوکالَ ئەوەندە بەرهەمی نەبێت، راستە هەموو کەس پێویستی بە خزمەتگوزاری و پێویستە خزمەت بگاتە هەموو کەس، بەلاَم لە بواری کشتوکالی بۆ ئەوەی بتوانین خزمەتێك بۆ وەبەرهەمهێنانی کشتوکالَ بکەین و بواری بەرهەمهێنان لە کشتوکالَ زیاد بکرێت هەماهەنگی و هاوکاری وەزارەتی کشتوکالَ لەگەلَ وەزارەتەکانی پەیوەندیدار لە بواری ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان پرۆژەیان هەیەو هاوکاری بکرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا ئەو رەئیەی کە من باسی لێوە دەکەم بەناوی خۆم و برای بەڕێزم کاک ئەرسەلان کە بە یەکەوە باسمان لەوە کردووە، لە ماددەی سێیەم بڕگەی شەش باس لە ڕێگای قەرزو ئاسانکاری بانکەوە دەکات، ئێمە وای دەبینین کە مەبەست لێرە ئەوە لە بانکی زراعی و سلفەی زراعی بێت، بۆیە پێمان باش بوو، ئەوە زۆر بە ئاشکراترو روونتر بنووسرێت، بۆ ئەوەی روونتر بێت، باس لەوە دەکات دەڵێت لە ڕێگای قەرزو ئاسانکاری بانکەوە بەشداری لە پێکەوەنانی سەرمایەی پرۆژە کشتوکاڵیەکاندا بکەن، بۆ بەرهەمهێنە نیشتمانییەکان، واتا دامەزراندنی بانکی کشتوکاڵی و پێدانی سلفەی زراعی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سارا خان فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیرۆت:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار دەکەین بڕگەیەك زیاد بکرێت بۆ ماددەکە ئەویش باس لە هەماهەنگی کردن لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی بالاّ بۆ کردنەوەی کۆلیژی کشتوکاڵ لەو شوێنانەی کە زیاتر کشتوکاڵین.

خاڵی دووەم/ حکومەتی هەرێم هەوڵ بدات کێشەکانی زەوی لەو ناوچانەدا چارەسەر بکات، کە زۆرترین کێشەی تێدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش رەئیم وەکو رەئی کاك جوتیارو کاك زاناش کە پێشتر باسی کرد، یەکێك لە مەترسیەکان لەسەر بەروبوومی کشتوکاڵی قانونی ئیتفایە.

دوو/ من پێموایە لە ماددەی سێ کە دەڵێت (على الجهات المختصة) جەنابی سەرۆك، جیهاتی موختەص قیتاعی خاصیش دەگرێتەوە، لەوانەیە هەتا جوتیاریش بگرێتەوە، لێرە پێموایە دەبێت وازیحتر بێت بڵێین (على الجهات الحكومية المختصة) یاخود (على الجهات الرسمية المختصة).

سێ/ لە بڕگە چوار پێموایە نە موساهەمەو، نە ئەوەی لیژنەی هاوبەش پێشنیاریان کردووە (العمل على تعويض) بگوترێت (تعويض)، یەعنی بیکەینە ئیلتیزامێك لەسەری، پێشنیاریش دەکەم جەفافیش زیاد بکرێت، لەبەر ئەوەی جەفاف دیاردەیە، دیاردەیەکی سروشتییە، نە کواریسەو پێموایە قەوەتی قاهیرەش لەسەری تەتبیق نابێت، بۆیە ئەگەر ئەوەش زیاد بکەن، کاك کەریمش داوای ئەوەی لێ کردم کە باسی ئەو خاڵەش بکرێت (3- تشجيع انشاء المخازن المبردة والمجمدة في الاقليم) سەبەبەکە چیە؟ یەعنی بۆچی ئەو مەخازنەو یەعنی بگوترێت (لحفظ المنتوجات) سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك شەوقی فەرموو.

بەڕێز شوقی حسين ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

رەنگە هەندێك لە شتەكان ئاماژەی پێ كرا، بەڵام تەئكيدی دەكەمەوە بۆ ئەوەی پێش ئەوەی لێ بگرم، هەتا نەڵێی تەنيا يەك كەس باسی كرد، كاك حەمە رەشيد باسی ئەوەی كرد (توعية المواطنين لشراء المنتوجات المحلية) ئەوە شتێكی باشە وەزارەت ئەو ئەركە بگرێتە ئەستۆ، سەبارەت بە خاڵێكی دیكە وەكو سارا خان ئاماژەی پێ كرد نەك كردنەوەی كۆلیژ، ئەو ئيمكانيەتە لەبەر دەستدا نييە، من پێموایە وەزارەت گرنگی بدات بە لێكۆڵينەوە كشتوكاڵيەكان، كە لە لايەن خەڵكی موختەص پێشكەش دەكرێت.

سەبارەت بە فەقەرەی يەكەم (المساهمة في تأمين المستلزمات) من پێموایە موساهەمە نەبێت، يەعنی با شتەكە نەبێتە ئيختياری، بكرێتە تەوفير نەك وەكو ئەوەی كاك جەماليش ئاماژەی پێ كرد كە ئێمە مەشاريعی صناعی دروست بكەين وەكو ئەوەی لە ولاتانی تر، پێموایە ئەو ئيمكانيەتە نييە، بەڵام ئێمە دەتوانين يەعنی وەزارەت بەو ئەركە هەڵبستێت كە تەوفيری ئەو مەوادانە بكات لە رێگەی عەقد كردن لەگەڵ شەريكەكان، كە چۆن وەزارەت بەو ئەركە هەڵبستێت، من پێم شتێكی باشە.

سەبارەت بە فەقەرەی سێيەم (تشجيع انشاء المخازن) من پێموایە (و)كی بۆ زياد بكرێت (تشجيع وانشاء المخازن)، يەعنی هەر تەشجيع مومكينە ئەو هاندانەی هيچ ئەو دەورو تەئسيريەی نەبێت، بەڵام ئەگەر بڵێين (وانشاء) ئەوە ئەركێكيش دەگرێتە ئەستۆ، كە پێويستە بۆ ئەوەی خەڵكی تريش تەشجيع بێتن بۆ ئەو كارەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كشتوكاڵ لە چاندنەوە تا ئينتاج پێويستی بە ئيشراف هەيە، ئێمە لە ماددەی دوو باسی ئەوەمان كرد خاوەنی ئەرزو فەلاح و موزارع، لەو ماددەيەش باسی ئەوە كراوە لە كاتی تەعويز، دەڵێ (تعويض اصحاب المزروعات وذوي المشاريع الزراعية) بەڵام لە خاڵی هەشت دەڵێت (تعين الموظفين الزراعين كمشرفين على المشاريع الزراعية) تەنها مەشاريعی زراعی نووسيووە، يەعنی لايەنەكانی دیكەی باس نەكراوە، من پێشنياری ئەوە دەكەم باسی لايەنەكانی دیكە بكرێت، ئەوانەی ئەرزيان هەيە، ئەوانەی ئيشراف لەسەر هەموو حقولی زراعی دەكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عيزەدين فەرموو.

بەڕێز عزالدين سليم خديدا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە تەوحیدی هەردوو ماددەكە وابزانم قانون گشتی قانونی یەك وەحدەیە، مانای ئەوە نییە ماددەی یەكەم ئان دووەم، لە جیاتی یەك بێت ئەوە تەنفیز دەبێت، ئان تەنفیز نابێت هیچ مانای تیا نییە، ئەگەر قانونەكە گشت تەنفیز بێت ئەوە بە ئەركی خۆی را دەبێت، ئەوە یەك.

دووەم/ خاڵی سێیەم (تشجیع) پێموایە زیاد بكرێت (والمساهمة في انشاء المخازن) نەك بەس تەشجیع، تەشجیع بەشی بە ئافەرین بە چی؟ بە ماددە، بە ئالیات، بە شتێكی تر، یەعنی موساهەمەش تیا بكرێت.

ئەویتر خاڵی چوارەم كە كاك سەردارو برادەران باسیان كرد (المساهمة في تعويض) نەك موساهەمە تەعویز، یەعنی هەر رەئسەن تەعویزی ئەسحابی مەزروعات و .... مەشاریعی زراعی) هەروەها حالآتی جەفاف، چونكە حالآتی جەفاف كەوارس نییە، حالآتی جەفافیش ژی ئیزافە بكرێت.

خاڵی شەشەم باسی ئیستیسمار دەكات كە قەرزو تەسهیلاتی مەسەرەفی بدەینێ، ئان بڕگەیەكی تر زیاد بكرێت، ئان ژی لەم خاڵەدا زیاد بكرێت (تفعيل المصرف الزراعي لدعم الفلاح عن طريق السلف الزراعية) ئەوەش زۆر زەرورییە.

خاڵی هەشتەم وەكو برادەرێ (تعين الموظفين وفتح دورات تأهيلية للفلاحين)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مامۆستا موحسن فەرموو.

بەڕێز محسن علی اكبر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم باشە لەم ماددەیە كە شتی زۆر باشی تیا هاتووە، دوو خاڵی تر زیاد بكرێت، یەكێكیان پەیوەندی هەبێت بە رێگەی هاتوچۆ كردن، یەعنی شەبەكاتی مواصەلآت بۆ ئەوانە، چونكە واقیعی زراعی وڵاتی ئێمە دیارە لەبەر كۆمەڵێك ئەسباب دواكەوتووە، یەكێك لەو سەبەبانە رەنگە ئیستیقراریشی پێوە بەند بێت، نەبوونی رێگاوبانە بۆ ئەو شوێنانەی كە شوێنی كشتوكاڵین، مەسەلەی تەسویق پەیوەندی بە رێگاوبانەوە هەیە، كە تۆ بازاڕی بۆ بدۆزیتەوە ئەگەر دوور بێت لە مەراكیزی بازاڕەكان نەتوانێت بە ئاسانی بەروبوومەكانی خۆی بگەیەنێتە ئەو شوێنانە، من پێموایە ئەو قازانجەی لێ نەكات كە بمێنێتەوەو كاری زراعی و ئەوانە بكات، لەبەر ئەوە بازاڕ بەس تەنیا بازاڕی مەحەلی كوردستانی خۆمان نییە، حەق وایە یەعنی بازاڕ بدۆزرێتەوە بەرەو خوارووی عێراق و ناوەڕاستی عێراقیش، ئەوەش پێویستی بە تۆڕێك لە تۆڕەكانی گواستنەوە هەیە.

دووەم/ مەسەلەی پیشەسازی تەواوكەر، كە صناعەتی تەكمیلی پێ دەڵێن بەرهەمی كشتوكاڵی ئەگەر ئەو صناعەتەی لەگەڵدا نەبێت، زۆر جار هەندێك بەرهەم هەیە هەروەها دەمێنێتەوە بەبێ ئەوەی ئیستیفادەی لێ بكەن و فەلاح زەرەری لێ دەكات، لە بابەتی مەسەلەن مەعمەلی رۆن، یاخود هی دۆشاو، یان موعەلەبات كۆمەڵێك لەم شتانە هەیە، حەق وایە حكومەت و لایەنە پەیوەندیدارەكان بایەخ بەو بوارەش بدەن، بۆ

صناعەتی تەکمیلی کە یارمەتی دەرە بۆ مەسەلەی مانەوەی فەلاح و ئیش کردنی و بەروبووم پێش بخات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گێلاس خان فەرموو.

بەڕێز گێلاس محی الدين محمد غريب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من چەند تێبینیەکم هەیە لەسەر ماددەی سێ، سەرەتای دەست پێ کردنی ماددەکە دەڵێت پێویستە لەسەر لایەنە تایبەتمەندەکان لە هەرێمدا، من پێشنیار دەکەم ئەو لایەنانە دەست نیشان بکرێت، چونکە ئەمە یاسایە دەردەچێت و ئەو لایەنانە کێن کە ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن، هەر لەبەر ئەوە دەست نیشان بکرێت لایەنەکان ڕەنگە باشتر بێت.

دووەم/ هەرچەند یەك، دوو ئەندامی بەڕێز ئیشارەتیان پێدا، خاڵی سێیەم (دنەدان یان گاڵدانی دامەزراندنی عەمبارکەری ساردکەرو سەهۆڵبەست لە هەرێمدا) کێ دنەی بات و کێ جێ بەجێی بکات؟ بۆیە پێویستە ئەوە بڵێ پێویستە هەست بە دروست کردنی عەمباری ساردکەرو سەهۆڵبەستی، یەعنی ببێت بە ئەمرێکی ئیجباری، نەك هاندان، چونکە پار لە نەبوونی عەمباری ساردکەر لە سلێمانی مریشك برا بووە موسڵ لەم هاتوچۆ کردنە لە گەڕانەوەی ئەو عەددەدە مریشکە کە گەڕایەوە سلێمانی خراپ ببوو، هەر بەو خراپ بوونەش گەیشتە سلێمانی و کەوتە ناو بازاڕو لێی فرۆشراو، ئەوە زیانی لێ دەکەوێتەوە، من پێم باشە عەمباری تریش، یەعنی نەك هەر ساردکەرو سەهۆڵبەست، عەمبار بۆ دانەوێڵەو ئەوانە دانەوێڵەی وشکەش وەکو سایلۆ، ئێستا سایلۆیەك لە سلێمانییە، سایلۆیەکی زۆر گەورەیە ماوەیەکی زۆرە لە کار کەوتووە، ڕەنگە ئەوە پەیوەندی بە وەزارەتی تیجارەوە هەبێت، بەڵام پێویست دەکات ئەو سایلۆو عەمبارانەش تەعمیر بکرێت، یان هی تازە دروست بکرێت.

خاڵی سێیەمیش/ پشتیوانی ئاڵوگۆڕ کردنی ماددەی دوو و سێ، ماددەی سێ بخرێتە پێش ماددەی دووەوە، لەبەر ئەوەی حکومەت، یان ئەو لایەنە پەیوەندارەی کە باس دەکرێت دەبێت ئەو هەنگاوی یەکەم بنێت، ئینجا جوتیار هەنگاوی دووەم بنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوانەی قسەیان کرد زۆربەیان پشتگیریان لە خاڵەکانی ماددەی سێ کرد، تەنیا هەندێك کەلیمات هەیە لەسەر مەسەلەن ڕەنگە ئەسڵەکە باشتر بێت (المساهمة في تعويض) لێرە نووسراوە (العمل على تعويض)، (العمل) ئیلتیزامی تێدا نییە، موساهەمە ئیلتیزامی تێدا هەیە، موساهەمە باشترە لە عەمەل، عەمەل کار دەکەیت، دوایێ دەڵێ پێم نەکرا، بەڵام موساهەمە ئیلزامە بۆ بەشێك، زۆر پێشنیاری تازە هاتنە پێش کە ئیزافە بکرێتن، یەك لەو پێشنیارانە ئەرکی لایەنی پەیوەندیداری حکومەت تەوعیەی

جوتیاران بکات، پێشنیارێکی بە هەندە دەیخەمە بەردەم جەنابی وەزیرو هەردوو لیژنەکە، ئیستیسماری ئەرازی زراعی پێشنیارێك هاتۆتە پێش دەڵێ بخرێتە ناو ئەوەکە تەشجیعی ئیستیسمارو ئەوەی کاك جەمال باسی کرد، دانانی سدودی تورابی و بوحەیراتی تەبیعی کاری باشن بخرێتە سەر ئەرکی حکومەت، بۆ ئەوەی هەم وشکەساڵی عیلاج دەکاتن، هەم تەتویری زراعە دەکاتن، زۆر سوپاس، وەڵلا ئەوانەی قسەیان کرد زۆربەیان پشتگیریان لە خاڵەکانی ماددەی سێ کرد، تەنیا هەندێك کەلیمات هەیە لەسەری مەسەلەن، رەنگە ئەسڵەکە باشتر بێتن (المساهمة في تعويض) لێرە نووسراوە (العمل على تعويض)، عەمەلی تێدا نییە موساهەمە ئیلتیزامی تێدا هەیە لەسەر تەعویزو ئەوانە، موساهەمە باشترە لە عەمەل، عەمەل کار دەکەیت دوایێ دەڵێی هین نەکرا، بەڵام موساهەمە ئیلتیزامە بۆ بەشێك، زۆر پێشنیاری تر کرا کە ئیزافە بکرێتن، یەك لەو پێشنیارانە، ئەرکی لایەنی پەیوەندیداری حکومەت تەوعیەی جوتیاران بکات، ئەوە پێشنیارێکی بە هەندە دەیخەمە بەردەم جەنابی وەزیرو هەردوو لیژنەکە، ئیستیسماری ئەرزی زراعی پێشنیار دەکات دەیەوێت بخرێتە ناو ئەوەکە، تەشجیعی ئیستیسمار، ئەوەی کاك جەمال باسی کرد، دانانی سدودی تورابی بۆ بوحەیراتی تەبیعی کاری باشن بخرێتە سەر ئەرکی حکومەت، بۆ ئەوەی ئەم وشکەساڵی عیلاج دەکاتن، هەم تەتویری زراعە دەکاتن، زۆر زیاتر لە چەند ئەندامێك باسیان لە بووژاندنەوەی لادێ کرا و پشتگیری کردن لە گەڕاندنەوەی خەڵك بۆ لادێ، ئەمە خاڵێکی گرنگە، ئەگەر بکرێ بەتەنیا جێی بکرێتەوە لێرە لەبەر ئەوەی دوو، سێ کەس ئاماژەی پێکرد و صیغەیەکم نووسیوە: کارکردن بۆ بووژاندنەوەی لادێ و پشتگیری کردنی گەڕاندنەوەی خەڵك بۆ لادێیەکان لە جوتیار و فەلاح لە شارەوە بۆ لادێ بە پێی سیاسەتێکی ستراتیژی بە هاوکاری لەگەڵ وەزارەتەکانی پەیوەندیدار، ئەمە لە هەموو وڵاتێکدا هەیە، چونکە هەموو وڵاتێك جگە لە ئەوەی وڵاتی ئێمە، جگە لە هیجرەی تەبیعی خۆی هەموو دێهاتمان وێران کرایە بە زۆر خەڵك هێنراوەتە شارەکان بۆ ئەوەی دێهاتمان چۆڵ بووە، دوو: دوو عامیلی گەورە هەیە لادێی ئێمەی چۆڵ کردووە، یەکێکیان سیاسەتی حکومەتی بووە کە لادێی نەهێشتووە و ێرانی کردووە، ئەوی تریش بە حوکمی هەر تەبیعەتی موجتەمەعاتی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست هیجرە لە لادێوە بۆ شار هەیە، جا لەبەر ئەوە وەکو بەرنامە زۆر زەرووریە خاڵێکی تایبەت هەبێ لە هینەکە لە بۆ تەشجیعی ئەوەش تەبعەن بە تەنیا ناکرێ، دەبێ لەگەڵ وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە بەو ئیعتیبارە هەر ئەوەندەنیە تۆ بە فەلاح بڵێی وەرە ئەوە پارەت دەدەمێ بچۆ بۆ دێیەکەی خۆت، دەبێ مەکتەبی هەبێ دەبێ جێگای باشی هەبێ خانووی هەبێ و هاریکاری بکرێت، تەنیا وەزارەتی کشتوکاڵ ناتوانێ بەوە هەستێت گرنگیدان بە کردنەوەی خولی تایبەت و ئەوانەی ناو و هەڵسانی وەزارەتی کشتوکاڵ بە ئەوەی کە کاك شێردڵ ئاماژەی پێکرد، ئیشراف لەسەر هەموو حقولی زراعی و تەوسیعیشی، ئەوانە دەیخەمە بەردەم جەنابی وەزیر و هەردوو لێژنەکە، ئەگەر نا خودی ماددەکە کە هاتووە لە لایەن لێژنەی یاسایی پشتگیری لێکراوە تەنیا یەك دوو خاڵ نەبێت، فەرموو کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

جەنابی كاك سەردار ئیشارەتی بە نوقتەكی زۆر موهیمی دا بە رەئی من دەڵێ: على الجهات الرسمية او الحكومية المختصة ، لە بیدایەتی ماددەكە ئیزافە بكرێت، وا بزانم ئەوە شتەكی باشە، ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان رایان لەسەر بێ.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

على الجهات الرسمية او الحكومية المختصة، كاك سەردار فەرقی چیە بۆمان تەوزیح بكە.

بەرێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

الجهات المختصه ، فراوانە هەمووی دەگرێتەوە و قیتاعی خاصیش دەگرێتەوە، فەلاحیش دەگرێتەوە، ئێمە لێرە مەبەستمان ئەوە نیە لەسەرەوە ئەركەكانی فەلاح هاتیە لیرە بەس جیهاتی حكومیە، سوپاس.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بنووسە الجهات الحكوميە المختصە، جەنابی وەزیر رەئیت چیە؟

بەرێز عبدالعزيز طيب/ وەزیری كشتوكاڵ:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مەقصەدا مە على الجهات المختصه في الاقليم، نەخێر جیهاتی تریش دەگرێتەوە، غورفەت تیجارە، خۆ موئەسەسەیەكی حكومی نیە ، بەڵام عوزوە لە لێژنەی ئیقتیصادی لەگەڵ ئێمە ئیش دەكات و تەنسیقیش دەكات، جەمعیاتی فەلاحین و نیقابات بە تەصەوری من وا باشترە جیهاتی موختەصە لە ئیقلیم هەموو جیهاتێك دەگرێتەوە.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

روونكرنەوەی جەنابی وەزیر مەنتیقی زۆر تێدایە منیش تەئیدی دەكەم، رەنگە لایەنی دەرەوەشی تێدا هەبێت و هاوكاری بكات و میزانیە تەرخان بكات، ئەویش جیهاتی موختەص دەبێت و حكومیش نیە و رەسمیش نیە، كەواتە صیغە ئەصڵیەكە باشترە، جهات المختصه باشترە، ئەو پێشنیارانەی كە كران من خوڵاصەم كرد، چ پێشنیارێكی ترم لە بیر كردووە تیكرار كرابێ نەك یەك كەس كردبێتی؟ رێگا وبان نووسیمە، بەڵام نەمگوت، انشاء و تطوير الطرق و المواصلات لتسهيل وصول المزارعين، ئەوەش پشتگیری كردنە لەگەڵ وەزارەتی تەختیت، لێرە وامان نووسیوە التعاون مع وزارة التخطيط و تطوير الطرق و المواصلات ، ئەوە ئاماژەیان پێكردووە ، ئیهتیمام دان بە رێگا و بان، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەرێز عبدالعزيز طيب/ وەزیری كشتوكاڵ:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەصەور دەكەم ئەمە مەسەلەی ئاوەدان كردنەوەی گوند و مەسەلەی رێگاوبان ئەوە مەسائیلی تابیعی وەتەنیە و زۆر وەزارەت دەگرێتەوە و خاصەتەن وەزارەتی ئیعمار، من تەصەور دەكەم ئەمە تەخەصوصێكی

تایبەتیە ئێمە با تێکەڵاوی هەموو وەزارەت نەکەین، مەفروزە ئەگەر تێکەڵاو بکەین با وەزیرەکانی تریش لێرە بن و ئێمە موناقەشەی دەکەین، بە تەصەوری من ئەوە کیفایەتە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەقصەدت لەوە دایە ئێوە وەکو وەزارەتی تەختیت پەیوەندیتان لەگەڵ هەموو وەزارەتەکان هەیە، وەزارەتی تەختیت ئەو وەزارەتەیە کە پێداویستی هەموو وەزارەتەکان دەخاتە بەردەم حکومەت و بەرنامەی بۆ دادەنێت، لێرە کە دەڵێین هاوکاری کردن لەگەڵ وەزارەتی تەختیت، چونکە وەزارەتی تەختیت دێتە لای جەنابتان لە زیمنی داواکاری ئێوە بۆ پێنج ساڵی داهاتوو، بۆ دە ساڵی داهاتوو دەڵێین ڕێگاوبانی لادێ زەعیفە پێویست دەکاتن و تەشجیعی زراعە بۆ ئەوانە فلان جێگاو فلان جێگا ڕێگایان نییە، مەزورعاتیان ناگاتن، بەروبوومی فلان شاخ ناگاتن، لەبەر ئەوەی هیچ سەیارەی پێدا ناچێتن، مەقصەد لەوە دایە، ئەوەی کە باس کرا مەبەستیان لەوە دابوو، چونکە زۆر جێگا هەیە مەسەلەن سێوی هەیە، یان ئینتاجی هەیە، بەلام ڕێگای نییە، بۆگەن دەبێتن کەڵکی نامێنێتن، لەبەر ئەوەی ڕێگاوبانی نییە ئاسان نییە بێتن، ئەگەر ئەو خاڵانەی کە ئاماژەم پێ کرد لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان هەموو شتی کاری باشن، ئەو هینەکە بیگەڕێنەوە موساهەمە، بەڵێ (الصناعە التکمیلیە) ئەویش بەڵێ، ئەو چوارەم/ (العمل علی تعویض)، نەخێر (المساهمة علی تعویض) بیگەڕێنەوە ئەسڵی پرۆژەی حکومەت باشەو ڕاسترە، چوارەمەکە موساهەمەکە ڕاسترە لە عەمەل، کەواتە ئەو ماددەیە بەو گۆڕانکاریانەو پێشنیارانەی کە قبوڵ کران لە لای جەنابی وەزیرو پشتگیری کران لەلایەن هەردوو لیژنەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ئەمجارە تۆڵەمان کردەوە کاک ئیسماعیل، بەلام دەبوایە تۆ دەنگی بۆ نەدەیت مادام ئیعتیرازت کرد، فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سیف الدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من گلەییم لە لیژنەی یاسایی هەیە، دەبوایە ئەوان پرسێك بە لیژنەی کشتوکاڵ بکەن، ئەگەر خاڵی یەکەم وەزارەتەکەیان تێخست، چونکە وەزارەتی تەختیت لەوێ موشارەکە لەوێش موشتەرەکە، مادام هەر دەبوایە بە هەمووی ماددەی دوو و ماددەی سێ ببێتە یەك ماددەو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە هەرچەندە ڕۆیی و دەنگمان بۆدا، بەلام کاك بەڵێن لێرە دانیشتووە ڕەئی دەداتن زۆر فەرقی هەیە، ئەوەی ماددەی دووە هەرچەند کاك ئیسماعیل ئیعتیرازی گرت، ئەو کەلیمەیە زۆر زۆر زەروری بوو، چونکە چەند خاڵێك هەبوو ئەرکی وەزارەتی زراعە بوو، بەلام پەیوەندی هەبوو ئەرکی هاوولاتیش بووە، ئەرکی فەلاحیش بوو، ئەو کەلیمەی لەوێ ئیزافە کرا، بۆ ئەوەی لێرەدا ئەرکەکانی هەموو حکومەتە، خەڵکی تریشە کە پەیوەندیان بە رزاعەوە هەیە، بۆیە دەڵێین (الجهات المختصە) لێرە فەرقی هەیە، ببوورە بۆ

ماددەی دواتر تكایە، ئێستا پێویست دەكات بیخەینە دەنگدان، كاكە پێویست بە دەنگدان ناكات، ئەوە موافیقەو جەنابی وەزیری موافقە دەیخەینە دوو و سێ و ئەوانە، بەڵێی كاك رەشاد.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو ماددەیە ئەسڵەن زیادە بە كاملی.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەنگمان بۆدا كاكە، چۆن زیادە؟ لوبی قانونەكەیە، ئەسڵی قانونەكەیە، كاكە دەیخەمە دەنگدانەوە، ماددەی سێ بچێتە جێگای ماددەی دوو، ماددەی دووش بێتە جێگای ماددەی سێ، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، دانیشتنەكە دوا دەخەین بۆ بەیانی، كۆتایی بە دانیشتنەكە دەهێنین تا سبەی سەعات یازدە.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سكرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆكی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆكی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
كوردستان – عێراق	**كوردستان – عێراق**	**كوردستان - عێراق**

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15)

سێ شەممە رێکەوتی 6\5\2008

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15)

سێ شەممە ڕێکەوتی 2008/5/6

کاتــژمێر (11)ی ســەر لــە بــەیانی ڕۆژی ســێ شــەممە ڕێکــەوتی 2008/5/6 ئەنجومــەنی نیشــتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سـەرۆکی ئەنجومـەن و, بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (15)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (13)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێشنیوەڕۆی ڕۆژی سێ ڕێكەوتی 2008/5/6 دا بەم شێوەیە بێت:

1—بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی كشتوكاڵی لە هەرێمی كوردستان، كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستانەوە، دانیشتنەكەمان دەست پێ دەكەین بە خوێندنەوەی بەرنامەی كار، خولی دووەمی هەڵبژاردنی ساڵی سێیەمی لە 2008، خولی گرێدانی یەكەم ژمارەی دانیشتنی 15 لە 5/6 /2008 ، بەرنامەی كار بەردەوام بوون لەسەر خستنەروو و گفتوگۆ كردنی یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی كشتوكاڵی لە هەرێمی كوردستان كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە، زۆر بەخێرهاتنی عبدالعزیز تەیب وەزیری كشتوكاڵ دەكەم، هەروەها كاك سعد وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان دەكەین، بەخێربێن سەرچاوان، داوا لە لیژنەی یاسایی و كشتوكاڵ دەكەم بێن لێرە لەشوێنی خۆیان دابنیشن، دوێنێ 3 ماددەمان تەواو كرد، ئەمڕۆ لە ماددەی (4)ەوە دەست پێ دەكەین، بەڵام ئەگەر ئیجازەم بدەن رەخنەیەك لە خۆمان و رەخنەیەكیش لە ئێوەی بەرێز دەگرم، ئەوەش بە عام ئەو رەخنەیە هەیە لە ئسلوبی ئیدارەی جەلسات، لە موناقەشاتەكان لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە رەخنە هەیە، وەكو گوتمان رەخنەی بەجێ دەبێت ڕەچاوی بكەین و قەبوڵیشی بكەین، من لەلایەن خۆمەوە ئەگەر رەخنەكان ئاراستەی من بكرێت قەبوڵی دەكەم، ئەگەر ئاراستەی ئێوەش بكرێت قەبوڵی بكەن، بە مانای ئەوەی كە هەوڵ بدەین تیكراری نەكەینەوە، ئەوەشی لە ئیدارەی جەلساتە، بە من دەڵێن زۆر مرونەتم هەیە، ڕێگا دەدەم كە قسە تیكرار بێتەوە، ڕێگا دەدەم بە تەجاوزی كات، ڕاستە دەتوانم دیفاع لەوە بكەم، چونكە ئەگەر ئەو ڕێگایە نەدەم لە تەلەفزیۆنەكان و رۆژنامەكان دەڵێن سەرۆكایەتی ڕێگای پێ نەداین، مەسەلەكە مەسەلەیەكی زۆر گرنگە بە دوو دەقیقە ناتوانین تەعبیر لە رەئی خۆمان بكەین، ئەو رەخنانەش لە جەریدەكان دا دەبێتە مانشێت كە سەرۆكایەتی پەرلەمان ڕێگای نەدا قسە بكەین، ئەگەر ڕێگاشتان پێ بدەین خەلەل دەكەوێتە ناو جەلسەو كاتێكی زۆر بەهەدەر دەڕوات، چونكە قسەكان زۆری تیكرارە، جا باشترین شت ئەوەیە لە هەمواركرنی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان دا هەندێك شتی تازە بێنین، بۆ ئەوەی هەم ئێمە ئیلتیزامی پێوە بكەین و هەم ئێوەش ئیلتیزامی پێوە بكەن، تا دەگاتە ئەوكاتەی پەیڕەوی ناوخۆ

زیاتر سیستەمێك دادەنێت بۆ ئیدارەکردنی جەلسات، ئەوەی کە ئەو تەسریحاتانەی داوە پێ دەکەنێت و دەزانێت مەبەستم ئەوە، هەر جەنابت نیت زۆری تریش هەن، جا من بە حەقیقەت جوابم ئەوە بووە کە ئەندامی پەرلەمان فەرمانبەر نیە، ئەندامی پەرلەمان، وەکو سەرۆکی پەرلەمان و جێگرەکەی و سکرتێرەکەی هەمان حقوق و حەسانەی هەیە، هەمان رێزی هەیە، هەروەها هەمان کەسە کە گەل دەنگی پێ داوە، بۆیە رەئیس و مەرئوس نین، تاوەکو مودیر عامێك بێت و بەدڵم نەبێت پێی بڵێم برۆ ماڵی خۆت یان نەقلی شوێنێکی تری بکەم، ئەو قسەیە دەکەم بۆ ئەوە نیە لە فەرمانبەریەتی کەم بکرێتەوە، بەڵام سیستەمی ئێمە وایە، تەنها بۆ ئەوەمە کە خەڵك تێ بگات کە مرونەتێکم دەبێت بۆچیە؟ چونکە ئەوە قانون ئەو حەقەی داوە پێی، بەڵام ئێوەش دەبێت هاوکاری سەرۆکایەتی بن کە ئەو رەخنانە لەسەرمان کەم ببێتەوە و نە من ئیتیهام بکرێم بە مرونەت و بە زەبت نەکردنی جەلسە لە هەندێك حاڵەت دا، نە ئێوەش ئیتیهام بکرێن بە تیکرار کردنەوەی قسەکان، چونکە زیاد لە لزوم موداخەلاتتان هەیە، بۆیە ئومێد دەکەم ئەمڕۆ ڕەچاوی ئەوە بکەن، ئەم پرۆژەیە لەلایەن حکومەتەوە هاتووە، پێش ئەوەی بگاتە لای ئێوە بخرێتە ناو موناقەشە، هەردوو لیژنەی یاسایی و کشتوکاڵ چەندین دانیشتنیان کردووە و بانگهێشتی وەزیری کشتوکاڵیان کردووە و قسەیان لەگەڵ کردووەو راپۆرتەکەشیان بە ئیتیفاقی هەردوو لیژنە بووە، واتە ژمارەیەکی زۆری پسپۆر لە بواری یاسایی و بواری کشتوکاڵی، ئەوان مەسەلەکە تێ دەگەن و رێککەوتوون لەسەر ئەم مەوزوعە، جەنابی وەزیریش موافەقەتی کردووە لەبەر ڕۆشنایی کۆبوونەوەکان، بۆیە تکام وایە کە موداخەلە دەکرێت شتێکی جەوهەری ئەگەر هەبێت بۆ گۆڕانکاری یان هەڵەیەك هەستی پێ بکەن باسی بکەن، نەك بۆ نموونە تیکراری عەینی جوملە بێت کە دوێنێ کراوە یاخود عەینی قسە بێت کە لە ماددەکانی پێشوودا هاتووە، زۆر سوپاستان دەکەم، داوای لێبوردنیش دەکەم کە لە کاتم گرتن، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە کۆبوونەوەی دوێنێ 3 مادده لە یاساکە پەسەند کرا، ئێستاش باسی ماددەی 4 دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو ماددەکە بخوێنەوە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 4: پارێزگار دوای وەرگرتنی رای بەرێوبەرایەتی کشتوکاڵ لە پارێزگادا، ئەو لایەن و فەرمانگانە دەست نیشان دەکات کە بەرپرس دەبن لە پشکنینی کێڵگەو پرۆژە کشتوکاڵیەکان و لیژنەکانی تایبەت بە

چاودێری كردنی بەجێهێنانی حوكمەكانی ئەم یاسایە پێك دەهێنێت، بە پێی چەند ڕێنماییەك كە لە وەزارەتی كشتوكاڵ لە هەرێم دا دەری دەكات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادە 4: یتولى المحافظ بعد استشارة المدیریة العامة للزراعة فی المحافظة تعیین الجهات والدوائر المسؤولة عن تفتیش الحقول والمشاریع الزراعیة وتشكیل اللجان الخاصة لمراقبة تنفیذ احكام هذا القانون وفقا لتعلیمات تصدرها وزارة الزراعة في الاقلیم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی هاوبەش لەگەڵ دەقی ماددەكەین و هیچ گۆڕانكاری لەسەر نەكراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن: كەواتە وەكو گوتم لیژنەی یاسایی و لیژنەی كشتوكاڵ پشتگیریان لە ماددەكە كردووە، بۆیە لە كاك كریمەوە دەست پێ دەكەین، بەڵام هەندێك جار دەڵێن قسەكان با نەیبات.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو ماددەیە پێموایە ناكۆكە لەگەڵ مەسەلەی لامەركەزیەت، ئێمە ئەنجومەنی پارێزگامان هەیە، ئەنجومەنی پارێزگاش لیژنەی هەیە، لەوانە لیژنەی زراعی، كە ئەو لیژنەیە دەتوانێت مەسەلەی تەفتیش و حقول و مەشاریعی زراعی پێی هەستێت، نەك لیژنەی دیكە كە لەلایەن پارێزگارەوە بێت و ئەو مەهامە بدرێت بە محافز، بۆیە ئەگەر بەو شێوەیە بگوترێت من پێشنیارێكم هەیە بە شێوەیەكی دیكە دابڕێژرێتەوە (تتولى اللجنة المختصة بالزراعة في مجلس المحافظة تفتیش الحقول والمشاریع الزراعیة في المحافظة، والتعلیمات الزراعیة التی تصدرها وزارة الزراعة فی الاقلیم)، یەعنی بەو شێوەیەی لێ بێت، نەك ئەوەی مەهامەكە بدرێتە پارێزگار، كە ئەوە دەلالەت لە مەركەزیەت دەكات نەك لە لامەركەزی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ڕاپۆرتەكەشت ئیمزا كردووە و ڕەخنەش دەگری، باشە كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەڵڵا هەرچەندە هەردوو لیژنە موتەفقن لەگەڵ جەنابی وەزیریش، بەڵام زۆرجار پێشنیاری نوێ لەوانەیە لە قاعەدا بێتە پێش دەبێتە مایەی ئەوەی کە یاساکەی پێ دەوڵەمەند بکرێت، بەهەرحاڵ ماددەی 4 زۆر روون نیە لەلای من، یەکەم: لێرەدا سەلاحیات دەدرێتە محافز، دووەم: محافز ئیستیشارەی مودیری عامی زراعە دەکات، سێیەم: محافز هەڵدەستێت بە تەعینی جیهات کە بەرپرسن لە پشکنینی کێڵگەو پرۆژە کشتوکاڵیەکان، ماددەی 4 رەئی من سەیرە خۆی ئەوە لە سولبی وەزارەتی زراعەیە (وفقا لتعليمات تصدرها وزراة الزراعة) یەعنی بە رەئی من ئەوە زۆر مەفهوم نیە، ئەو سەلاحیاتەی کە لەو قانونە هاتووە وەکو باسم کرد لە سولبی مەهامی وەزارەی زراعەیە، بە رەئی من ماددەکە وا دابڕێژین، یەعنی لەگەڵ ئەوەی بە لامەرکەزیەت تێی گەیشتووین، هەندێك سەلاحیات بدرێتە ئەنجومەنی محافەزەو محافز، بەڵام با وەزارەت و جەنابی وەزیر تەحدیدی ئەوە بکەن، من پێشنیاری سیاغەی ماددەکە بەو شێوەیە دەکەم (يقوم وزير الزراعة باصدار التعليمات اللازمة بتحديد الجهات والدوائر المسؤولة عن تفتيش الحقول والمشاريع الزراعية، وتشكيل اللجان الخاصة لتنفيذ احكام هذا القانون)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پرسیارێك لە جەنابی وەزیر دەکەم، بۆ ئەوەی کات نەکوژین ئایا ئەو ماددەیە زیاد نیە؟

بەڕێز عبدالعزیز طیب/وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت ئەوە بەخۆی تەحسیل حاسلە، یەعنی پارێزگار نوێنەری وەزیرە لە مەوقعی خۆی، یەعنی ئەو تەمسیلی وەزیر دەکات بە پێی قانون، یەعنی تۆ ئەمە دانێی و دانەنێی هەر واجبی محافزە موتابەعەی ئەوە بکات، لەبەرئەوە من تەسەور دەکەم کە ئەمەمان داناوە (تحدیدا) مان زەق کردووەتەوە، بۆ ئەوەیە کە باشتر تەرکیزی لەسەر بکرێت، من لەگەڵ ئەوەم کە بمێنێتەوە وەکو خۆی، چونکە ئەمە سولبی موهیمەی مەحافزە و لەگەڵ مەبدەئی لامەرکەزیەت دەگونجێت، ئەگەر هەموو شت لەدەستی وەزیر بێت مانای وایە هەر نەفسی شتە، من تەسەور دەکەم ئەوەی کە ئێوە دەیڵێن تەجاوز دەکات لەسەر قانونی محافەزە، لە لیژنەی زراعی لە محافەزات ئەو بەخۆی ئەرکی وایەو دەتوانێت وەکو لیژنەی زراعی بێت لە پەرلەمان، ئێستا بۆیە لیژنەی زراعی هەیە کە ئەگەر بچێت تەفتیشی هەر شوێنێك بکات خەلەل بدۆزێتەوە، لیژنەی محافەزەش دەتوانێت بچێت تەفتیشی بکات و خەلەلی تێدا بدۆزێتەوە و بیداتە وەزیرو بیداتە مەحافزیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خەمان خان هەر چیم گوت مادام قسەی دەکەن، هەر چیم گوت کە سۆزان خان لێرە نەبوو پێی بڵێ، کاك سعدالدین:

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كە دەڵێت (يتولى المحافظ) لە ئیستیشارەی مدیریەتی عامە لە زراعە، پێشتر مەجلسێكی زراعی هەبوو لە هەر محافەزەیەك و لەهەر نەواحیەك، ئیشی ئەو مەجلسە زراعیەی كێ و كێ تێیدا بەشداربوون؟ محافز، مودیری عام، مودیری بەلەدیەی، لەگەڵ شئونی قانونی، ئەوانە ئیشیان تەفتیش و كێشەی زراعیان حەل دەكرد، لەپاشان كە ئەو مەجلسە زراعیە نەما كە زۆر باشتر بوو ئەگەر بمابا، چونكە زۆر جاری وا هەبووە یەك لەو كێشانەی كە زەمەنی بەرەی كوردستانی و پێشتریش كە كێشەی زراعی هەبوو، ئەو كێشە زراعیە كە حكومەتی عیراقی كە خەتەكەی چۆل كرد، زۆر كەسی دیكە هەبوو بەناوی دیكە هەستا چوو ئەو زەویانەی هەمووی بەناوی خۆی كرد، كە دەچووە مەحاكم لەوێ دەیگوت من تاپۆم هەیە، فەلاحی قوڕ بەسەریش لەو گۆرە دەماوە، یەعنی ئێستاش هەندێك كێشە هەیە بە هەڵپەسێوراوی هەر ماوە، كابرای ئەوەی كە زەویەكانی بەناو كراوە دەچووە مەحكەمەو مەحكەمەش حەقی دەدا ئەو كەسەی كە زەویەكەی بەناوە، كە ئەو مەجلسە زراعیە نەما، ئەو ئەشكالیەتەی دروست كرد، جا ئێستا كە بوونی محافز لێرە لەو مەنزورەیە كە ماوەتەوە لەو قانونەی دا، كە كێشەكان بەو شكلەو بەو شێوازەی دەچێتەوە لای ئەو بە ئیعتیباری ئەوەی كە ئەو رەئیسی وەحدەی ئیداریە، جا من وەكو پێشنیارێك ئەو پرسیارە لە جەنابی وەزیر دەكەم، چونكە قانونی زراعە قانونێكی موختەلفە لەگەڵ قانونی مەحاكم، كە ئەو مەجلسە زراعیە بێتەوە وجود هەم مەحافزیش سەرپەرشتی دەكات و هەم حەلی ئەو كێشانەشی تێدا دەكرێت، لەگەڵ رێزم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەكەم ئەو ماددەیە ئیلغا بكرێت، لەبەرئەوەی لە ماددەی 12 ئیشارەت بەوە دراوە كە جەنابی وەزیر تەعلیمات دەربكات بۆ تەنفیزی ئەم قانونە، بە نیسبەت جیهەی پەیوەندداریش لەبۆ موراقەبە (المديرية العامة للبيطرة والثروة الحيوانية) ئەو مودیریە قائیمە لە وەزارەت، ئەو مودیریەتە لیجانی تایبەتی هەیە، تەفتیشی حقول دەكەن، مەنحی ئیجازات دەكەن، هەتا موختەبەریش عایدی ئەوانە لە هەر پارێزگایەكیش مودیریەتێكیان هەیە ئەوانە كە ئیشرافی سەر ئەو حقولانە دەكەن، ئەوجا بۆیە پێشنیار دەكەم ئەو ماددەیە بە كاملی لابەردرێت، چونكە مانەوەی هیچ سودێكی نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك ئارێز فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

کاك کریم قسەیەکی کرد، باسی لە مەرکەزیەتی کرد، کە من سەد لە سەد لەگەڵ ئەوەم، ڕاستە لێرە جەنابی وەزیر سەلاحیات دەداتە پارێزگار، یەعنی دەسەڵات دابەش دەکات، بەڵام لەبەرامبەر دا کە دەسەڵاتی پارێزگار و ئەنجومەنی پارێزگا زیاد دەکرێت، کە ئێمە ئەنجومەنی پارێزگا بە یاسایەکی تایبەت هەڵبژاردن دەکات و دەسەڵاتی خۆیان هەیە، ئەوە یەکەمیان، دووەمیان هیچ پێویست ناکات (ئەگەر مەسەلەکە ئەوەیە) من تەئیدی ئەوە دەکەم کە ئەو ماددەیە بمێنێت، چونکە وەزیر هەموو کاتێك بۆی هەیە ڕێنمایی دەربکات بۆ ئیش و کارەکانی وەزارەت، چونکە ڕێنماییەکە لە دەسەڵاتی خۆیەتی، لێرەش هاتووە جگە لە دەسەڵاتی وەزیر کە لە یاسای وەزارەت پێی دراوە، لێرەش جارێکی دیکە تەئکیدی لەسەر کراوەتەوە، پێویست ناکات، بەڵام ئەگەر هەر پێویست بکات، لێرە دەسەڵات دەدەینە پارێزگار، بەڵام لەسەر حیسابی ئەنجومەنی پارێزگا، لەبەر ئەوە من پێموایە پێچەوانەی یاسای ئەنجومەنی پارێزگاکان دەبێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا من خاڵێکم هەیە نازانم تا چەند خارجی ئەو خاڵەشە، بەڵام هەر لە زمنی مەشروعەکەیە، مەشروعەکە جێگەی دەست خۆشیە و تێروتەسەلە لەبواری گەشەکردنی کەرتی کشتوکاڵی دا، بەڵام خاڵێك هەیە من دەمەوێت ئیشارەتی پێ بدەم، ئەویش لەسەر کۆمەڵێك مەعلوماتی وەکو (ڕوپێو کردن) کە خاڵی لێکۆڵینەوەیە و دروست کردنی ناوەندی لێکۆڵینەوەیە بۆ گەشەکردنی کشتوکاڵ، ئەگەر بێتو ئەوە زیاتر پشتگیری بکرێت لەو بوارانە، بۆ نموونە ڕووپێوێك کراوە لەسەر مەنتیقەی گەرمیان بەشێوەیەکی عام وشکەساڵیەکە لەوێوە دەستی پێ کردووە، کەرتی کشتوکاڵی و ئەوەی ئاژەڵ و ئەوانە زیاتر لەوێ بەخۆیەوە بینیوە، لێرە ئاستی دائیرەی ئاو لەسەر ئاستی کشتوکاڵی، لەسەر ئاستی بەیتەری، کە ناوەندی گەرمیان کردوویانە، بۆ نموونە دەڵێت ڕێژەی ئاو لە ئەم ساڵ 70٪ لەو سنوورە کەمی کردووە، هەروەها سەرچاوەی خۆراکی ئاژەڵی 95٪ ی ناتەواوەو کەمی کردووە، هەروەها 85٪ دەغڵ و دان فەوتاوەو نەهاتووەتە بەرهەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك د. نوری فەرموو.

بەڕێز د. نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ بۆچوونی كاك سەردارم، بەڵام بە زیادەكردنی بڕگەیەك كەوا بەهاوكاری كردن لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەكان، لەگەڵ پارێزگاكان، چونكە وەزارەتی كشتوكاڵ لایەنی پەیوەنداری سەرەكیە، ئەو دەتوانێت ئەو خەڵكانە دەست نیشان بكات بۆ شێوەی چاودێری كردنی جێ بەجێ كردنی ئەو بڕیارانە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفرمصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من داوا دەكەم ماددەكە بگۆڕدرێت بۆ ئەم شێوەیە، چونكە تەنیا ئەنجومەنی هەڵبژێردراو لە مەركەزی پارێزگا هەیە، لە قەزاو ناحیەكان نیە، بەو جۆرە بنووسرێتەوە و تەعدیلێكی بكرێت باشتر دەبێت، (پارێزگار و بەرپرسەكان و ئیداریەكان، كە مەبەستم قایمە قام و مودیری ناحیەكانە، لەبەرئەوەی بەرپرسن لە هەموو ئەو لیژنانەی كە لە سنووری دا دروست دەكرێت، ئەوان مەسئولی یەكەمن و بەپرسن و چاودێری هەموو پشكنینەكان دەكەن، كە زیان بە بەروبومی كشتوكاڵی بگەیەنێت بە ڕاوێژكردن لەگەڵ بەڕێوبەری گشتی كشتوكاڵ لە قەزاو ناحیەكاندا، چاودێری كردنی جێ بەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە بە پێی ڕێنماییەكانی وەزارەتی كشتوكاڵ كە لێرەدا دەردەكەوێت)، چونكە ئەوە جەنابی وەزیر دەیزانێت، ئێستا بەڕێوبەرایەتی گشتی لە قەزاو ناحیەكانیش هەیە، لەبەرئەوە قەزاو ناحیەكانی با بۆ زیاد نەكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی بە پێی قانون ئەگەر نەشنووسرێت، ئەوە پارێزگار مەسئولە كە بەو ئیشە هەڵبستێت، واجبی ئەوە ئیشراف لەسەر هەمووسنووری خۆی بكات، ئەگەر ماددەكە تەماشا بكەین، من پێمولیە رەغمی ئەوەی ئیعترازاتی لەسەرە، باش سیاغە كراوە، چونكە كە دەڵێت: (یتولى المحافظ) لەگەڵ بەڕێوبەرایەتی كشتوكاڵ، پارێزگار ئەو لایەنانە دەست نیشان دەكات كەمەسئولن لە تەفتیش بە تەئكید لەگەڵ ئەنجومەنی پارێزگا، لیژنەی تەفتیش هەیە، لیژنەی زراعی هەیە، ڕەنگە ئەوان دەوریان هەبێت، ئەوەی تریش كە دەڵێت (لمراقبة تنفيذ أحكام هذا القانون وفقا لتعليمات وزارة الزراعة) دەگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی زراعە، نازانم لیژنەی قانونی و جەنابی وەزیر ئەو مولاحەزاتانەی كە دران هیچ رەئیەكتان هەیە لەسەری؟ فەرموو كاك عونی.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وابزانم جەنابی وەزیر تەوزیحەکی باشی دا دەڵێت مەبەست لەو ماددەیە زیاتر تەئکید کردنە لەسەر ئیشەکان، وە هیچ تەناقوزیش ناکات لەگەڵ قانونی محافەزات کە هێشتا قانونی محافەزاتمان دەرنەکردووە لە کوردستان، بەڵام عومومەن ئەو قانونەی کە ئێستا بەرکارە تەناقوزی لەگەڵ دانیە، ئێمەش لە لیژنەی هاوبەش وابزانم هەموو موتەفقن لەسەر ئەوەی کە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، **زۆر سوپاس.**

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مولاحەزەکانتان شتێکی جەوهەری نەبوون بەڕاستی، کەلیمات و گۆڕینی وشەکان، ئەوەی کاک رشاد گوتی ئیلغابکرێت، ئەویش جەنابی وەزیر موسیر بوو لەسەر ئەوەی کە بمێنێتەوە، من خۆم هینەکەی ئینسیحاب دەکەمەوە کە گوتم زیادە، یەك کەس داوای ئیلغای کرووە، بۆیە نایخەمە دەنگدانەوە، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی محافز لە ناو حدودی محافەزەکەی خۆی تەمسیل و تەنفیزی سیاسەتی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکات،ئەو خاڵەی لێرەش نووسراوە بەڕاستی ئەو دەزگایەی کە تەمسیلی سیاسەتی حکومەت دەکات و وەزارەتی زراعەش جیهەتێکی تەنفیزیە، زۆر ئیعتیادیە لە وەزارەتی زراعە بۆ ئەوەی ئەحکامی ئەو قانونە جێ بەجێ بکرێت، زۆر زۆر تەنها مراقەبەکە هەڵبگیردرێت، بە قەناعەتی من هیچ تەعاروزێکیش ناکات لەگەڵ دەسەڵاتی ئەنجومەنی پارێزگاکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە ڕای من مراقەبەکە دەبێت بمێنێتەوە، چونکە لە پرۆژەی قانونی محافەزات بۆیان هەیە ئەنجومەن مراقەبەی دەوائیر بکات بە تایبەتمەندی خۆیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەنجومەنی محافەزە جیهەتی تەنفیزی نیە، پەرلەمانێکی بچووکە، ئەو فەقەرەیە تەواو بۆ تەنفیزی ئەو قانونەیە، یەعنی لەبەرئەوە دەسەڵاتی محافز دەبێت زەق بکرێتەوە، ئەوە هیچ پەیوەندی بە لیژنەی ئەنجومەنی محافەزەوە نیە، محافەزە جیهەتی تەنفیزی نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر من پێشنیارێکم هەیە، ئەگەر دوو، سێ جوملەی لێی لاببردرێت، (يتولى المحافظ بعد استشارة المديرية العامة للزراعة، تشكيل اللجان الخاصة لمراقبة تنفيذ أحكام هذا القانون وفقا لتعليمات تصدرها وزارة الزراعة فى الاقليم)، ئەوەندە بەسە (أو تعيين الجهات) ئەوە لاببردرێت، ئەوە تۆزێك تەعقیداتەكەی لەسەر لادەبات، فەرقی نیە (لمتابعة تنفيذ هذا القانون)، باشە جەنابی وەزیر موافقە، دەیخوێنمەوە عەرەبیەكەی (يتولى المحافظ بعداستشارة المديرية العامة للزراعة فى المحافظة تشكيل اللجان الخاصة لمتابعة تنفيذ أحكام هذا القانون وفقا لتعليمات تصدرها وزارة الزراعة في الاقليم) .

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك طلعت فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە ئەو ماددەیە كەهاتووە، تەنها وەزارەتی زراعە مەسئول نیە، لە تەفتیشی حقولەكان، لەگەڵ موحافیز ، بەڵكو دەوائیری تریش هەیە، وەكو صەحە ئەوانیش مەسئولن تێیدا، لەبەر ئەوە موراقەبەكە بمێنێت، بەڕەئی من، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاكە كە تۆ ئەڵێیت موحافیز خۆ خەڵكی تری لێ مەنع ئەكەیت، ئەوانیش مەسئولیەتیان هەیە، جێبەجێی ئەكەن، قانون ڕێگای داونەتێ، دەسەڵاتی داونەتێ، وەزارەتی صەحە دەسەڵاتی هەیە، بەپێی قانون بچێتە هەر شوێنێك كە عیلاقەی بەتەندروستی خەڵكە وە هەبێت، كەلێرە نەینووسین مەعنای وانیە لێمان قەتع كردووە، ئەویش حەقی خۆیەتی، ناوخۆش بزانێت شتێك هەیە، كە پەیوەندی بەناوخۆوە هەیە، حەقی خۆیەتی بچێت، بەڵام لێرەدا جیهەتی تەنفیزی موحافیزە، ئەوە مەسئولیەت ئەخەیتە بەردەستی بۆ ئەوەی لەگەڵ مودیرییەی عامە لەبەر ڕۆشنایی تەعلیماتی وەزارەتی زراعە، موراقەبەی جێبەجێكردنی بكات، وەكو سەرۆكی هەیئەی ئیداری محافەزەكە، كاك كەریم فەرموو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەروەكو وتم موراقەبەی تەنفیزی تەعلیمات و جێبەجێ كردن وحقول، موتابەعەكردنی صوڵبی لیژانی موختەصە لە مەجلسی موحافەزە، ئیشی ئەوە نیە كە لیژانی تر تەشكیل بكرێت لەلایەن موحافیزەوە، ئەو كاتە تەداخول دروست ئەبێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت ڕوونكردنەوەی هەیە، بۆ تۆ فەرموو كاك فرسەت.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەکەم: ئەو ماددەیە هیچ عیلاقەتی بە مەرکەزیەت و لامەرکەزیەت نیە، بەڕاستی، دوو: تۆ صەلاحیەتێك بە موحافز بدەیت، لیژان تەشكیل بكات، صەڵاحیەتی تەشکیلی لیژانی هەیە، سێ: مەعنای ئەوە نیە، هەرکە صەلاحیەتت بە موحافز دا، حەقی ئەتراق ترت حەصر کرد لەگەڵی، پەرلەمان لیژانی خۆی هەیە، سوڵتەی تەنفیزیش لیژانی خۆی هەیە، کە مەهامی ریقابی هەیە، چوار: تۆ چەند ئەترافەکانی موراقەبە و موتابەعە زیاد بکەیت، باشترە، ئەمە مسۆگەرکردنی تەنفیزی قانون ئەکەن، نوقتەی تریش هەیە، هەر سەرۆك یەکەیەکی ئیداری نەك موحافز بەتەنها، یەکێك لە موهیمەکانی سەرەکی ئەوەیە، موتابەعە کردنی تەنفیزی قانون وتەعلیماتە، سەرۆکی یەکەی ئیداری بە حوکمی عەمەلی خۆی، تەمسیلی سوڵتەی نەنفیزی ئەکات، لە ناوچەی خۆی، مەعنای ئەوە نیە کەصەلاحیەتێکت پێدا، یەعنی حەجبی ئەو صەلاحیەتەت لە جیهاتی تر کرد، بەس من تەئیدی جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئەکەم، تەعینی جیهات و دەوائیری مەسئول، یەعنی(تعین الجهات والدوائر المسؤولة عن تفتيش الحقول والمشاريع الزراعية)، لێرە جوان هاتووە، محافز نابێت، بێت دائیرەیەکی تازە دابنێت، بڵێت برۆ تەفتیشی فلان شت بکە، حەقی هەیە لیژان دروست بكات، چونكە صەڵاحیەتی دەوائیری تر، موحەدەدن بەقانون، محافز ناتوانێت کەمی بکات یان زیادی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مادام لیژنەی یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵیش و جەنابی وەزیر موافق بوون، ئەو جوملەیە لادەبەین و دەیخەمە دەنگدانەوە، (يتولى المحافظ بعد استشارة المديرية العامة للزراعة، تشكيل اللجان الخاصة لمراقبة ومتابعة تنفيذ أحكام هذا القانون وفقا لتعليمات تصدرها وزارة الزراعة في الاقليم)، هەمووتان عەرەبیەکەی تێ دەگەن، کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ 5 کەس لەگەڵ دانیە، باشە بەزۆرینەی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر فەرموو مامۆستا کاکە بیخوێنەوە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 5:

پێویستە لەسەر کارگەو سنعەتگایەکان، ئەوانەی بەروبومی کشتوکاڵی وەك کەرستەی خاو لە سنعەتی کشتوکاڵی دا بەکاردەهێنن، کەرستەی خۆجێیی ئەگەر پەیدا بێت بەکاربهێنن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماده 5:

يتوجب على المعامل والمصانع التى تعتمد على المنتوجات الزراعيه كماده اوليه فى التصنيع الزراعى ان تستخدم منتوجات محليه عند توفرها.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش لەگەڵ دەقی ماددەكەیە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار بە تەنیا رەئی هەیە.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەو ماددەیە ماددەیەكی زیادەیە، لەگەڵ بنەماكانی بازاڕی ئازاد ناگونجێت، تۆ ناتوانی فەرزی هیچ لایەنێك و هیچ كەسێك بكەی مەواد لە شوێنێك بكڕن، لەبەرئەوەی لە ماددەی 13 لە ئەسڵی مەشروع لە ماددەی 10 راپۆرتی موشتەرەك هاتووە دەڵێت (يعاقب بالحبس مدة لاتزيد على سنة................في تلك العقوبتين كل من يخالف أحكام هذا القانون) واتە ئەگەر بێتو شتی مەحەلی نەكڕێت ئەو مەعامله سجنیش دەكرێت، ئێمە باشتر وایە ئەتۆ زەرائیب و گەمارۆ زیادبكەی لەسەر مەنتوجاتی ئەجنەبی، ئەو ماددەی 11ی موقتەرەحەكەی كاك عونی دوێنێ باسی كرد، كە وەزیر بۆی هەیە رسومی گومرگی زیاد بكات لەسەر مەنتوجاتی ئەجنەبی، بۆیە من پێشنیار دەكەم ئەوە لابردرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

وەڵلاهی كاكە من بە تەواوی دژی ئەو رەئیەی تۆم، حیمایەی مەنتوجاتی وەتەنی چۆن دەكرێت ئەگەر شتێكی وانەكەی، كاك رشاد فەرمووو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەكەم زۆر زۆر ئەهمیەت بەو جانبە بدرێت كە ئێمە بەرهەمی خۆماڵی بەكاربێنین لە كارگەكان، داوا لە وەزیری زراعە دەكەم كە داوا بكات لە وەزیری پلاندانان لە پلانی ساڵی داهاتوو مەعمەل شەكر دابنێت لە پلانی خۆمان، بۆ ئەوەی..... .

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بۆ نیە كاك رشاد؟ باشە فكرەكەت گەیشت تەئیدت دەكەین. كاك محمد رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەكەم كە وشەی (اصحاب) زیادبكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك غفور فەرموو.

بەڕێز غفورطاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەوەدام كە ئەو ماددەیە دەبێتە هۆكارێك كە زیاتر جوتیار تەشجیع بكات موهتەم بێت بە ئینتاجی زراعی خۆی، لە هەمان كات زۆر لە وڵاتانی تری دونیا هەیە كە ئەولەویەت دەدرێتە كاڵای ناوخۆیی بۆ بەكارهێنان لەو پیشەسازیانەی كە مەوادی ئەوەلیت هەبێت لە وڵاتەكەدا، بۆیە كە تۆ كۆمەڵێك كارگەت هەبێت لەو وڵاتە، بۆ نموومە كارگەی لە فوتوونان بێت یان هەر كارگەیەكی دیكە بێت دەبێت ئەولەویەت بدەیە بەروبومی خۆمالی، بۆیە بەروبومی خۆماڵی بەو شێوەیە دەپارێزرێت، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كریم فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەڕاستی بەتەواوی پشتیوانی لە راوبۆچوونەكەی كاك سەردار دەكەم، حیمایەكردن و پاراستنی مەنتوجاتی وەتەنی بەوە دەپارێزرێت كە زەرائیب زیادبكرێت لەسەر مەنتوجاتی بێگانە، نەك بەوەی لێرە حوكمی بۆ دابنێیت بۆ مەنتوجاتی مەحەلی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە ئەو رەئیەی كاك سەردارو كاك كریم كە بەتەنیا ئەو رەئیەیان هەیە كە دەڵێن پێویست ناكات و لەگەڵ بازاڕی ئازاد ناگونجێت، كێ موئەیدی ئەو دوو بەرێزەیە دەستی بڵند بكات تكایە؟ 5 كەس ، دەقی ماددەكە بە بەئیزافەكردنی وشەیەك كە محمد رفعت ئیزافەی كرد (یتوجب علی اصحاب المعامل)، دەڵێ شەریكاتە عەینی مەعنا دەگەیەنێ كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

راستی من لەگەڵ ئەوەم نەك هەر بمێنێت، كەلیمەی (ئەگەر هەبێت) بكرێتە بە پلەی سەرەكی بەرهەمەكانی خۆماڵی بەكاربهێندرێت، چونكە كەلیمەی (ئەگەر) حاڵەتێكە پشتگیری تەتویری ئینتاجی

ناوخۆیی ناکات، بەڕاستی مادام کەلیمەی پێویست هەیە، لە بیدایەتەوە دەبێت بە پلەی سەرەکی دابندرێت، هەتا ئەوەی خۆمان هەبێت هی تر بەکارنەهێنین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە ناوەند دەگرین، نە ڕێگای کاك سەردارو کاك کریم دەگرێن، نە لەگەڵ ڕەئی جەنابتین، وەکو خۆی دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ سێ کەس لەگەڵی دانین، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا بۆ ماددەکەی تر تکایە، کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پەرلەمانتارانی بەڕێز، ئێمە کۆبوونەوەمان کرد ئەمڕۆ بەیانی، سەبارەت بە ماددەی 6 گەیشتینە ئەو قەناعەتەی فەقەرەی 1 و 3 لە ماددەکە ئیلغابکرێت، لەبەرئەوەی لە قانونی ژمارە 1ی ساڵی 2008ی یاسای ڕێکحستنی مافی دەستکاری زەوی و زاری کشتوکاڵی......... .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من نوقتەی نیزامیم هەیە لەسەر جەنابت، پێشەکی دەقی ماددەکە بخوێننەوە، ئەوجا ڕەئیەکە بڵێن، مامۆستا کاکە فەرمووو.

بەڕێز عبدالکریم أبوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 6:

1 ـ ئەگەر جوتیار یان ئەو کەسەی زەویە کشتوکاڵیەکەی بەدەستەوەیە، هەر کارێکی نائاسایی کرد بە تایبەتیش ئەگەر گرێبەستی فرۆشتن و بەکرێ دانی بە نهێنی لە زەویەکە کردبێت، ئەوا زەویەکەی بە بێ بەرامبەر لێ دەسەندرێتەوەو دامەزراو و چێندراوی سەر زەویەکەش بە نرخی هەمان ڕۆژی هەڵکێشانەکە قەرەبوو دەکرێتەوە.

2 ـ ئەگەر جوتیار یان ئەو کەسەی زەویە کشتوکاڵیەکەی یان باخەکەی بەدەستەوەیە یان ئەو کەسەی بەرپرسە لە بەرێوەبردنی ملی نەدا بە بێ پاساوی بەجێ زەویەکە بکێڵێت و بچێنێت یان خزمەتی نەکرد ئەوا پارێزگار بۆی هەیە زەویەکە بسپێرێت بە بەرێوبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ بۆ ئەوەی چۆنی بە چاك دەزانێت ئاوا کشتوکاڵی لەسەر بکات و سوود لەبەروبومی و میوەو و شکەلی (احطاب) وەربگرێت، بە بێ ئەوەی خاوەنەکەی مافی داواکردنی کرێی هاوتای هەبێت، بەڵام ئەگەر لە کۆتایی وەرزەکەدا بەڵێن بدات کە بەشێوەیەکی دروست زەویەکەی وەبەردێنێت و خزمەتی دەکات، ئەوا زەویەکەی دەدرێتەوە، ئەگەر بە وەرزی پاشتریش هەر گوێی پێ نەداو ملی نەدا ئەوا زەویەکەی لێ دەسەندرێتەوە بە بێ بەرامبەر.

3 ـ ئەوانەی کە بە پێی یاسا موکەلەفن ئەگەر پاڵیان دایەوەو هیچ پابەندبوونێکی خۆیان لە خزمەت کردنی زەویەکە یان باخەکە بەجێ نەهێنا، ئەوا فەرمانگە کشتوکاڵیە پەیوەندارەکان لە پارێزگاکەدا ئەو

کاره دەگرنە ئەستۆی خۆیان و ئەرك و خەرجیەکەش لە موکەلەفەکە دەسەندرێتەوەو ڕێژەی 40٪ یش سەرباری کارگێڕی دەخرێتە سەر.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة 6:

1 ـ اذا قام الفلاح أو المتصرف بالارض الزراعية بأي اجراء غير قانونى وخاصة عقود البيع والايجار من الباطن على ارضه فتسترد منه الارض دون مقابل وتعوض المنشات والغروسات المقامة عليها بقيمتها مستحقة القلع.

2 ـ اذا اهمل أو امتنع الفلاح أو المتصرف بالارض الزراعية أو المسؤول عن ادارتها عن حراثة الارض وزراعتها أو العناية بها دون عذر مشروع، فللمحافظ ان يعهد الى المديرية العامة للزراعة اتخاذ ما يلزم لزراعتها بالطريقة التى تراها مناسبة والتصرف بأثمارها واحطابها دون أن يكون لصاحبها المطالبة بأجر المثل وتعاد له الارض في نهاية الموسم عند تعهده بأستغلالها والعناية بها على الوجه الصحيح ، واذا طال الاهمال أو الامتناع للموسم التالى فيسترد منه الارض دون مقابل.

3 ـ اذا تقاعس المكلفون قانونا عن القيام بأى من التزاماتهم في رعاية الارض فتتولى الدوائر الزراعية ذات العلاقة في المحافظة القيام بذالك، وتستوفى التكاليف من المكلف قانونا مضافا اليها تحميلات ادارية بنسبة 40٪ منها.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە کە ڕاپۆرتەکەمان ئامادەکرد لە بەرواری 9/12/ 2007 یاسای ڕێکخستنی مافی دەستکاری زەوی و زاری کشتوکاڵی لە هەرێم دەرنەچوو بوو، پاش دەرچوونی کە لە 31/3/ 2008 لە پەرلەمان پەسەند کرا، مولاحەزەمان کرد، ئەمڕۆش کۆبوونەوەمان لەسەری کرد، بینیمان تەعاروزێکی تێدایە، لەبەرئەوە ئێمە وا ئیتیفاقمان کرد کە دوو فەقەرە لابچێت، واتەفەقەرەی 1 و 3 ، هەروەها جوملەی ئەخیری لە فەقەرەی 2 لابچێت، تاوەکو تەعاروز نەکات لەگەڵ قانونەکەی کە لە پەرلەمان تەسدیق کراوە، ئێستا من بەکاملی بۆتان دەخوێنمەوە، تاوەکو بۆتان وازح بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێ با فەقەرەی 1 و 2 کە لاچوو لە تەعدیلی فەقەرەی هین ئەوە دیارە، ئەوکات بیخوێنەوە فەقەرەکە، لە ماددەی 6 سێ فەقەرەیە، وەکو لیژنەی یاسایی شەرحیان کرد، فەقەرەی 1 و 3 داوا دەکەن ئیلغابکرێتەوە، لەبەر ئەوەی دوای دەرچوونی ئەو قانونەی کە ئاماژەت پێی کرد، ئەوە پێویست ناکات، چونکە تەعاروز دەکات، ئەوە دەخەمە دەنگدانەوە و جەنابی وەزیریش موافق بووە، کێ موافقە لابچێت دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ موافق نیە؟ بەکۆی دەنگ ئەوە لاچوو ئێستا لە جیاتی دووەم دەبێتە ماددەیەك، ئەوجا ئەگەر لیژنەی قانونی هیچ تەعدیلاتێکتان هەیە بیڵێن، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 6 پاش ئەوەی کە پەرلەمان پەسەندی کرد ئەو پێشنیارە.

المادة 6: اذا أهمل أو امتنع الفلاح والمتصرف بالارض الزراعية أو البستان أو المسؤول عن ادارتها عن حراثة الارض وزراعتها أو العناية بها دون عذر مشروع، فللمحافظ ان يعهد الى المديرية العامة للزراعة لاتخاذ ما يلزم لزراعتها بالطريقة التى تراها مناسبة والتصرف بأثمارها واحطابها دون أن يكون لصاحبها المطالبة بأجر المثل وتعاد له الارض فى نهاية الموسم عند تعهده باستغلالها والعناية بها على الوجه الصحيح.

واتە جوملەی ئەخیریشمان لاداوە. (واذا طال الاهمال أو الامتناع للموسم التالى فيسترد منه الارض دون مقابل)، لەبەرئەوەی وەکو گوتمان تەعاروز دەکات لەگەڵ قانونی ڕێکخستنی مافی دەستکاری زەوی و زاری کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان دا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

1 و 3 ئیلغاکرا بوو بە ماددەیەك، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵاهی من قسەیەکم هەیە ڕەنگە زۆر جار باسکراوە، لەوانەیە پەیوەندی بە شێوەی زمانی یاساکەوە هەبێت، لەگەڵ ئەوەی کە دارشتن و لەرووی ڕێزمانیەوە کەموکوڕی زۆری تێدایە، هەندێك کەلیمە کە داتاشراوە بە رەئی من لە هیچ شێوەزارێکی کوردی دا نیە، ئێمە کەلیمەیەکی زۆر جوانمان هەیە کە جوتیارە بۆ ببێت بە فەلاح، یەعنی حەقە ئەوە بگۆڕین و بچینەوە سەر کەلیمە کوردیەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ملاحەزەکەت زۆر ڕاستە، حەقە لە هەموو شوێنێك دا عەرەبیەکەی ئەگەر شتی زاراوەیی بێت چاك دەکرێت، دواتر پێش ئەوەی ئیمزا بکرێت خەڵکی پسپۆر هەیە، تا ئێستا کاك ئارێز ئیعترافمان پێ ناکات، بەڵام زۆر باشن دەتوانن باش ئەوانە چاك بکەنەوە، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵاهی من داوای لێبوردن دەکەم کە ڕەئیەکی موخالفی جەنابتم هەیە، ئێستا جەلسەکانی پەرلەمانی کوردستان لە تەلەفزیۆنەکان بڵاودەکرێنەوە، لەبەرئەوە هەرچی زاراوەیەك بەکاربێنین زۆر تەئسیری دەبێت لەسەر خەڵکی ترو وای لێ دێت دەبێت بە نەریت، ئەگەر ئێمە زاراوە ڕاستەکان بەکاربێنین زۆر باشە، ئەگەر ئەو ماددەیە پاش چاك کردنەوەی کە جەنابتان دەیڵێن، من ئەوە دەکەمە پرسیارو لە لیژنەی یاسایی دەپرسم و هیوادارم وەڵامم بدرێتەوە، تۆ بە پێی ئەو یاسایەی کە دەرمان کردووە کە یاسای ڕێکخستنی زەوی و زارە، زۆری ئەوانە دەبن بە موڵك، ئایا ئەم شێوە تەسەروفە زەرەر نیە؟ یاخود لێدانی حەقی موڵکیەت نیە؟ تۆ کە دێیت لە یەکێك کە موڵکی خۆیەتی دەتوانێت ئەو ساڵ زراعەتی لێ ناکات، ساڵێکی تر دەیکات، بۆ نموونە ئەمساڵ ئیمکانیەتی نیە و ساڵێکی تر دەیکات، ئایا تۆ ئەم تەسەروفە بکەی لێدانی حەقی موڵکیەت نیە؟ ئەگەر وایەچۆن دەبێت دابندرێت، ئەگەر وانیە دەبێت شتێکی تر دابندرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر فەقەرەی 2، من پێم وایە کەلیمەی فەلاح لەوێدا زیادەیە،چونکە فەلاح و موتەسەرفی هێناوە، ئێمە لە قانونی تەنزیمی حقوقی تەسەروفی هەر بە موتەسەرف ناومان هێناوە، فەلاح سیفەیە و موتەسەرفیش بە گوێرەی قانونی پێشوو دەبێتە خاوەنی زەویەکەو تەسەروف دەکات لەو زەویە، پێویست ناکات ئەو کەلیمەیە لەوێدابێت، ئەمە یەك، خاڵی دووەم، ئەو بەشەی کە لابرا بە گوێرەی ڕەئی لیژنەی یاسایی، پێم وایە ئەوە بمێنێ باشترە، چونکە ئەوە موناقەزەی قانونی حقوقی تەسەروفیەکە دەکات لە فەقەرە 2 لە ماددەی 1 باسمان کردووەو دەڵێین بەشەرتی ئەوەی کەوا موتەسەرف، موستەفید بەردەوام بێت لەبەکارهێنانی زەویەکە، ئەگەر بەردەوام نەبێت کەواتە شروتەکانی خۆی تەحەقیق نەکردووە، جەنابی وەزیری زراعە بۆی نیە حەقی تەسەروفەکەی بداتێ، بۆیە من پێم وایە ئەو بەشەی خوارەوەی بمێنێت لەو فەقەرەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مام خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی ڕەئی خوشکە سۆزان دەکەم، ئێمە لە قانونی رابردوو زەویمان دا فەلاح و کردمانە موڵکی ئەو، بۆیە ئەو زەویە موڵکی ئەوە، حەقی ئەوەی هەیە کە بیفرۆشێت، دواتر ساڵێك دەیکات و ساڵێك نایکات حەقی خۆیەتی، چۆن تۆ دەتوانی لێی بسەنیەوەو ئەگەرساڵێکی تر مەوسمەکە موساعد بوو و چۆن بەڵێنی

دەدەی بیدەیتەوە، ئەوە مولکی شەخسی خۆیەتی مومکینە زۆربەی ئەو زەویانەی کە ئێستا هەیە کە مولکیەتی خەلکێك رەغبەتی وایەو سەلاحەتیشمان داوەتێ کە بیفرۆشێت، بە رەئی من ئەوە تەناقوزێك دروست دەکات، چونکە حەقێکی دراوەتێ، ئەو ساڵە ئەگەر بە بێ عوزری مەشروع نەیکرد ساڵێکی دیکە ئەگەر تەعەهودی داو دووبارە بیدەیتەوە، پێم وایە ئەوەش تەناقوز دروست دەکات، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

باوەڕ ناکەم (مملوکة للدولة) ئەوە عەقد و عقودەکەیە، زیاتر عقودە، جەنابی وەزیر ئەوەی شەرح ناکەی ئەگەر زەحمەت نەبێت.

بەرێز عبدالعزیز طیب/وەزیری کشتوکاڵ:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە، نەخێر مەبەسمان عقود نیە، چونکە فعلەن بە پێی قانونی پێشوو عقودەکان نەمان، مەلکی سەرف یان حقوقی تەسەروفی پێ دەدەین، بەڵام دەوڵەت حەقی هەیە کە چۆن تەئمینی ئەمنی غەزائی دەکات، ئەمنی غەزائی مەفروزە هەتا ساحیب مولکیش مادام زەوی زراعی هەیە دەبێت بیچێنێت بەبەردەوام هەموو ساڵێك، نابێت بە کەیفی خۆی سێ ساڵ و چوار ساڵ تەرکی بکات و شینایی نەکات، لەبەرئەوە من تەئکیدی لەسەر دەکەمەوە ئەمە زۆر زەروریە بێتە تەسبیت کردن، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی فەرمووو.

بەرێز عونی کمال سعید بزاز:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیزافەیەکم هەیە لەسەر قسەکانی جەنابی وەزیر، پێم خۆشە وەڵامی خوشکە سۆزان و مام خورشید بدەمەوە، لێرە لە فەقەرەی 1 و3 ئیستردادمان لادا، حەقی ئیستردادی نەما، واتە زیاتر تەئکیدی ئەو مەوزوعە دەکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەلێن فەرموو.

بەرێز حمد عبدالله محمود:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو فەقەرەیە دەتوانم بلێم عەمودی فەقەری قانونەکەیە، مانەوەی زۆر زەروریە لە پێشەوە نووسراوە ئەگەر مولاحەزە بکەی دەڵێت (دون عذر مشروع) یەعنی ئەگەر پاساوێکی نەبێت، جوتیار ئەگەر بە بێ پاساو و عوزرەکە مەشروعی نەبێت و زەویەکەی بەجێهێشت و نەیکرد، بە پێی ئەو فەقەرەیە لێی ناسەندرێتەوە، بەڵکو وەزارەتی زراعە موکەلەفە کە بەناوی بکات و هیچ حەقێکیشی ناداتێ، لێ سەندنەوەی زەوی بەگوێرەی ئەو فەقەرەیە نیە، بە گوێرەی یاسایەکەی ترە، ئەگەر 3 ساڵ لە دوای یەك پابەند نەبوو

به كێڵانی زەوی، ئەو كاتە وەزارەتی زراعە لێی دەسێنێتەوە، نەك بەگوێرەی ئەو بەندە، ئەو بەندە ئیلزامی دەكات بە چاندنی زەویەكە لە كاتێك ئەگەر پاساوێكی نەبوو، ئەو كاتە بە گوێرەی ئەو بەندە ئیجرائاتی لەگەڵ دەكرێت، لەبەرئەوە داوا دەكەم ئەو بەندە بمێنێت وەكو خۆی كە لە یاساكە هاتووە، چونكە بەندێكی بەقوەتی یاسایەكەیە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پێم گوتی خەمان خان ئەوەی لە بیدایەتەوە گوتم بە سۆزان خانی بڵێ، كاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز كریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەڵڵا منیش لەگەڵ ئەو رەئیەی كوێستان خانم، نازانم بۆچی جوتیار بووە بە فەلاح، لە حەقیقەت دا پێشتریش باسی ئەوەم كرد كە باسی زمانی كوردی بكەین پێویستە لە موئەسەساتەكانەوە قسەی لەسەر بكەین، من پێم وایە ئەو فەقەرەیە زیادەیە، چونكە ئێمە لە یاسای دەستكاری زەوی دا باسی ئەوە كرا ئەگەر خاوەنی زەوی 3 وەرز زەویەكەی بەكار نەهێناو نەیكێڵا دەسەڵاتی وەرگرتنەوە هەیە لەو زەویەی كە زەویەكەی لەسەر تاپۆ دەكرێت، بۆیە لەوێ موعالەجەی ئەوە كراوە، لێرە پێویست ناكات جارێكی تر دووبارەی بكەینەوە، پێشتر رەئیم وابوو ئەو دوو فەقەرەیەی تریش زیادەیەو ئەمەش هەر زیادەیە، بۆیە لەوێ علاجی كراوە پێویست ناكات دووبارە بنووسرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك د. ناصح فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەشێك لە قسەكانی من برادەران كاك عونی و كاك بەڵێن گوتیان، من پشتگیری لە قسەكانی ئەوان دەكەم، بە تایبەتی لەوەی كە لیژنەی یاسایی بڕگەی دووەمیان لاداوە، لە جێی خۆیەتی بۆ ئەوەی لەگەڵ یاساكەی تردا بگونجێت، ئەمە بە پێچەوانەوە پشتگیری كردنە لە هاندانی جوتیار بۆ ئەوەی ئەرزەكەی بكێڵێ و بەرهەمی هەبێت، ئەمە تەنها بۆ لێسەندنەوە نیە، بەڵكو بۆ هاندانە، لەگەڵ رێزم بۆ وشەی جوتیار كە وشەیەكی زۆر پیرۆزە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

گوتم تەعلیق دەدەم لەسەر قسەكانی سۆزان خان، نەتانهێشت ئەگەر نا نەقسەی كاك جوتیار تیكرار دەبووەوە نە قسەی كاك د. ناصح، ئێمە لە كۆڕی زانیاری نین تاوەكو لێرە ئەو وشەیە بگۆڕین و ئەوە نەگۆڕین، مولاحەزەمان دا پێش ئەوەی قانونەكە دەربچێت ڕەچاوی ئەوە دەكات و چاكی دەكاتەوە، بەڵام لێرە ناكرێت بڵێین فلان وشە چاك بكەوە ئەوە وا لێ بكە، كاتێكی زۆرمان لە دەست دەچێت، بەڵام ئەو مەبدەئە ڕاستە كە جوتیار بنووسرێت و فەلاح نەنووسرێت، كە سۆزان خان گوتی مولاحەزەكەمان

وەرگرت، پێشمان گوتن بۆ ئەوەی چاکی بکەنەوە، تکایە تکراری مەکەنەوە، چونکە چەندین جار ئەوەمان گوتووە، دواتر لە جەریدە دەبێتە مانشێت و دەڵێن پەرلەمان بووەتە کۆڕی زانیاری، کاک سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە ئەو ماددەیە ماددەیەکی زیادەیە، پێشنیار دەکەم لابدرێت، هەروەها پشتگیری لە قسەکانی کام خورشید دەکەم، جارێ وشەی فەلاح زۆر بە فراوانی هاتووە، ئەوەی من تێی دەگەم فەلاح خاوەن موڵك دەگرێتەوەو عەقدیش دەگرێتەوە، حەقی تەسەروفیش خۆی هاتووە، جارێ لە ماددەکە دەڵێت (اذا قام بأی اجراء غیر قانونی) ئیجرائاتەکە خۆی غەیری قانونیە، مەبدەئەکێکی قانونیمان هەیە دەڵێت (کل مبنی علی الباطل باطل) یەعنی ئیجرائەکە ئەسڵەن پێی وەرناگیردرێت، ئەو ماددەیە پێم وایە دژی مەبادئی عەدالەتە و قودسیەی مولکیەیە، ئەگەر موڵك بوو خۆی حەقی تەمەتوعی بە موڵکی خۆی هەیە، ئەگەر گرێ بەستیش بێت هەرچەندە بووەتە موڵك، بەڵام بە پێی ئەو عەقدەی کە وەزارەتی زراعە لەگەڵ فەلاحەکەی جێ بە جێی دەکات، خاڵێکی تر من پێم وایە ئەو ئیلتیزامەی کە دەخرێتە سەر وەزارەتی زراعە کە بڵێن ئەو زەویەکەی دەکات، وەزراەتی زراعە پێم وایە ئەو ئیلتیزامەی پێ جێ بە جێ نابێت، بۆیە دووپاتی دەکەمەوە کە ئەو ماددەیە لابچێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتگیری بۆچوونەکەی کاك عمر دەکەم، لەرووی یاساییەوە تەواوە، چونکە ئێمە بە پێی قانون، ئەوەمان گۆڕی، جوتیار نەماوەو فەلاح نەماوە، لەوەدا هەموو ئەسحابی حقوقی تەسەروفین بە پێی یاسا یان موڵکی سرفە، بۆیە من تەنها تێبینیم لەسەر ئەوەیە جارێکی تر ئەو یاسایە بەڕاستی بەرەو مەرکەزیەت دەبات، بۆ دەسەڵاتەکە دەداتە موحافز؟ بۆ نایدات بە ئەنجومەنی پارێزگا؟ نازانم سەبەبەکەی چیە؟ یەعنی ئەنجومەنی پارێزگا لیجانی تایبەتی هەیە با ئەو مەسەلەکە هەڵسەنگێنێت، ئایا ئەو جوتیارە کەمتەرخەمە یان کەمتەرخەم نیە؟ هەم پارێزگارو هەم لایەنە پەیوەندارەکان ئاگاداربکاتەوە کە فەلاح کەمتەرخەم بووە، بوونی ئەو ماددەیە من بە زەروری دەزانم کە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کریم ئەو مولاحەزەیەت تکرارە، لەبەر ئەوە من حەزدەکەم روونکردنەوەیەك بدەم لەسەر محافەزەو ئەنجومەنی محافەزە، پرۆژەیەکی قانونی کە لەبەردەممانە هێشتا تاوتوێی لەسەر دەکرێت و رەئی مەجلسی محافەزەش هەیە نازانم دەگاتە چی؟ بە پێی ئەو پرۆژەیە قانونێك دەردەچێت بۆ مەجلسی موحافەزە، محافز جیهەتێکی تەنفیزیە و ئەوانیش جیهەتێکی تەشریعی و مراقەبە دەبن لەسەر هینەکانی

خۆیان، ئەو قانونەی خۆیان تەنزیمی دەسەڵاتیان دەکات، ئەگەر محافز ئەو شتەی دێتە پێشی بە پێی قانونەکەی خۆی زانی ئیشی خۆیەتی و لە دەسەڵاتی ئەنجومەنی محافەزەیە دەیداتە ئەنجومەنی محافەزە، پێویست ناکات ئێمە لە هەموو شوێنێك بیڵێین، قەوانینی تر هەیە، خۆ ئەو قانونە جێگای هەموو قانونەکان ناگرێت، ئێستا کاك خورشید داوای ئیلغا دەکات، باشە فەموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من گوتم ئێستا عقود نەماوە، بووەتە موڵك.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ببورە فەرموو، سێ کەس داوای ئیلغایان کردووە، سۆزان خان و کاك جوتیار و کاك سەردار، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئیلغابکرێت؟ سێ کەس دەنگی نەهێنا، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەر لەم میحوەرەوە قسەی دەکەم کە ئێستا دەنگی لەسەر درا، ئێمە تەملیکی عقودی فەلاحیمان کرد مانای ئەوە نیە فەلاح نەما، بە حوکمی عیلاقەی زراعی فەلاح هەر دەمێنێت، ئەو بەڕێزانەی کە ئیشارەتیان بەوە دا حەزدەکەم تەعریفی فەلاحیان بۆ بکەم کە لە یاساکان داهاتووە (الفلاح کل شخص یعتمد الزراعة مهنة له ویقوم بالاعمال الزراعیة بنفسه لقاء حصة عینیة من الحاصل ویشمل هذا تعبیر فلاح البساتین)، ئەوە تەعریفی فەلاحە کە دوێنێش تەعریفمان کرد کە گوتم لە یاساکانی تردا هاتووە، پێویست ناکات لەو یاسایە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە ماددەکە یەك ملاحەزەی لەسەر هەیە کە کاك عمر هەیەتی، ئەویش ئەوەیە کە دەڵێین لە جوملەی ئەخیری هاتووە کە لیژنەی یاسایی و کشتوکاڵ لەگەڵ وەزیر ئیتیفاقیان کردووە کە لابردرێت، ئەوە پێم وایە زەروریە بمێنێت، حەزدەکەم جەنابی وەزیریش بۆ ئەو شتبەی روونکردنەوەیەك بدات کە بۆچی ئەو شەتبە هەبێت؟ پێم خۆشە جەنابی وەزیر زیاتر تەوزیح بدات.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەختێ ئەو مەشروعەمان تەقدیم کرد، لە مانگی 7ی ساڵی 2006 بوو، تەبعەن 3 تا 4 مانگ لە ئەنجومەنی وەزیران دواخرا، مەشروعی دووەم کە هی مەسەلەی عقودە دوای ئەوە هات، لەبەرئەوە پێشی ئەو مەشروعەی ئەمڕۆ بوو، لەبەرئەوە لابردرێت هیچ تەعاروزێك ناکات، چونکە کە تاپۆیان بۆی کردووە و حقوقی تەسەروفیان دایە، تۆ ناتوانی لێی بستێنیەوە کارەکانی تر، چونکە ئەو مەسەلەیە تەواو بووە، لەبەرئەوە من تەسەور دەکەم دەتوانێت وەزارەتی زراعە بۆ ساڵی سێیەمیش هەر بیچێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پێویست ناكات زۆر موناقەشەی لەسەر بكەین، كاك عونی خۆت بیخوێنەوە بۆ ئەوەی ڕەدی هینەكەی بكەی، قانونێك هەیە دەڵێت ڕێگا دەگیردرێت لەوەی كە تۆ دەیڵێیت، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پەرلەمانتارە بەڕێزەكان، ئەو قانونەو مەشروعەی كە لە حكومەت هاتووە، موقتەبەسە لە قانونی ژمارە 71 ساڵی 1978 ی عیراقی، گۆڕانكاری لەسەر كراوە كە بۆ ئەوەی ئەوە بگونجێت لەگەڵ زروفی كوردستان، ئەو گۆڕانكاریە كە ئێمە لە لیژنەی هاوبەش دیراسەمان كرد، بەڕاستی ئەو شتانەمان دیت لە پرۆژەكە شتی زۆر باشی تێدابوو، بەو شێوەیەی كە پەرلەمان دوو ڕۆژە موناقەشەی لەسەر دەكات، كە لە ئەنجامی موناقەشەكەی برادەران ئەوەیان تەرح كرد كە بە عقودی زراعی ماوە یان نەماوە یان خاوەن زەوی بووە یان نەبووە، ئەمانە هەمووی تەبیعی لە قانونی پێشوو كە پەرلەمان تەسدیقی كرد لە ژمارە 1ی ساڵی 2008 زۆر لەو كێشانەی موعالەجە كردووە، ئەو كەسانەی كە 3 ساڵ زەویەكەی ئیستغلال دەكەن بە گوێرەی قانونی نوێ دەبنە ساحبی موڵك ئەگەر ئیستغلالەكەیان زراعی تەواو بوو، لەگەڵ ئەوەش دا برادەران ئاماژەیان بەوە كرد كە فەلاح كێیەو موتەسەرف كێیەو لە قانونی 117 ساڵی 1970 عیراقی كە ئێستا بەركارە لە كوردستان تەعریفەكان بە وازحی دیارە وەكو كاك شێروان ئیشارەی پێدا، واتە لێرە هیچ كێشەیەكمان نیە، دەمێنێتەوە لە پرۆژەكەی كە هێشتا نەهاتووینە سەر ماددەكان، ئەگەر مەجالمان بدەن تەوزیحی بكەین، ماددەی 7یش دەمانەوێت ئیلغابكرێت، لەبەرئەوەی پەیوەندی بە ماددەی 6 وە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە كاك عونی با ئەوە تەواو بكەین، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من كە گوتم فەقەرەی ئەخیر بمێنێتەوە، ئێمە قانونێكمان تەسدیق كردووە پێشتر لە فەقەرە 2 ی ماددەی 1 دەڵێت: (علی المستفید) یەعنی ئەوەی كە موتەسەرف دەبێت بەوە (أن یستمر الارض الزراعیة والعنایة بها و بعكسە یلغی قرار حق التصرف).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە تەناقوز نیە، بە عەكسەوە تەواوكەری یەكترن، ماددەكە بە پێشنیاری لیژنەی یاسایی كە ئەخیر جوملەی ئیلغابكرێت دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بكات؟ فەرموون، كێ لەگەڵ دانیە؟ بە زۆرینەی دەنگ قەبوڵ كرا. تكایە ماددەی دواتر، مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 7:

1 ـ ئەو بڕیارانەی بە پێی ئەم یاسایە لەسەر پەیوەندارەکان دەبێتە ماڵ و وەردەگیردرێتەوە بە پێی حوکمەکانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزە حکومیەکان، کە ئێستا لە هەرێم دا کاری پێوەدەکرێت.

2 ـ بە پێی ئەم یاسایە وەزارەتی کشتوکاڵ بۆی هەیە، کرێی خزمەت و کرێی ئەو ئیشانەی کە دایەرە تایبەتمەندەکان ئەنجامی دەدەن لە جیاتی پەیوەندارەکان دیار بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادە 7:

1 ـ تستوفى المبالغ المترتبة بذمة ذوى العلاقة وفقا لهذا القانون بموجب احكام قانون تحصيل الديوان الحكومية المعمول به في حالة امتناعهم عن الدفع.

2 ـ لوزرارة الزراعة تحديد اجور الخدمات والاعمال التى تقوم الدوائر المختصة بأدائها بدلا من ذوى العلاقة وفق احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی هاوبەش پاش ئەوەی دیراسەتی مەوزوعەکەمان کرد بینیمان ئەو ماددەیە پەیوەندی بە ماددەی 6 ەوە هەیە لە فەقەرەی 1 و 3 یەتی، بۆیە تەعاروز دەکات لەگەڵ ئەودا، کە فەقەرەی 1 و 3 یش ئیلغاکرا واتە دەبێت ئەو ماددەیەش ئیلغابکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەئی لیژنەی موشتەرەك کە لیژنەی یاسایی و کشتوکاڵە، جەنابی وەزیریش موافەقەتی کردووە کە ئەو ماددەیە ئیلغابکرێت و کەس هەیە دژی ئیلغاکردنەوەی بێت؟ کێ لەگەڵ ئیلغاکردنیەتی دەستی بڵند بکات؟ بە کۆی دەنگ ماددەی 7 ئیلغاکرا، بۆ ماددەی دواتر، مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 8: دوای ئیلغاکردنەوەی ماددەی پێشوو دەبێتە ماددەی 7.

1 ـ سەرۆکی یەکەی کارگێری بۆی هەیە داوا لە دادگای پەیوەندار بکات لەو تاوانانە بپێچێتەوە کە دەقەکانیان لەم یاسایە داهاتوون.

2 ـ ئەو بڕیارانەی بە پێی بڕگەی 1 ی سەرەوە دەرچوێندراون لەبەردەمی دادگای تاوانی ناوچەکەدا دەکەونە بەتانەو بڕیاری دادگاکەش لەم رووەوە بنبڕە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة 8:

1 ـ للقائمقام أو مدیر الناحیة اجراء التحقیق بنفسه فی الجرائم المنصوص علیها فی هذا القانون أو ان یطلب من المحققین اجراءه وفقا لقانون اصول المحاکمات الجزائیة وتکون له سلطة التحقیق لاغراض هذا القانون.

2 ـ تکون القرارات الصادرة وفق البند (1) خاضعة للتمیز لدی محکمة الجنایات ویکون قرارها قطعیا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش ئیشارەتمان پێی دا لە بیدایەتی کە ماددەی 8 و 9 و10 و 11 و 12 ئیلغا بکرێت، کە ماددەی 8 ئیلغاکرا، سیاغەکەی بەشێوەیەکی تر داڕێژراوە کە لەبەرئەوەی مەحاکم تایبەتمەندە بە تەماشاکردنی کێشەکان، هەروەها لەبەرئەوەی تەوەجوهی عام ئێستا وایە کە مەحاکم ویلایەی عامەی هەیە لەسەر هەموو خەڵك تەنانەت حکومەتیش، لەبەرئەوەی مەبدەئی ئیستقلالیەتی قەزا لە قانونی سوڵتەی قەزائی ژمارە 23 ی ساڵی 2007 ئەو مەبدەئە تەسبیت کراوە، لەبەرئەوە ئێمە بەباشمان زانی ئەو سەلاحیەتە لە مەحافزو لە قائیمقام و لە رِوئەسای وەحداتی ئیداری وەربگیردرێتەوە و بدرێتە مەحاکم، لەبەرئەوەی مەحکەمە جێی تایبەتمەند و جێی سیقەیە بۆ تەماشاکردنی کێشەکان، رەئی کۆتاییش رەئی ئەندامانی پەرلەمانەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەدیلەکەی چیە؟ باشە بیخوێنەوە کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوای ئیلغاکردنەوەی ماددەیەك.

المادة 8:

1 ـ لرؤساء الوحدات الادارية الطلب من المحكمة المختصة اجراء التحقيق في الجرائم المنصوص عليها في هذا القانون.

2 ـ تخضع القرارات الصادرة وفقا للفقرة 1 اعلى للطعن فيها أمام محكمة الجنايات في المنطقة ويكون قرارها بهذا الشأن باتا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لای من روون نیە، ئێستا ئەو ماددەیە كە خوێندتانەوە بەدیلی ماددەی 7، باشە، كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ پێشنیارەكانی لیژنەی قانونی و لیژنەی كشتوكاڵم، بەڵام لەو ماددەی پێشنیاركراوە، (لرؤساء الوحدات الادارية الطلب من المحكمة) ئەو تەڵەبە نابێت ببێت، مەحكەمە دائیمەن تەحقیق لە مەوزوعێك دەكات ئەگەر دەعوا هەبوو، بەرەئی من بكرێت (للادعاء العام باقامة الدعاوى)، مەحكەمە بە تەڵەب ئەوەی خۆی تەحقیق ناكات، ئەگەر ئەو گۆڕانكاریە بوو لە بڕگەی 2 ی، فەقەرەی 2 ئیلغا دەكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ رەئی لیژنەی یاساییم، بەڵام لە فەقەرەی 2 من پێم وایە تەعنی ئەو قەرارانەی كە لەبەردەم مەحكەمەی جینایە دەكرێت، مودەیەكی تەعنی بۆ دابندرێت، نابێت بێ سەقف بێت، دەبێت بڵێی خیلالی مودەی ئەوەندە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كریم فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەدام سەلاحیاتی مەسائیلی زراعی كە زۆر پێویستی بە سورعەتی ئینجازە و لە هەموو شوێنەكانیش دەبێت هەبێت، ئێمە مەحاكمیان نیە لە هەموو وەحداتی بچووك وەكو ناحیەو ئەو شوێنانە، بۆیە زەرورە ئەم سەلاحیەتە بە پێی یاسا دراوە بە روئەساتی وەحداتی ئیداری كە دەسەڵاتی حاكمی جونحیان هەیە كە كەتنە، ئەوە بمێنێتەوە باشترە، نەك ئیلغابكرێتەوە، ئەو سەلاحیەتە با هەر بمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش تەئیدی ئەو قسانەی كاك كریم بحری دەكەم كە وەكو خۆی بمێنێت، بەڵام پرسیارێكم لە لیژنەی یاسایی هەیە، مادام ئەوان ماددەكەیان گۆڕیوە ئەی ئەو شوێنانەی كە مەحكەمەی تێدانیە؟ ئەو قائیمقام و مدیر ناحیە چی دەكەن؟ ئەگەر ئەوان مەسئول نەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر قسەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/وەزیری كشتوكاڵ:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە فعلەن موتەفق بووین لەگەڵ لیژنەی قانونی و زراعی، كە ئەو گۆڕانكاریە دروست بێت، ئیتیفاقی ئێمە ئەوە بوو لەسەر فەسڵ و مەبدەئی سوڵتات، یەعنی هەندێك لیژنەی زراعیمان دانا، كە ئەو لیجانە زراعیەش ئیعتمادی لەسەر ئیجتیهادو میزاج بوو، زۆرجار لەبەرئەوەی دەچێتە مەحاكم، دیسان من تەئكید لەسەری دەكەمەوە، بۆچی پێشی ئەوەمان تەڵەب نەكرد، چونكە هێشتا عقود مابوو، قانونی تر بەرێوەبوو، ئەم قانونە بە پێی ئەوەوە بوو، هەردوو قانونەكەی تر تەسویەو نەهێڵانی عقود، مادام ئەمانە نەمان بە تەسەوری من لیجانی زراعی پێویست ناكات هەبێت، با هەموو ئیشەكان بچێتە قەزا، جانبی تر ئەو فەراغەی كە كاك جعفر باسی دەكات، تەبعەن مدیری ناحیە دائیمەن لازمە محامی و قانونی بێت، لەبەر ئەوە هەندێك جار ئیشی قەزاش دەكات، وەكو حاكمێك كار دەكات، قائیمقام شەرت نیە قانونی بێت، بەس مدیری ناحیە هەر دەبێت قانونی بێت، لەبەرئەوەی ئەو فەراغە پڕدەكەنەوە، من تەسەور دەكەم زۆر زۆر ئیعتیادیە بچێت بۆ قەزا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

د. كمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پشتیوانی لە راپۆرتی هاوبەش دەكەم، چونكە بە حەقیقەت زۆر شوێن قائیمقام قانونی نیە، یان نائیبی مەحافز قانونی نیە، جا ببێتە حاكم ئیحتیماله تووشی هەڵەی زۆر بێت، بۆیە بڕوام وایە بچێتە قەزا لە جێگای خۆیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كاك سەردار باسی تەڵەبی كرد كە نەمێنێت لە فەقەرەی 1 ، مەبەستمان لە تەڵەب شەكوایە، (الطلب في تحقيق مخالفة ما وقعت نتيجة تطبيق هذا القانون)، تەسجيلی شەكوا يەعنی تەڵەب.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زەحمەت نەبێت ماددەی 8 هەيە، ئێستا بۆ ئەوەی لە ئێمەو ئەندامنيش تێك نەچێت، سيغەيەكی ترتان داوە، ئەو سيغەيەم بدەيە كە نووسيوتانە، دواتر دێينە سەر ماددەی 9 و 10، بۆ ئەوەی ئەندامان موناقەشەی بكەن، ئەوەی ئێستا خوێندتەوە، بەديلی ماددەی 8، ئەوەی كە خوێندرايەوەو جەنابی وەزير پشتيوانی لێی كردووە، زۆر جوان هاتووە، يەك كەليمەی زياد بكەين كە مودەكە دياری بكەين، كاك فرسەت دەڵێت لە قانون دا هەيە مودەكە كە مانگێكە مەعلومە تيكراريش نەكرێتەوە عەينی شتە، لەبەرئەوە ئەو رەئيەی كە دەڵێت ئەو ماددەيە ئيلغابكرێت، تەنها يەك كەسە، تەلەبيش تەبيعيە، دەيخەمە دەنگدانەوە، موقتەرەحی ليژنەی ياسايی و ليژنەی كشتوكاڵ كە وەزيريش موافەقەی لەسەركردووە ملاحەزەيەكی جدی لەسەر نەبوو، وەك خۆی دەيخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ موقتەرەحەكە نيە؟ فەموون، بە زۆرينە ئەو ماددەيە قەبوڵ كرا، بۆ ماددەی دواتر، مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 9: دادگای سەرەتايی ناوچەكە تايبەتە بەسەيركردنی دەعواكانی زێدەڕۆيی لەسەر زەويە كشتوكاڵيەكان و باخەكان و دەعواكانی نيزاعی سنوورەكانيان و ئەو مافانەش كە تێيان دەكەوێت، پەيوەندارەكانيش بۆيان هەيە لە ماوەی 15 ڕۆژدا و لە ڕۆژی تەبليغەوە لە بەردەمی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەكەدا، وەك دادگای پێداچوونەوە تانە لە بڕياری دادگا سەرەتاييەكە بدات، لەم رووەوە بڕياری دادگای تێهەڵچوونەوەكە بنبڕە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة 9:

1 ـ لمدير الناحية في الناحية وللقائمقام في القضاء ونائب المحافظ الذى ينسبه المحافظ في مركز المحافظة النظر في قضايا التجاوز على الاراضى الزراعية والبساتين و التنازع على حدودها و حقوقها المجردة بما في ذالك تقرير حق المجرى والمرور وفقا لمقتضيات المصلحة العامة، ولذوى العلاقة الاعتراض لدى المحافظ على القرار الذى يصدر فيها خلال خمسة عشر يوما من تاريخ تبليغه ويكون قرار المحافظ بهذا الشأن نهائيا.

2 ـ ينفذ القرار الصادر بمقتضى البند (أولا) بالطريق الادراية بعد اكتسابه الدرجة النهائية ويبقى حكمه نافذا حتى يصدر قرار نهائى فى هذا الموضوع عن المحكمة أو الجهة المختصة.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە پێش ماددەی تر ئیشارەتمان بەوە دا كە لەبەرئەوەی حاكم ویلایەی عامەی هەیە، مەبەستیشمان ئەوەیە كە سەلاحیات لە روئەسای ئیداری وەربگیردرێت بۆ مەحاكەمە و بدرێتە مەحكەمەی تایبەتمەند، سیاغەی ماددەكەمان بە شێوەیە دارشتووە:

المادة 9: تختص محكمة بداءة المنطقة بنظر قضايا التجاوز على الاراضى الزراعية والبساتين والتنازع على حدودها والحقوق فيها ولذوى العلاقة الاعتراض على القرار الذى تصدره المحكمة خلال 15 يوما من تاريخ التبليغ لدى محكمة استئناف المنطقة بصفتها التميزية ويكون قرارها بهذا الشأن باتا.

جەنابی سەرۆك، ئیعتیادی (تجاوز الحقوق، دعاوى منع المعارضة) بە پێی قانونی مرافەعاتی مەدەنی لە ماددەی 31 و 32 ماوەی تەعن 30 ڕۆژە، بەڵام لێرە لەبەرئەوەی مەوزوعەكە ئیستعجالی تێدایە، ئێمە بە باشمان زانی كە ماوەكە كەم بكەینەوە، خیلافەن لە ئەحكامی قانونی مرافەعات، واتە ئەو قانونە قانونێكی خاسە، قانونی مرافەعاتیش قانونێكی عامە، ئەوە تەقیدی ئەوی دەكات، ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان ڕەزامەندیان لەسەری هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من پێش ئەوەی بیخەمە دەنگدانەوە، باشە بۆچی ئەو مانگەیان كردووە بە 15 ڕۆژ؟ مەبەست چیە لەوەی؟ با هەروەكو قانونەكە بێت، بۆ ئیستسنای تێدابێت؟ بۆ لەویَ ڕۆژەكە دیاری بكرێت و لێرە نەنووسرێت؟ وابزانم زەختێكە زیاد لەسەر فەلاح، كەواتە پێش ئەوەی هین بكەم جەنابی وەزیرو لیژنەی یاسایش موافەقەتیان كرد، كە 15 ڕۆژەكە لابچێت و وەكو ئەوەی تر مانگەكە بێت، (بصفتها التميزيه)، من تەعلیقم هەیە لەسەر لیژنەی یاسایی خۆیان هەموویان ئیمزایان كردووەو هەمووشیان نوقاتی موهیمیشیان هەیە، دواتر قسە بكە با گویَ لە ئیعتیرازەكان بگرین، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كاك عونی خۆی تەوزیحێكی باشی دا لەسەر قانونی مەدەنی كە دەعاوی تەجاوزو ئەمانە، لەو دەعاویانەن كە تورقی تەعنەكان ئیستئنافیش دەكرێت، هەروەها جائیزە تەمیزیش بكرێت، من پێم وایە حەسر نەبێت

له ئیستئناف بە تەنیا تەحقیقەن بۆ عەدالەت با تورقە تەعنەكانی خۆی ئیكمال بكات، هەر لە ئیستئناف و هەر لە تەمیزیش، هەر لە تەسحیحی قەراری تەمیزیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كریم فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی، من هەرچەندە لە لیژنەی یاسایم، بەڵام سەبارەت بەوە بەشداریم نەكردووە و تەوقیعیشم نەكردووە، بۆیە دەمەوێت لێرە بەشداری بكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە حەق نیە بەڕاستی، غائیب دەبی و دواتر دەتەوێت موناقەشە بكەی. بەڵێ كاك كریم.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەبلیغ نەكراوم بۆ ئەو كۆبوونەوە هاوبەشە، زۆر سوپاس. سەبارەت بەو ماددەیە بەڕاستی منیش لەگەڵ ئەوەدام، 30 رۆژ بێت، وەكو ئەوەی كە لیژنەو سەرۆكایەتیش ئاماژەیان پێیدا، مەسەلەی ڕێگای تانە لێدان لە مەحكەمەی تەمیز بێت نەك مەحكەمەی ئیستئناف، هەموو ڕێگاكانی تانەش بگرێتە بەر، ڕێگای ئیستئنافی هەم تەمییزیش با پێكەوە بن، پشتگیری لە ڕاوبۆچوونەكەی كاك عمر دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرست رەئیەكی هەیە، كە دەڵێت ئەو جوملەی ئەخیری زیادە لەبەرئەوەی لە قەوانینی تردا هەیە، تەنها بنووسرێت (تختص محكمة بداءة المنطقة بنظر قضایا التجاوز على الاراضى الزراعیة والبساتین والتنازع على حدودها والحقوق فیها)، كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ڕاستە لە قانونی مورافەعات هەیە، بەڵام ئێمە لەو قانونە فەلاح محاسەبە دەكەین لەسەر مەوسمێكی زراعی ئەگەر زەویەكەی نەچاند، ئێمە ئەو ئیجرائاتەمان كردووە لە بۆ ئیستعجال 30 ڕۆژمان كردووە بە 15 ڕۆژ، دەزانین دەبێتە ئیستئنافیش، بە نیسبەت تەجاوزاتی ئیعتیادی، بەڵام ئەوە تەجاوزەكە لەسەر حیمایەی ئینتاجی زراعی، بۆیە ئەوەڵەن تەقلیسی مودەكەمان كردووە بۆ ئەوەی 15 ڕۆژ بێت، دووەم مەحكەمەی ئیستئناف بە سیفەتی تەمیزی قەرارەكەی با بدات، بۆ ئەو مەسەلانە تەنها، ئەوەی ماوەتەوە لەسەر مەسەلەی تەجاوزات هەموو قانونی مرافعاتی لەسەر تەتبیق دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەگەر 15 ڕۆژەكە ببێتە 30 ڕۆژ، ئەوەی تر كەیفی خۆتانە مانەوەشی شتێكی هین نیە، بۆ ئەوەی ئیستسنا نەبێت، چونكە شتێكی وا گەورە نیە كە ئیستسنای بكەی، 15 ڕۆژەكە فەلاحەكە مومكینە كە

نەزانێت، یان سەفەری كردبێت، لەوانەیە ماوەیەكی زۆری پێ بچێت، بیكەنە 30 ڕۆژەكە باشترە، دەیخەمە دەنگدانەوە ئەو موقتەرەحە، كێ لەگەڵ ئەو موقتەرەحەیە؟ 3 كەسی لەگەڵ دانیە، باشە بە زۆرینەی دەنگ قەبوڵ كرا، بۆ ماددەی دواتر تكایە؟ مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (ئیلغاكراو):

ئەو بڕیارەی فەرمانبەری كارگێڕی دەری دەكات، جێ بە جێی دەكات، لە دەسەڵاتی سەرۆكی جێبەجێكردنی نموونەیی لە یاسای جێبەجێكردن هەیە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة (ئیلغاكراو):

ینفذ الموظف الاداری القرار الذی یصدره وتكون له سلطة رئیس التنفیذ المعینة في قانون التنفیذ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەبەرئەوەی ئێمە ماددەكانی پێشوومان موعالەجە كرد، سەلاحیات درا بە مەحاكم، واتە ئەو ماددەیەش دەبێت سەلاحیەتی موزەفی ئیدرای نەمێنێت، لەبەرئەوەی قانونی تەنفیزمان هەیە، قانونێكی عامە ئەو قانونەش، هەر كێشەیەك هەبێت لە دەوائیری تەنفیز تەنفیز دەكرێت، هەروەها پەیوەندی بە مەحكەمەوە هەیە، لێرە ئێمە پێشنیار دەكەین ئەو ماددەیە ئیلغابكرێت، چونكە لە ماددەكانی تر هەندێك شت هەیە كە دواتر قسەی لەسەر دەكەین.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

وابزانم هەمووی موافقن كە ئیلغابكرێت، ئەگەر كەس نیە دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئیلغاكردنەوەی ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بكات تكایە؟ بە كۆی دەنگ ئیلغاكرا، بۆ ماددەی دواتر تكایە؟ مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (ئیلغاكراو):

1 ـ لەسەر پێشنیاری وەزیری ناوخۆ، پەسەندکردنی وەزیری کشتوکاڵ، وەزیری داد، بۆی هەیە دەسەڵات بە قائیمقام و بەڕێوبەری ناحیە بدات، وەکو دادوەری کەتن، بە دەرکردنی مەرسومێکی هەرێم لە پێناو دەرکردنی بڕیارو حوکمەکە بۆ پیادە کردنی ئەم یاسایە، بڕیارەکانیشی لەبەردەم دادگای تاوانە گەورەکان تەمیز دەکرێتەوە، کە بە شێوەیەکی خێرا سەیری دەکات و بڕیارەکەشی بنبڕە.

2 ـ ئەگەر قائیمقام یان بەڕێوبەری ناحیە لە کاتی لێکۆڵینەوە دا یان لەکاتی سەیرکردنی دۆسیەکەدا دەسەڵاتی دادوەری کەتنی پێ نەدا، پێویستە دوای تەواوکردنی لیکۆڵینەوە پەراوەکان ڕەوانەی لای پارێزگار بکات بۆ ئەوەی بیداتە فەرمانبەرێکی کارگێری ئەو دەسەڵاتەی پێی دابێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة (ئیلغاکراو):

1 ـ لوزیر العدل بناء على اقتراح وزیر الداخلیة، وتأیید وزیر الزراعة تخویل القائمقام و مدیر الناحیة سلطة حاكم جزاء بمرسوم أقلیمی لاصدار القرارات والاحكام تطبیقا لهذا القانون وتكون قراراته خاضعة للتمییز لدى محكمة الجنایات التى تنظر فیها بصورة مستعجلة ، ویكون قرارها قطعیا.

2 ـ اذا كان القائمقام أو مدیر الناحیة الذى اجرى التحقیق في الدعوى غیر مخول سلطة جزائیة للنظر فیها فعلیة ارسال الاوراق بعد اكمال التحقیق الى المحافظ لیحیلها الى موظف ادارى مخول هذه السلطة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە ڕاپۆرتی هاوبەش لە بیدایەتی ئیشارەتمان پێی دا کە گوتمان ماددەی 8 و 9 و 10 و 11و 12 ، ئیلغا بکرێت، ئەو ماددانەی کە تەسدیق کران، هەندێك ماددە جیگای ئەو ماددانەی گرت کە ئیلغاکرانەوە، وابزانم ئێستا دووبارەن هەتا دەنگدانیشی پێ ناوێت، با هەر بێینە سەر ماددەی 9 لە ڕاپۆرتی خۆمان، کە ماددەی 10 بوو، بوو بە ماددەی 9، کە لەوێدا دێینە سەر عقوباتی جەزائی جێگای ئەو ماددانە دەگرێت کە داوامان کردووە ئیلغابکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عونی وا نابێت، پێویستە یەك، یەك ئیلغای بکەین، کێ لەگەڵ ئەوەیە دەستی بڵند بکات کە ئەو ماددەیە ئیلغابکرێت؟ بە کۆی دەنگ ئەو ماددەیەش ئیلغا کرا، بۆ ماددەی دواتر مامۆستا کاکە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (ئیلغاكراو):

1 ـ ئەگەر بۆ دادوەری لێكۆڵینەوە یان دادوەری كەتن لە كاتی لێكۆڵینەوە یان لە كاتی سەیركردنی دۆزەكە، بەدیار كەوت كە ئەم یاسایە دەیگرێتەوە، پێویستە بۆ سەرۆكی كارگێری بنێرێت.

2 ـ ئەگەر بۆ سەرۆكی یەكەی كارگێری لە كاتی لێكۆڵینەوە دا یان لە كاتی سەیركردنی دۆزەكەدا بە دیار كەوت كە لە تایبەتمەندی ئەو دەزگایە بەدەرە، پێویستە بۆ دادوەری لێكۆڵینەوە یان دادگای كەتنی تایبەتی بنێرێت.

3 ـ دادگای پێداچوونەوە سەرچاوەی سەیركردنی كێشەكانی تایبەتمەندیە كە لە ئەنجامی پیادەكردنی حوكمەكانی ئەم ماددەیە پەیدا دەبێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة (ئیلغاكراو):

1 ـ اذا ظهر لحاكم التحقيق أو حاكم الجزاء عند اجراء التحقيق أو النظر في قضية أنها مشمولة باحكام هذا القانون، فعليه ان يودعها الى رئيس الوحدة الادارية.

2 ـ اذا ظهر لرئيس الوحدة الادارية عند أجراء التحقيق أو النظر في قضية ، أنها خارجة عن اختصاصه، فعليه ان يودعها الى حاكم التحقيق او محكمة الجزاء المختصة.

3 ـ تكون محكمة التميز مرجع البت في تنازع الاختصاص الذى ينجم عن تطبيق أحكام هذه المادة.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوەش وەكو ماددەكانی تر لیژنەی قانونی دەیانەوێت ئیلغا بكرێت ئەو ماددەیەش، كێ لەگەڵ ئیلغاكردنیەتی دەستی بڵند بكات تكایە؟ بە كۆی دەنگ ئەوەش ئیلغاكرا، بۆ ماددەی دواتر مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 12:

1 ـ جوتیار، گەشتیار، یان خاوەن پەیوەندی كشتوكاڵی سەرپێچیكار لە حوكمەكانی ئەم یاسایەو ئەو بەیاناتانەی بە گوێرەی ئەوەوە دەردەچن سزا دەدرێت بە حەبس بۆ ماوەیەك كە لە 1 ساڵ كەمتر نەبێت یان بە غەرامەیەك لە 750 هەزار دینار زیاتر نەبێت، یان بە هەردوو سزاكە.

2 ـ فەرمانبەری کشتوکاڵی کە سەرپەرشتی پرۆژە کشتوکاڵیەکان دەکات ئەو سزایەی بەسەر دادەرێت کە لە بڕگەی 1 ی سەرەوە داهاتووە، بە دەستەبەری لەگەڵ خاوەن پرۆژەکە، لە حاڵەتێك دا ئەگەر ببێتە هۆی سەرنەگرتنی پرۆژەکە یان زیانێکی گەورە بە پرۆژەکە، ئەگەر پێشتر فەرمانگەیەکی ئاگادار نەکردبێتەوە و هۆشداری بە خاوەن پرۆژەکە نەدابێت.

3 ـ هەر فەرمانبەرێك یان کرێکارێك بە کەمتەرخەمی یان بە ئەنقەست لە ڕاپەڕاندنی ئیشەکەی دا بووبێتە هۆی زیان گەیاندن بە بەروبومی کشتوکاڵی سزای حەبسی دەدرێت بۆ ماوەیەك لە 6 مانگ زیاتر نەبێت یان بە غەرامەیەك لە 450 هەزار دینار زیاتر نەبێت، زیانەکەشی پێ دەبژێردرێت.

4 ـ ئەگەر ڕەفتارێك لەگەڵ حوکمەکانی ئەو ماددەیە دا نەگونجا و تاوانێکی لێ کەوتەوە سزاکەی بە پێی یاسایەکی دیکەی کارپێکراو لە هەرێم دا گران تر بێت، ئەو کاتە کام دەقیان سزاکەی گران ترە ئەوەی بەسەر دا دەسەپێت.

5 ـ دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی وەزیری کشتوکاڵ داوا لەسەر فەرمانبەری سەرپێچی کار بە پێی بڕگەی 2 و 3 تۆمار دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادە 10:

1 ـ یعاقب بالحبس مدة لاتزید علی سنة أو بغرامة لاتزید علی سبعمائة وخمسین ألف دینار أو بكلتا العقوبتین كل من خالف احكام هذا القانون والبیانات الصادرة بموجبه دون الاخلال (المساس) بالاجراءات الواردة في المادة 6 من هذا القانون.

2 ـ یعاقب الموظف الزراعی المشرف علی المشاریع الزراعیة بالعقوبة الواردة في الفقرة 1 اعلاه فی حالة تسببه في الحاق الفشل أو الضرر البالغ بالمشروع تضامنا مع صاحب المشروع ما لم یقم مسبقا باعلام الدائرة وتوجیه الانذار الی صاحب المشروع.

3 ـ یعاقب بالحبس مدة لاتزید علی ستة اشهر أو بغرامة لاتزید علی اربعمائة وخمسین ألف دینار مع التعویض عن الضرر كل موظف أو عامل تسبب باهماله وتقصیره المتعمد في اداء واجبه بالحاق الضرر بالانتاج الزراعی.

4 ـ اذا كون الفعل المخالف لاحكام هذه المادة جریمة عقوبتها اشد بموجب قانون اخر نافذ في الاقلیم فیطبق النص الاشد عقوبة.

5 ـ تحرك الدعوی ضد الموظف المخالف وفق الفقرتین 1 و 2، بعد استحصال موافقة وزیر الزراعة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی هاوبەش لەگەڵ دەقی ماددەکەین، جگە لەوەی کە جوملەی ئەخیری بڕگەی 1 ئیلغا کرا، (المساس بالاخلال............ من هذا القانون)، لەبەرئەوەی هەندێك فەقەرە ئیلغارکرا، پێویست ناکات ئەوە لێرە بمێنێتەوە. تەنها سیاغەکەمان گۆڕی، لە ناحیەی قانونی دیتمان ئەو شێوەیە قانونی **ترە.**

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێش ئەوەی موناقەشە بکەن، سیاغەی فەقەرەی یەکەمیان گۆڕیوە، لە جیاتی ئەو سیاغەی پێشوو بە ئیتیفاق لەگەڵ جەنابی وەزیر و لیژنەی هاوبەش ئەو سیاغەیان داناوە (یعاقب صاحب الارض أو الفلاح) ئەوە سیاغەی تازەیە بۆ فەقەرەی یەکەم (أو المزارع أو ذوی العلاقة الزراعیة المخالف لاحکام هذا القانون والبیانات الصادرة بموجبە بالحبس مدة لا تزید عن سنة أو بغرامة لا تزید عن 750 ألف دینار أو بکلتا العقوبتین)، سۆزان خان فەرمووو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە قانونی حیمایەی ئینتاجی زراعیەیە مەعقول نیە وا بێت، من لەگەڵ ئەوەم با حەبسەکان هەمووی لاچێت، با غەرامەکان زیادبکرێت، مەعقول نیە فەلاحێك لەبەرئەوەی زەویەکەی نەچاندووە یان ئیهمالی کردووە بیخەیتە حەبسەوە، تکا دەکەم با یاساکانمان تۆزێك مرونەتی تێدابێت، پێم وایە غەرامەکە زیادبکرێت زۆر زۆر تەبیعیە، ئەو کەسە ئەو پارەیە لە ڕەنجەکەی خۆی دەدات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو دەڵێت بە یەکێك لە سزاکان، نەیگوتووە هەردووکی لە هەموو قانونێك دا ئەوە هەیە، خۆ قانونی سەحافە نیە بۆ ئەوەی هین بێت، ئەگەر پارەی نەبێت چی دەکەی؟ ئەحکامی ئەو قانونە تەنها وەرگرتنەوەی زەویەکە نیە، ئیسائەیە، بەکارهێنانیەتی بە خراپی، ئەنواع و ئەشکال موخالەفەی تێدایە، کاك شێروان فەرمووو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەجاوزاتی ئیعتیادی حوکمی تێدایە، نەك تەجاوزات لەسەر ئەرازی زراعی، تەجاوزات لەسەر ئەرازی زراعیش دەبێت حوکمی تێدابێت، نابێت تەنها بە غەرامە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د. ناصح فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەڵڵاهی منیش تەنها پێم باشە غەرامەكە هەبێت، ئەگەر هاتو غەرامەكەی نەدا، ئەو كاتە ئیمتیناعی كرد لە غەرامەكە با سجن بكرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی وایە، كە وا دەڵێت ئەوە قانونە، جا مەحكەمە خۆی تەقدیری ئەوە دەكات، كە حەجمی مەخالەفەكەی چەندە، تەنها ئەگەر بەس بە غەرامە بێت نابێت، چونكە مەحكەمە باشتر تەقدیری ئەوە دەكات، باشتر دەزانێت لە هەموومان، چونكە تەفسیلاتی لەپێشە، ئێستا ئێوە ئەگەر رەئیەك بدەن تەنها لەوانەیە یەك جانب لەبەر چاو بگرن و لە خەیاڵتان بێت، مەحكەمە قەزیەكەو مەلەفەكە دیاری دەكات، ئەنواع شتی تێدایە، خۆی تەقدیری ئەوە دەكات، دەكرێت كاك عونی ئەوەڵ جار بە غەرامە بێت دواتر بە حەبس بێت؟

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قەوانینی عقوبات لە هەموو عالەم ئەو سیغەیەی بەكاردێنێت، حەبس و غەرامە، مەحكەمەش ویلایەی عامەی هەیە كە چۆن قانونەكەی تەتبیق دەكات، حەتمەن مەحكەمە بە غەرامە دەست پێ دەكات، ئەگەر غەرامەكەی نەدا ئەوجا حەبسی دەكات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە، زۆر سوپاس، ماددەكە بەو موقتەرەحەی لیژنەی قانونی و لیژنەی كشتوكاڵ و موافەقەتی جەنابی وەزیر دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بكات؟ بە زۆرینەی دەنگ قەبوڵ كرا، بۆ ماددەی دواتر، مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 10: وەزارەتی كشتوكاڵ بۆی هەیە پێشنیاز بكات رەسمی گومرك دابندرێت لەسەر هاوردەی هەندێك بەروبوومی كشتوكاڵی و ئاژەڵی كە لە دەرەوە دەهێندرێن، بۆ ئەوەی لە هەركاتێك دا بە پێویستی بزانێت بەروبوومی خۆجێی بپارێزێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مەبەستت ئەوەیە پێش ئەوەی بچینە سەر ماددەکەی تر ئەوە موقتەرەحی لیژنەی یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵە، جا موبەرراتی موقتەرەحی ئەو ماددەیە چیە؟ جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز عبالعزیز طیب/وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم خاڵە ئەگەر ئێمە بیگەڕێنینەوە ماددەی 3 کە هاتووە، لە خاڵی 2 (تنظيم عمليات التسويق الداخلية والخارجية وفق خطة مدروسة من قبل وزارة الزراعة بالتنسيق مع وزارة التجارة والمالية من حيث تنظيم وضبط استيراد المنتوجات المماثلة الموجودة في الاقليم)، بە تەسەوری من ئەو نوقتەیە کیفایەتە، ئەو ماددەیە زیادەیە با تووشی ئەشکالیەت نەبین، لە موستەقبەل عیراق بە عام بەرەو مەنزومەی تیجارەی حورە دەچێت، مەنزومەی تیجارەی حورە ئەم ماددەی بە زەقی تێدایە، داوا لە تۆ دەکەن لە موستەقبەل ئەو ماددەیە هەیە، لەبەرئەوە من تەسەور دەکەم، ئێستاش ئەوە کە دەڵێین (تنظيم عمليات التسويق الداخلية والخارجية وفق خطة مدروسة من قبل وزارة الزراعة بالتنسيق مع وزارة التجارة والمالية من حيث تنظيم وضبط استيراد المنتوجات المماثلة الموجودة في الاقليم) بەتەسەوری من ئەوە هەر نەبێت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە پێشنیاری لیژنەی کشتوکاڵە کە دەیڵێین، ئێمە بۆ حیمایەی ئینتاجی ناوخۆمان ئەو پێشنیارەمان خستووەتە ناو پرۆژەکە، ئێمە دیفاعیشی لێ دەکەین، مرونەتیشمان داوە پێی و نەمان کردووە بە فەرز، بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ هەیە پێشنیار بکات، یەعنی نەمان گوتووە تەنها دەبێت بە هەموو مەوادەکان فەرزی زراعی دابندرێت، یەعنی سەلاحیەتەکەو دەسەڵاتەکەمان بۆ وەزراەت هێشتەوە، لەبەرئەوە بەڕاستی لەو قۆناغەی ئێستا ئینتاجی جوتیاری ئێمە پێویستی یە حیمایە کردن هەیە، لەبەرئەوە بەڕاستی ئەگەر بمانەوێت حیمایەی ئینتاجی خۆمان بکەین تەنها یەك ڕێگامان لە پێشە، ئێمە ناتوانین ئەوەی کە فەلاح پێویستی پێی هەیە بۆ گەشەپێدانی بەروبوومی خۆی، ئێستا لەو کاتە دا حکومەت ناتوانێت شتەکانی جوتیار دابین بکات، جوتیار ئێستا خۆی موکەلەفە زۆربەی شتەکانی خۆی دابین بکات، بەڵام کە کاتێك ناتوانێت مەنافەسەی بەرهەمی وڵاتانی دەوروبەر بکات، تەنها یەك ڕێگا لە پێشمان دایە ئەوەیە کە وەزرارەتی کشتوکاڵ تەکلیف بکرێت بەوەی کە ئەو بەرهەمانەی کە ناوخۆیین لە کاتی پێگەیشتنی

هەندێك لە رسومات و گومرك دابنێت لەسەر ئەو بەرهەمانەی كە لە دەرەوە دێن، بۆ ئەوەی جوتیاری خۆمان تەشجیع بكرێن كە بەرهەم بێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێستا من لەگەڵ ئەو موقتەرەحەم، چونكە لە جێیە كە لیژنەی كشتوكاڵ كردوویەتی و لیژنەی یاسایش پشتگیری لێی كردووە، جەنابی وەزیر یەكەم شت دەسەڵاتەكە دراوە بە وەزارەت، واتە دەتوانی ئەگەر بە پێویستی نەزانی جێبەجێی نەكەی، خاڵێكی تر كاك سەردار لێرە نیە ئەگەر نا دووبارەی دەكردەوە لە ناحیەی حوریەتی تیجارەو ئەوانە، ئێمە جارێ نەبووینەتە ئەندام لە مونەزەمەی تیجارەی عالەمی، كەی بووینە ئەندام ئەو كاتە ئێمە شروتی ئەوان قەبوڵ دەكەین، ئەوانیش دەبێت تەسهیلاتمان بۆ بكەن، ئەو كاتە هینی دەكەین، بەڵام ئەوەی ئێستا بەڕاستی لە ناو بازاڕی كوردستان دا پێوستە حیمایەتێك هەبێت، یەعنی ئەو حیمایەتە تەشجیعە بۆ فەلاحەكان و زراعییەكان، تەشجیعە بۆ ئەوانەی بەساتینیان هەیە، هەروەها سەلاحیەتەكە دراوە بە وەزراەتی زراعە، نەك تەرەفێكی تر، دەتوانن ئیقتراح بكەن یان نەیكەن، بۆیە من پێم وایە زۆر موناقەشەی لەسەر نەكەین، چونكە موقتەرەحی خۆتانە، كەس هەیە دژی ئەو موقتەرەحەی بێت؟ كاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو ماددەیە لایەنی ئیجابی و سلبیشی هەیە، هەر بۆیە پێم خۆش بوو قسەی لەسەر بكەم، جاری وا هەیە ئەو بەرهەمە كشتوكاڵیانەی كە لە ناو هەرێمی كوردستان دا هەن لەوانەیە بەشی پێداویستیەكانی خەڵكی كوردستان نەكات، ئەو كاتەی كە گومرگ دەخرێتە سەر ئەو مەوادانەی كە لە دەرەوە دێن دەبێتە هۆی ئەوەی كە تاجیرەكان سعرەكەیان بەرز بكەنەوە و خەڵكیش دەیكرێت، ئەو كاتە دەبێتە هۆی گرانی ئەو شتانەی كە لە دەرەوە دێن، بەڵام من وای دەبینم كە لایەنی ئیجابیشی هەیە، بەڕاستی لە هەندێك حاڵەت دا دەبێتە هۆی ئەوەی كە شتەكانی ناوخۆ زیاتر ئیهتیمامیان پێ بدرێت، لەبەرئەوە ویستم بەو روونكردنەوەیە قسە بكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە نووسراوە خارج، كە دەڵێت خارج مەبەستی لە خارجی هەرێمە، ئەی ئەو سنوورانەی كە لەگەڵ عیراق دا هەن؟ من پرسیار لە لیژنەی یاسایی دەكەم وەزراەتی مالیەی ئێمە بۆی هەیە تەعاریفی گومرگی بگۆڕێت؟

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كە گوتت گومرگ يەعنى دەرەوەى عيراق، واتە سنوورى عێراق دەگرێتەوە، كاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

من پێشنيار دەكەم بەو شكلەيە دابڕێژرێت كە دەيخوێنمەوە، (لوزارة الزراعة بالتنسيق مع وزراة التجارة منع استيراد بعض المنتوجات الزراعية والحيوانية المستوردة من الخارج لمدة معينة لغرض حيماية المنتوج المحلى كلما راى ذالك ضرورية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

جەوهەرى بابەتەكەى فەرقى نەكردووە، كاك سعدالدين فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

مادام هەر ئيقتراح هەبێت، ئەو ماددەيە جێى لێرە نيە، لەبەرئەوەى ئێستا ئێمە ئينتاجى مەحەليمان ئەوەندە زۆر نيە، بۆ ئەوەى لەبەر ئينتاجى مەحەلى خەڵك زۆر ڕەواجى لەسەر نەبێت، بۆيە ئينتاجى دەرەوە ڕەواجى لەسەر زۆرترە، ئينتاجى مەحەلى كەنگى زيادى كرد ئەو كاتە مەفروزە جێى لێرە بكرێتەوە، لەگەڵ رێزم.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك كمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكى):

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

راستە پێويستە تەنزيمى ئينتاجى ناوخۆيى حيمايە بكەرێت، بەڵام وەزيرى هەرێم داوا بكات لە وەزيرى زراعەى عيراقى كە ئەو گومرگ تەنزيم بكات، وابزانم ئەوە نەبێت باشترە، چونكە گومرگ ئيتيحاديە، نەك داخلى، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

جەنابى وەزير فەرموو.

بەڕێز عبدالعزيز طيب/وەزيرى كشتوكاڵ:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

تەبعەن مەبدەئيەن ئێمە وەكو وەزراەتى زراعە لەگەڵ موحتەواى مەوزوعيينە، لەبەرئەوەش ئێمە عومومياتمان هێنا لە ماددەى 3، لە ناحيەى تەنفيزى ئێمە تەنفيزمان كردووە، ئەم ساڵيش بە تەواوى تەنفيزى دەكەين، بەڵام حەق وايە ئێمە لەو ماددەيە تەنزيمى ئەوە بكەين، كە گوتمان تەنزيمى عەمەلياتى تەسويق، تۆ كە رەسمى گومرگى دەكەى كە شتێكى زۆر زەقە بە تەسەورى من، ئەو تەنزيمە كيفايەتەو دەتوانێت حيمايەتى مەنتوجاتى خۆمانى پێ بكەين بە شێوەيەكى ڕێك و پێك.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك فرست شەرحی هەیە لەسەر مەوزوعی گومرگ، چونكە مەسەلەیەكی ئیتیحادیە، فەرمون كاك فرست.

بەڕێز فرست أحمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ڕاستە رسومی گومرگی مەوزوعەكی ئیتیحادیە، بەڵام ئێمە دەتوانین لەو ماددەیە بەو شكلە بیگۆڕین (لوزارة الزراعة اقتراح فرض رسوم و تحديدها على بعض المنتوجات الزراعية والحيوانية لغرض حماية المنتوج المحلى) كەلیمەی گومرگی و كەلیمەی ئیستیرادو موستەوردەی خارجیش هەڵبگرین، ئەو كاتە بە رەئی من كە مەنتوجەكە داخل بوو لە سەرسنوور ئێمە ناتوانین شت بكەین، چونكە رسومەكە تابعی حكومەتی ئیتیحادیە، بەڵام كە داخلی كوردستان بوو دەتوانین بە شێوەیەك لە شێوەكان موعالەجەی ئەوە بكەین، رەسمەك لەسەری دابنێین بە ناوی شتێكی تر، خۆ شەرت نیە هەر بڵێین بۆ حیمایەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەڵێ ئەگەر ئەوە بێت، ئەو قسەیەی جەنابی وەزیر ڕاست دەردەچێت، كە لە ماددەی 3 دا موعالەجەی ئەوە كراوە، من داوا دەكەم ئەگەر لیژنەی یاسایی و لیژنەی كشتوكاڵ سەحبی بكەن.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

دوای روونكردنەوەی مەسەلەی ئیتیحادی، ئێمەش لەگەڵ ئەوەین كە هەڵبگیردرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پێویست بە تەسویت ناكات،چونكە موقتەرەحێكی تازەیە، بۆ ماددەی دواتر مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 11: وەزیری كشتوكاڵ بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانكاری و جێ بەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەربكات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة 11:

1 ـ يلغى قانون حيماية وتنمية الانتاج الزراعى العراقى رقم 71 لسنة 1978.

1 ـ لوزير الزراعة اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە ئەسڵی پرۆژەکەیە کە کاک محمد خوێندیەوە، لەبەرئەوەی ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان ناتوانین قەوانینی ئیتیحادی ئیلغا بکەین، دەبێت ڕای بگرین، لەبەرئەوەی ئێمە پێشنیارمان کردووە لە ڕاپۆرتەکە تەنها فەقەرەی 2 بمێنێتەوە (لوزیر الزراعە اصدار التعلیمات اللازمة لتسهیل تنفیذ هذا القانون)، یەعنی لە کوردیەکە تەنها ئەوە خوێندرایەوە، بە تایبەتی ئێستا قانونێکی خاسمان لە کوردستان تەشریع کردووە، واتە هیچ عیلاقەی بەوەوە نیە کە ئیلغا بکرێت ئەو قانونەی مەرکەز، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عونی ئێمە بە پێی دەستور (وقف في نفاذ القانون) مان هەیە، ئەگەر بیکەینە (وقف نفاذ القانون في اقلیم کوردستان) ئەوە باشترە، کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەرئەوەی قانونەکە بووە قانونێکی خاس بە کوردستان هیچ عیلاقەی بە قانونی مەرکەزی نیە کە قانونی ژمارە 71 ی ساڵی 1978 ، قانونێکی خاسمان داناو گونجاندمان ئەو مەبادئانەی کە لەوێ هەیە، هەروەها لە قەوانینی تر وەرگیراوە تەسبیت کرا، واتە قانونێکی خاسە بە کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ببورە کاک عونی، ئەوە ئەگەر بێتو تەعاروز بکات لە گەڵ قانونێکی ئیتیحادی ئەوە ئەشکالمان بۆ دروست دەکات، ئەگەر لێرە وەقفی نەفازەکەمان نەکردبێت، بۆیە ئەو فەقەرەیە زەروریە بنووسرێت، (وقف نفاذ قانون حیمایة وتنمیة الاستثمار) ئەوە بە پێی حەقی خۆمانە، لە فەقەرەی 2 لە جیاتی ئیلغایەکە وەقفی نەفازەکە بنووسن، (ایقاف نفاذ قانون حیمایة وتنمیة الانتاج الزراعی العراقی في اقلیم کوردستان رقم 71) ئەوە ئیزافە بکەن، خاڵی دووەم (لوزیر الزراعة اصدار التعلیمات اللازمة لتسهیل تنفذ احکام هذا القانون)، ئەوە دەخەمە دەنگدانەوە بەو تەعدیلاتەی کە عەرزم کردن، کێ لەگەڵ ئەوەیە دەستی بڵند بکات؟ بە کۆی دەنگ بەو تەعدیلەی کۆتایی قەبوڵ کرا، ماددەی دواتر کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێش ئەوە بچینە ماددەی کۆتایی لە پرۆژەکە، لیژنەی هاوبەش پێشنیارمان کردووە کە دوو ماددە ئیزافە بکرێت لە سەر ئەو قانونە بەو سیغەیەی خوارەوە:

المادە 12:

لايعمل بأى نص قانونى أو قرار يتعارض مع احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو موقتەرەحە رۆتینیە لە هەموو قانونەکان دا هاتووە، موقتەرەحی لیژنەی یاسایی بۆ ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات؟ بە کۆی دەنگ ئەو ماددە ئیزافە کرا، بۆ ماددەی دواتر کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادە 13: على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیەش هەر رۆتینە، کێ لەگەڵ ئەو پێشنیارەیە؟ بە کۆی دەنگ ئەوەش قەبوڵ کرا .

کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی کۆتایی کە بووە ماددەی 14 ، سیاغەکەی گۆڕاوە و بەو شێوەیەی ئێستایە کە دەیخوێنمەوە:

المادە 14: ينفذ القانون بعد مرور تسعين يوما على تاريخ نشره فى الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا، بڕۆ بۆ هۆکاری دەرهێنانەکەی، مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هۆکارەکانی دانانی ئەو یاسایە

لەبەرئەوە زەوی و زاری کشتوکاڵی و باخ و دارستان ە لە وەرگا و سامانی ئاژەڵی هۆیەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵیش لە مەکینەو ئامێرو ترومپای ئاوو بیرو کارێزو کانیاوی سروشتی پەیوەندی بەو سامانەوە هەیە و بە بەشێك لە سامانی کوردستان لە قەڵەم دەدرێن، جا بە هۆی خراپ بەرهەمهێنانی زەوی و زاری کشتوکاڵی و دواکەوتنی هەردوو کوچکەی بەرهەمهێنانە کشتوکاڵیەکە لە ئەنجامی بەسەرهاتی هەڵومەرجی ناهەموار کە بەسەر کوردستان دا هاتبوو گوندەکان وێران کران و لەو ساڵانەی پێشتردا گەمارۆی دوو لایەنە